

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

"וכל שיה השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח", וברש"י 'יעדין לא צמח ובשלישי שכתוב ותוצא הארץ - על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי'. והמשך הפסוק 'כי לא המטיר ה' אלקים מטר על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה' פרש"י 'זמה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים.

נמצא שכל כוחות הצמיחה שבעולם היו מוכנים ליציאה ולא המתינו אלא לאדם שיהא יוציאם אל הפועל, שכן זהו ייעודו בעולמו - להוציא את כחו ואת הכח שבעולם אל הפועל. אמנם האדם מפתח את עצמו ואת העולם, אבל אינו ממוציא כלום, אלא מוטל עליו להכיר בכך שיש לעולם שרשים ומכנס לטפח ולפתח את הכל.

ברש"י ריש פרשת וירא "ויעתר לו - לו ולא לה, שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה". וב"ב דלכא' אדרבא, עבודת הצדיק בן רשע קשה יותר, ולפום צערא אגרא. ואין לתרץ דמ"מ מהני זכות אבות שיש לו לבן הצדיק, דכמה שאמרו אין דומה 'תפילת' צדיק משמע שכה תפילתו שלו גדול יותר.

אחר היציאה מן התיבה אמר הכתוב ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, וברש"י לשון חולין שהיה לו להתחיל בנטיעה אחרת, וחזינו כמה חשובה איכות ההתחלה, שכן כל ההמשך מכתה. ביאור הדבר שפעולות רבות נפעלות ע"י האדם מוכח מנועים פנימיים בלתי מודעים לו, לא מנעיא פעולות תעשיים בטבעיות אלא אף כאלה הנובעים משיקולים שלכיים כאלה ואחרים, ואולי אף נכון לומר שפעולותיו כולם מנועים מדחפים עמוקים שהוא לאו דוקא מודע להם.

אולם ביכולתנו ואף מחובתנו לעדן ולזכך, לטהר ולקדש את ישותנו מכל עכירותה, עד שתהא נשלטת ומונהגת מכל עומק עומקה של נפשנו הטהורה אשר כל תשוקתה להדבק בבוראה ואשר דבקת זו היא מנוחתה לבדה.

ברם החדיה לעומקים אלו - עד כדי שייצאו אל הפועל ויקבע מציאות טבעית של האדם באופן שפעולותיו תהיינה נובעות מאמיתיות - מחייבת התחלה חדשה של בנין האישיות על-מנת להעמידה על יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה.

הנה האמירה הראשונה שאמרו הקב"ה לאברהם אבינו היתה 'לך לך'. תחילת הקשר הישיר שזכה לו אצ"ה אל בוראו היה באופן של ביטול החיים הקודמים והליכה חדשה אחרי ה'י"ת. כך גם כלפי יצ"מ נאמר 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. חסד נעורייך דייקא. כל ההמשך מכתו הוא.

לפי"ז יש להבין שעל אף שכן הרשע צריך לעזוב הכל ולחדש דרכו, וזכות ראשונים זו זכות גדולה היא [אברהם אבינו נקרא 'נדיב' שהיה תחילה לגרים (סוכה מט):]. מ"מ בן הצדיק צריך עמל מיוחד לבנות אישיותו ולפלט דרכו - תוך התגברות על הרגליו הטובים מבית אביו - על-מנת לעמידה על שורשי נפשו היחידה. על כן אין דומה תפילת צדיק בן רשע לתפילת צדיק בן צדיק.

כאשר נח זכה לצאת מן התיבה אל עולם חדש, על אף שכולל הוא עולם חדש זה הרבה מציאותיות שהם חולין, מ"מ נדרש להשמר מלהעמידו על יסוד חולין, היה לו להתחיל בנטיעה אחרת, להעמידו על יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה. כל ההמשך מכת ההתחלה הוא.

כל שנה אמנם מושגת על חודש תשרי שהוא חודש שורשי, אשר כל עמלנו בו להעמיד שרשים איננים, מ"מ אין לנו להסתפק על ההשגרה גרידא, שכן מוטל עלינו להוציאה אל הפועל, ובהדגשה על חודש חשוון שהוא החדש הראשון למציאות השנה בפועל.

אולי לכן נעדר חודש זה ממועד, כי כולו מוקדש להעמיד את תחילת ה'בפועל' של העולם על היסודות והשרשים להם זכינו בירח האיתנים. כל ההמשך מכת זה הוא.

שיטת הרשב"ם שלרבי יוחנן אם הבן מכר ומת גם יורשיו אינם יורשים כיון שאביהם סילק עצמו מנכסים אלו, ולרבי"ם היורשים מקבלים את הנכסים, דכשמת הבן נפלו הנכסים ליורשים, וכשמת האב הבן יורש בקבר ואח"כ יורש אותם בנו.

הבאת ביכורים בקנין פירות - המוכר שדהו לפירות, לרבי יוחנן הלוקח מביא ביכורים וקורא מקרא ביכורים, דקנין פירות כקנין הגוף, ולריש לקיש מביא ואינו קורא, דקנין פירות לאו כקנין הגוף, לרשב"ם אינו קורא דכתיב "האדמה אשר נתת לך" ומ"מ מביא דכתיב "מארצך" והרי שיעבד לו יניקת הקרקע. ולתוס' תיקנו רבנן שיביא משום קנין פירות, אבל לא תיקנו שיקרא משום דמחזי כשיקרא.

צריכותא בביכורים וברושה - אע"פ שנחלקו לגבי ביכורים הוצרכו לחלוק לגבי אב שהקנה לבנו והבן מכר ומת, לרבי יוחנן קמ"ל דאף בזה לא אמרינן שהאב מוחל לבנו את הגוף לגמרי, ואם היה אומר רק בירושה הו"א שהטעם הוא משום שכיון שהנדון הוא כלפי עצמו האב מעדיף את עצמו אפי' כלפי בנו. ולריש לקיש קמ"ל שאף בזה שהנדון הוא כלפי האב עצמו, והו"א דנימא דהאב מעדיף את עצמו אפי' לגבי בנו, ואם היה אומר רק בירושה הו"א שהטעם משום שהאב מוחל לבנו, אבל בביכורים שזה לאחר לא, קמ"ל.

אחריו לפלוני

הלך יבואר מה הדין כשאדם נתן מתנה לאדם אחד, ואחריו לאדם אחר, ואחריו לאדם שלישי, האם קנין השלישי תלוי בקנין השני, והאם השני יכול למכור (במכירה רגילה, או במכירה שחלה רק לאחר מיתתו) ולבטל בכך את קנין השלישי, או לצאת בזה ידי חובת אתרוג (וזה תלוי אם יש לו רק קנין פירות או גם קנין הגוף).

מי מקבל את הנכסים אם מת הראשון - האומר נכסי לך ואחריו יירש פלוני ואחריו יירש פלוני, כשמת הראשון קנה השני, וכשמת השני קנה השלישי. ואם מת השני לפני הראשון, כשימות הראשון יקבלו יורשיו את הנכסים, שהרי לא זיכה לשלישי אלא מכח השני, ואע"פ שלא היה לראשון אלא פירות בחייו זכו יורשיו בגוף ופירות, כיון שמי שאמור לקבל אחריו מת. למ"ד קנין פירות כקנין הגוף נחא, דכיון דקנין פירות של הראשון אלים כקנין הגוף, והנותן סילק עצמו מגוף ופירות, קנו היורשים הכל, (אמנם המוכר שדהו לפירות לא קנה הלוקח את הגוף, כיון שלהדיא פירש שמשמיר לעצמו את הגוף), ולמ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף צ"ל דאחריו שאני דכוונתו שכל ימי חייו הראשון יהיו לו גוף ופירות, ורק אחריו יקבל השני, ויכול הראשון למכור את הגוף וכדלהלן.

ובברייתא אחרת מבואר שבאופן הנ"ל יחזרו הנכסים ליורש הנותן, לרשב"ם הקושיא היא על רבי יוחנן דמבואר הכא דקנין פירות של הראשון לא אלים כקנין הגוף, ותי' הגמ' הוא דס"ל כרשב"ג דס"ל לגבי מכירת הראשון דקנין פירות כקנין הגוף והראשון יכול למכור, ודלא כרבי דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף ואין הראשון יכול למכור. ולתוס' הקושיא היא על ריש לקיש, דאי אחריו שאני א"כ למה יחזרו ליורשי נותן, ומשני שכבר נחלקו רבי ורשב"ג אי אמרינן אחריו שאני.

מהיום ולאחר מיתה, ודין קנין פירות

הלך יבואר מה הדין בהקנאה או בגט שנכתב בהם הלשון 'מהיום ולאחר מיתה', כיצד אנו מפרשים את כוונתו מתי תחול ההקנאה או הגט, וכן יבואר האם תוקפו של קנין פירות הוא כקנין הגוף או לא.

קל"ו. בריא הכותב נכסיו לבניו ורוצה שהפירות ישארו ברשותו בחייו -

לרבי יהודה צריך לכתוב "מהיום ולאחר מיתה", שמשמע שמקנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, אבל אם לא כתב מהיום לא קנו, דאין מתנה לאחר מיתה.

ואף שהכותב גט 'מהיום ולאחר מיתה' הוי ספק גט, ואם מת חולצת ולא מתייבמת, ואם פטשה ידה וקיבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם, התם מספקא אי כוונתו לתנאי או לחזרה, משא"כ הכא שאפשר לפרש כוונתו לחלק בין הגוף לפירות, והכי משמע טפי.

ולרבי יוסי אף אם לא כתב מהיום קנו, מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו, דאם אין כוונתו ל"מהיום" למה כתב זמן בשטר, והלכה כרבי יוסי ומ"מ בגט תיקן רב לכתוב בפירוש שיחול "מן יומא דנך", משום חומרא דעריות, דגט אין בו קנין. והגאונים כתבו שנוהגים גם בשטר ממוין לכתוב כך.

ומחלוקתם היא בשטר שכתוב "בדוכרן פתגמי דהוו באנפנא", שזה זכרון דברים ולא זכרון לקנין.

ואם עשה קנין סודר, וכתוב בשטר הקנין, לרב נחמן ורב הונא בריה דרבי יהושע א"צ לכתוב מהיום, ולרב פפי ב"אקנייה וקנינא מיניה" א"צ לכתוב מהיום, דהקנין יתירא הוא יפוי כח לקנות מהיום, וב"קנינא מיניה ואקנייה" דהשני הוא פירוש של הראשון, צריך לכתוב מהיום. הרשב"ם מפרש שאחד כותב בראש השטר והשני בסוף השטר. והקשו התוס' שהרי אין למדין משיטה אחרונה.

אם קנין פירות כקנין הגוף -

מה יכול כל אחד מהם למכור - הכותב נכסיו לבניו, האב אינו יכול למכור את הגוף מפני שהם קנויים לבן, ולא חלה המכירה כשמכר בסתמא אלא עד שימות, וכשימות האב יטול הבן גוף ופירות, ואם מת הבן לפני האב יטלו יורשיו גוף ופירות. והבן אינו יכול למכור את הפירות שבחיי האב מפני שהם ברשות האב, וכשימות האב קנה הלוקח גוף ופירות, ורק שניהם יחד יכולים למכור לגמרי.

קל"ו: ואם הבן מכר בחיי האב ומת לפני האב, לרבי יוחנן לא קנה הלוקח ואף כשימות האב לא יקבל הלוקח את הנכסים, כיון שבפועל לא זכה בהם הבן, דקנין פירות שיש לאב כקנין הגוף וכי זבין לאו דידיה זבין, (ואמנם אם הבן לא מכר, ומת, היורשים יורשים מכווח, כיון שלא סילק עצמו מהנכסים), ולריש לקיש קנה הלוקח, דקנין פירות לאו כקנין הגוף, וכי זבין דידיה זבין.

וכתבו התוס' דלרבי יוחנן הא דתיקנו באושא שאשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה ומתה לא עשתה ולא כלום, איירי שכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסייך, אבל אם לא סילק עצמו מהפירות בלאו הכי לא מועילה המכירה, ואם סילק עצמו מהגוף, אף אחר תקנת אושא מכרה קיים. אי נמי קנין פירות דבעל אינו אלא מדרבנן, ולא הוי כקנין הגוף.

מגיד אושר בכבוד (תל"ב)

אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה

בנידון ובברכתם של מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית
info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

בענייני ריבית - שאנו עוסקים בהם כדרכנו בפינה זו - נדון הפעם ביסוד גדר ריבית דאורייתא. ונפקותא רבתא לענין חזרת ריבית, שהרי קי"ל ריבית קצוצה יוצאה בדיינים ואבק ריבית אינה יוצאה בדיינים. אם כי איננו נוקטים במסגרת זו הלכה למעשה.

בריש איזהו נשך מבואר דריבית דרך הלואה הוי דאורייתא וריבית דרך מקח וממכר הוי דרבנן, וצ"ב מאי שנא. וברש"י פ' כדכתיב מרבה הונו בנשך, ולא מובן איך משמע דוקא דרך הלואה, ואמנם יש גירסא ברש"י מלוה הונו בנשך אך לא כתיב בקרא כמו שהעיר הרשב"א. עוד צ"ב מאי אולמא קרא דמלוה הונו מפרשת ריבית בתורה דמייירי להדיא בהלואה. ובריטב"א כתב דהא דבעי' דרך הלואה הוא דכיון דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך משמע שלא אסרה תורה אלא כל שיש בו נשך ברור משעת נתינה וכדכתיב נמי לא תשימון עליו נשך, וצ"ב, וכשמוכר לו ביוקר מחמת המתנת מעות אמאי לא הוי ריבית ברור.

בדף סה: תנן מוכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו המוכר אימתי שתצצה הבא את שאר המעות וטול את שלך אסור. ומבוי' בגמ' דמייירי שמוכר לו את השדה מעכשיו, ואסור מוכר לאכול פירות שבינתיים שמוא יגמר המקח ונמצא שאכל פירות של הלוקח בשכר המתנת מעות, ואסור לוקח לאכול פירות שמוא לא ישלם המעות ויבטל המקח ונמצא שאכל פירות של מוכר בשכר מעותיו שהיו אצלו.

ובריטב"א שם כתב דאם אכלו זה או זה הוי ריבית קצוצה. וכן נקט ספר התרומות (מו ב ט) והביא שם כן גם בשם הרמב"ם, וכו"כ ב"י (ו"ד קעד) בשמו, ולהביא כן גם מהרשב"א בתשובה. הא קמין דלא מבעיא אם לוקח אכל פירות ויבטל המקח הוי ר"ק בשכר מעותיו דאגלאי שמעות אלו היו אצל מוכר כהלואה, אלא אפי' אם מוכר אכל פירות ונתקיים המקח ונמצא אוכל פירותיו של לוקח בשכר המתנת מעות המקח, הוי ר"ק אף שודאי אין חוב מעות אלו דרך הלואה אלא דרך מקח.

ובטעם הדבר נראה מוכרח דהא דבעלמא דרך מקח ל"ה ר"ק היינו משום דכללא דרבינא כל אגר נטר אסור, והיינו דלא אסרה תורה אלא כשהתוספת הינה תמורת ההמתנה, משא"כ במקח אף שנוטל יותר מפני ההמתנה אין תוספת זו תמורת ההמתנה אלא תמורת המקח מפני ההמתנה, ואמנם אסור חכמים מפני ההמתנה אטו תמורתה, אך מן התורה אינה אסורה.

אבל כאשר ברור שהתוספת הינה תמורת ההמתנה אסור מן התורה אף במקח. ובגוונא דמתני' דמוכר אוכל פירות מפני ההמתנה ברור שאין אכילתו תמורת השדה, שהרי מחיר השדה נקבע כפי שנקבע, וע"כ הפירות אינם אלא תמורת המקח, לכן הוי ריבית קצוצה, דקרינן ביה מש"כ הריטב"א ריש פיקין' שיש בו נשך ברור', היינו שברור שהוא תמורת ההמתנה ולא רק מחמתה.

וי"ל דזו כוונת רש"י מקרא דמרבה הונו בנשך, 'הונו' דייקא, היינו שהיא תוספת תמורת עצם המעות משא"כ במקח שאף אם מוסיף מחמת ההמתנה אין התוספת תמורתה אלא תמורת המקח, ואה"נ אם יוכח שהיא תמורת ההמתנה הוי ר"ק. וכו"ה להדיא במאירי (סה). דאף במקח אם מפרש שהתוספת היא שכר מעותיו הוי ר"ק.

אכן במבוי"ט (א קטז), במחלוקתו עם המהריב"ל מבואר למענין דפשיט"ל למהריב"ל דגוה"כ היא דבמקח אין שייך איסור ריבית של תורה, ולמבוי"ט שם פשיט"ל כדכתבנו בשם הראשונים, ועצ' אף יפרנס מהריב"ל את דברי הרמב"ם דשייכא ריבית קצוצה במקח. ואם כי אפשר ליישב דבאופנים שפ"י הרמב"ם להדיא דהוי ר"ק הוי באמת הלואה גמורה, ואכמ"ל, וגם המבוי"ט לא הוכיח מהרימב"ם, מ"מ בשאר הראשונים המובאים לעיל להדיא דאפי' במקח, וכאמור כן נקט התרומות גם בד' הרמב"ם, וכן נוקט הב"י בפשיטות בלא שהביא חולק.

ביעודם ובכרתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית: info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

קל"ז: אם הראשון יכול למכור - האומר נכסי לך

ואחריך לפלוני, ומכר הראשון, לרבי לא חלה המכירה אלא לגבי הפירות, אבל לגבי הגוף, השני מוציא מיד הלקוחות ולא ס"ל אחריך שאני, ולרשב"ג לכתחילה אין לו למוכרם שהרי הנותן גילה דעתו שרוצה שהראשון ישייר לשני, אבל בדיעבד חלה המכירה, והמשיא עצה לראשון למכור את הנכסים הרי זה רשע ערום דהרי הוא חוטא ולא לו, אבל הנותן לא נקרא רשע, אע"פ שלכתחילה אסור לעשות כן, שהרי נתן לו הנותן גוף ופירות.

רבי יוחנן מפרש שהמחלוקת היא אם קנין פירות קנין הגוף או לא, לרבי לאו קנין הגוף וממילא אינו יכול למכור, ולרשב"ג קנין הגוף ויכול למכור. ולרבי לקיש לכונ"ע לאו קנין הגוף, ולכן לרבי אין הראשון יכול למכור, ולרשב"ג אחריך שאני שהקנה לראשון גוף ופירות, ולכן יכול למכור, (וכן הלכה דקנין פירות לאו קנין הגוף, כריש לקיש, ובאחריך לפלוני יכול הראשון למכור, כרבי).

ואמנם אם הראשון נתן את הנכסים במתנת שכיב

מרע, או במתנת בריא אם אמר מהיום ולאחר מיתה, דדינה כמתנת שכיב מרע, לא חלה המכירה אף לרשב"ג, כיון שאין מתנת שכיב מרע חלה אלא לאחר מיתה, דסתם אדם אין רוצה להוציא ממונו מכוחו עד שתיגמר מיתתו, ולאחר מיתה כבר קנה השני, דכוונת הנותן שמשעה שהתחיל הראשון לטרוף, שכבר אין לו צורך בנכסים, יקנה השני,

דאף שאביי אמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר מיתה, חזר בו אביי והסכים עם רבא שהמתנה חלה לאחר גמר מיתה, וראה שאביי חזר בו דנתן שאם אמר זה גיטך אם מתי שאם אמות אז היא גט, או זה גיטך מחולי זה לאחר גמר חולי זה, או זה גיטך לאחר מיתה, לא אמר כלום דאין גט לאחר מיתה, ומבואר שכוונת המגורש שלא תצא מכוחו עד לאחר מיתה, (ולרבי יוסי הוי גט, דזמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דאמר מהיום ולאחר מיתה, דחולצת ולא מתייבמת),

לרבי יוחנן הלכה כרשב"ג, ואף אם הראשון שחרר עבדים חל השחרור, ולא אמרינן שלא ניתנו לו

למיעבד איסורא דהמשחרר עבדו עובר בעשה ד"לעולם בהם תעבודו", ויכול לעשותם תכריכים למת, ולא אמרינן שלא ניתנו לו לעשותם איסורי הנאה, דניחא ליה לאיניש שיהנו מממונו ולא ילך לאיבוד.

קל"ז: ואם אמר הנותן ואחריך לעצמי (אשה שנתנה דקל לרב ביבי בר אבבי עד יום מותו, מפני שהיה בחצירו, והיה מקפיד עליה כשנכנסה, והקנהו רב ביבי לבנו דאף שבאחריך לפלוני אסור לכתחילה להקנות לאחר, הכא כיון שאחריה שיירה לעצמה התכוונה לעשות לו קורת רוח, שיוכל לתת למי שירצה), מודה רשב"ג שאין המקבל יכול להקנות לאחר דלא קנה אלא פירות בחייו.

אם הראשון יכול לצאת בזה ידי חובת אתרוג - הנותן אתרוג לחבירו עד מיתתו ואמר ואחריך לפלוני

לגמרי, לרב נחמן בר רב חסדא, לרשב"ג יצא כיון שיכול למוכרו, ולרבי לא יצא דאין לו אלא קנין פירות, דאינו יכול למוכרו, ולא חשיב "לכם". ולרב נחמן בר יצחק הכא אף למ"ד קנין פירות לאו קנין הגוף, מ"מ יצא, שאם לא נתן לו כדי לצאת בו, למה נתנו לו, וחשיב "לכם" כיון שאין לשני חלק בו כל זמן שהוא אצל הראשון, ואין המחלוקת אלא אם הראשון יכול לאכול או למכור, דלרבי משלם דמיו לשני, ולרשב"ג אין לשני אלא מה ששייר ראשון, וקמ"ל שאף באתרוג שאין בו פירות, לא נתן לראשון אלא לצאת בו.

שירשוהו מאביהם, ועדיין לא חלקו, אם יכול לאוכלו ואין האחים מקפידים יכול לצאת בו יד"ח אתרוג, והיינו כשיש אתרוג לכל אחד או שכבר יצאו יד"ח, או שיש הרבה אתרוגים בעיר, אבל אם אין, לא יצא, ד"לכם" היינו שכולו יהיה שלו, (דהא לא כתיב פרי עץ הדרכם, כמו שכתוב ראשית עריסותיכם. והא דלא כתיב ולקחת לך, היינו ללמד שכל אחד צריך לקחת).

הנותן אתרוג במתנה על מנת להחזיר אינו יוצא בו

אא"כ החזירו, דמתנה על מנת להחזיר שמהי מתנה, והמתנה תלויה בהחזרה, ולא בעינן תנאי כפול אלא בגיטין וקידושין, אבל בממונות שאף אם לא פירש אזולני בתר אומדן דעתא, אי"צ תנאי כפול. רשב"ם. והתוס' הקשו דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד, ומיהו י"ל דלרבא מהני תנאי ומעשה בדבר אחד, אי נמי ס"ל לרבא דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, וממילא לא חשיב תנאי ומעשה בדבר אחד, אי נמי רבא כרבנן ולא כר"מ.

ומנהגנו שכל הקהל מברך באתרוג אחד, וכל אחד מסכים לתת במתנה את חלקו לחבירו, על דעת שיחזיר. אמנם ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול.

המקדיש שור שניתן לו במתנה על מנת להחזיר, אם אמר לו על מנת שתחזירהו, הוי מוקדש ומוחזר, שהרי החזירו ולא חיסרו, ואיגלאי מילתא למפרע שחלה המתנה, אבל אם אמר על מנת שתחזירהו לי, כוונתו שיחזיר דבר הראוי לו.

אם המקבל חייב בשמירה - כתב הרשב"ם שהמקבל מתנה על מנת להחזיר אינו חייב אלא בפשיעה, ולא בגניבה ואבידה או באונס, דאינו שומר אלא מקבל מתנה.

מתנה בעל כרחו של המקבל

הנותן מתנה לחבירו והמקבל אינו חפץ בה, אם המקבל צווח מעיקרא שכשמסר לו את השטר צווח שאינו חפץ במתנה, לא קנה, דאין מזכין לאדם בעל כרחו (דחוב הוא לו, דכתיב "שונא מתנות יחיה), ואם שתק בתחילה בזמן קבלת השטר ואח"כ צווח קנה, דמעיקרא נתרצה, ואינו יכול להוציא מרשותו אלא במתנה או שיפקיר.

קל"ח. ואם זיכה לו את המתנה ע"י אחר, והמקבל שתק כשמסרו לאחרים את השטר או הקנו בקנין סודר, ולבסוף כשבאו למסור לו את השטר צווח, לת"ק קנה, דבתחילה הסכים ואח"כ חזר בו, ולרשב"ג לא קנה, דמה שלא צווח עד השתא, משום שלא באה לידו המתנה, והוי גנאי לצווח קודם. וכמו שמצינו שנחלקו בכותב נכסיו לאחר והוי לנותן עבדים, ואמר המקבל שאינו רוצה בהם דאף למ"ד שיכול לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך, מ"מ לא ניחא ליה לעשות כך, שלת"ק קנה, ולכן אם השני כהן העבדים אוכלים בתרומה, ולרשב"ג אינם אוכלים בתרומה והלכה כרבנן, ובהכרח איירי בשתק מעיקרא, דאל"כ ודאי אינם אוכלים בתרומה.

מה דין החפץ כשהמקבל לא קונה - שיטת הרשב"ם דהלכה כריש לקיש שאם הנותן נתן והמקבל לא קנה, החפץ הפקר וכל המחזיק בו זכה, ואף רשב"ג ס"ל שהחפץ של הנותן, דכך דעת הנותן, הלכה כרבנן ולא כרשב"ג (דבברייתא אין כלל שתמדי הלכה כרשב"ג, אמנם ראב"ו הלכה כמותו אף בברייתא). אבל התוס' סוברים שבצווח מעיקרא מודה ריש לקיש שהמתנה של הנותן, ורק בשתק ולבסוף צווח הוי הפקר.

כמה מדיני שכיב מרע

שכיב מרע שכתב מעותיו לכמה אנשים (ולא שייר כלום, דאם שייר צריך קנין), אין קדימה למי שכתוב קודם בשטר, ואם בא בעל חוב לפני שקיבלו את המעות (או שנתן להם קרקע, דבעל חוב גובה אע"פ שקיבלו את הקרקע) הוא גובה מכולם שכוונתו לתת לכולם יחד (וכגון שלא שתק ביניהם), וגובה מכל אחד לפי גודל המתנה שקיבל.

עוד מדיני "לכם" באתרוג -

אתרוג של תפוסת הבית שקנהו מכספי הירושה או

אבל אם אמר ואחריו לפלוני, מי שקודם בשטר זוכה לפני אלו שאחריו, ואם בא בעל חוב גובה מהמאוחר לפני המוקדם לו, אע"פ שהשכיב מרע אוהב את המאוחר, ונתן לו מתנה גדולה יותר.

מתי הכונה להוסיף ומתי הכונה למה שמקבל בלאו הכי - שכיב מרע שאמר לתת מאתים זוז לפלוני בכורו כראוי לו, ונותנים לו מאתים זוז מלבד חלק בכורתו, וכן האומר לתת מאתים זוז לאשתו כראוי לה, ונותנים לה מאתים זוז מלבד הכתובה, ואם אמר שיתנו לה אותם בכורתו או בכתובתה, או שאמר שיתנו ולא אמר שזה לירושה או לכתובה, ידם על העליונה, ויכולה ליטול או אותם או את הירושה או הכתובה אם הם יותר ממאתים.

קל"ח: והיינו משום שהוסיף לומר "כראוי לו" דכוונתו להוסיף על מה שמגיע להם כבר, וכר"ע דדריש לישנא יתירא, כדמצינו שהמוכר בית וכתב ללוקח שזה כולל עומקא ורומא, אין הבור והדות בכלל הבית דהם תשמיש בפני עצמם, (וממילא בעומקא ורומא הוסיף עומקא ורומא, דבסתמא לא קנה עומקא ורומא), וצריך המוכר לקנות דרך מהלוקח דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייך לעצמו דרך (ולחכמים א"צ), אך אם אמר לו חוץ מהבור הדות א"צ לקנות דרך מהלוקח, דכיון שגם בלי זה לא מכר בור ודות, כוונתו להוסיף על השויר את הדרך לבור ולדות (וגם לרבנן דורשים לישנא יתירא, אם יש מה לרבות, ונקט ר"ע לפי שהוא אמר דין זה).

וכן הדין לגבי בעל חוב, אם אמר שיתנו לו מאתים זוז כראוי לו, נוטל מאתים זוז מלבד החוב, ואם אמר שיתנום בחובו, יכול ליטול או אותם או את חובו.

אם כותבים שטר חוב על פי דברי השכיב מרע - שכיב מרע שאמר שפלוני חייב לו מנה, לר"מ העדים כותבים זאת שכן שמעו שהשכיב מרע אמר, אע"פ שלא ביררו שהדבר אמת שהוא חייב לו, ועל כן כשבא הירוש לגבות עליו להביא ראיה. ולחכמים אין העדים כותבים זאת אם לא ביררו שהדבר אמת, דחיישינן שבית דין יחשבו שהם ביררו את הדבר, וממילא יכול הירוש לגבות בלי ראיה שהרי כבר ביררו את הדבר, ומספיק לקיים את השטר.

אי חיישינן לבית דין טועים -

בברייתא אחרת מובאת המחלוקת הנ"ל בצורה הפוכה, ואיתא התם שלר"מ אין כותבין משום דחיישינן לבית דין טועים, דמן הדין היה לכתוב שטר, אלא שחוששים שיהיה בית דין שיטעה לחשוב שכבר ביררו, ויסמכו על השטר.

הלכתא אין חוששים לבית דין טועים.

אין חולצים אא"כ מכירים שהוא היבם שלה, וכן אין **ממאנים** אא"כ מכירים, ואע"ג דלא חיישינן לבית דין טועים, הני מילי אחרי עדים כמו בצוואת שכיב מרע, שודאי יבדקו בית דין אם העדים הכירו או לא, אבל בית דין אינם בודקים אחרי בית דין אחר (דאין חליצה ומיאון אלא בפני שלשה), ויסברו שהבית דין הראשון בדקו ויתירוה, וכיון שאין חולצים ואין ממאנים אא"כ מכירים, לכן כותבים שטר חליצה ומיאון אע"פ שאין העדים מכירים אותם. וזו שיטת רבא, אבל לרב הונא חולצים וממאנים אע"פ שאין מכירים.

דין הפירות בכותב נכסיו מהיום ולאחר מיתה - הכותב נכסיו מהיום ולאחר מיתה, האב יכול לתלוש פירות ולתת למי שירצה דהמקבל קנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, ופירות שהניח תלושים חולקים בהם כל

הירורשים, ופירות מחוברים אע"פ שעומדים ליתלש הרי הם של הבר שקיבל את המתנה דכגופה של קרקע דמי, אמנם באחר שהבר מקבל המתנה מוכרן לאחר בחיי האב, מקבלים הירורשים את הפירות המחוברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא הקנה, ושמין את הפירות ללוקח ונותן דמיה לירורשים. אי נמי דעת האב להקנות לבנו פירות מחוברים דדעתו קרובה אצל בנו, אבל הבר אין דעתו להקנות ללוקח אחר אלא גוף ולא פירות. וכן אם האב הקנה נכסיו לאחר מהיום ולאחר מיתה, לא זכה בפירות המחוברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר.

שימוש בנכסי הירושה

קל"ט. ללוש ומזונות - הגדולים אינם נוטלים מנכסי הירושה לצורך הלוש המרובה משל הקטנים והקטנים אינם נוטלים לצורך המזונות המרובה משל הגדולים, אלא חולקים בשוה, וכן הדין בהניח בנות גדולות וקטנות. אמנם גדול האחים שנושא ונותן בנכסים שהתלבש מהירושה מאי דעבד עבד דניחא לקטנים דלישתמעון מילי, אבל אין לעשות כך לכתחילה, ואם הוא בטל שאין להם ריוח בדבר צריך להחזיר.

להוצאות נישואין - אם נישאו הגדולים מהנכסים לצורכי החופה לאחר מיתת האב ישאו גם הקטנים, אבל אם האב השיא את הגדולים בחייו, אין הקטנים מקבלים מה שקיבלו הגדולים, וכן הדין בהניח בנות קטנות וגדולות.

הבנות ניוזנות כשיש בנים בנכסים מרובים, שכן תנאי הכתובה, אבל לא כשיש רק בנות, דבכה"ג ליכא תנאי כתובה.

בעל בנכסי אשתו

אי דינו כירוש או כלוקח

הבעל אוכל פירות נכסי אשתו אף שהבעלות על גוף הנכסים הוא שלה (והיינו בנכסי מילוג, ואם שמו את הנכסים וכתבו ערכם בכתובתה, שזה נכסי צאן ברזל, הבעל חייב באחריותם והרי הם בבעלותו הגמורה). והגמרא מסתפקת האם זכות זו בנכסי נחשבת כאילו קנאם ממנה, או כאילו ירש אותם ממנה, וכדלהלן.

אם גובים חוב של האשה מהבעל - אבוא בר גניבא הסתפק בדין אשה שלוותה ואכלה ואח"כ נישאת, אם המלוה גובה מהבעל דדין הבעל כירוש, או שדינו כלוקח ואינו גובה ממנו, דמלוה על פה גובה מיורשים ולא מלקוחות. וכתב הרשב"ם דלמסקנה כירוש הוי, משום פסידא דמלוה.

ומהא דמבואר בברייתא (ואולי זו כוונת המשנה) לענין ירושה שאם הבנות הגדולות הכניסו מהירושה לבעל, יטלו הקטנות מהבעל, ליכא ראייה להלוואה, ד"ל דשאני פרנסה דאית ליה קלא והוי כמלוה בשטר דמוציאין מהלקוחות.

קל"ט: רב אשי אומר שרבנן עשו את הבעל לטובתו פעמים כירוש ופעמים כלוקח, לגבי **מזונות האלמנה**, אדם שמת והניח אלמנה ובת, האלמנה ניוזנת מנכסיו שזה מתנאי הכתובה, אף אם נישאת הבת והכניסה הנכסים לבעלה, ואף אם מתה אח"כ, ואע"פ שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, האלמנה ניוזנת מהנכסים, דשוויהו רבנן כירוש משום פסידא דאלמנה והאלמנה ניוזנת מהירורשים, דכיון שתנאי מזונותיה קדם לנישואין, לא טוב להפסידה בידיה. ולעולם אלמנה ניוזנת עד שנישאת, או שתתבע כתובתה, או שירצו הירורשים לתת לה כתובתה.

וכן לגבי **יובל הבעל הוי כירוש**, ואין הנכסים שירש מאשתו חוזרים ביובל למשפחת אשתו, כדי שלא יפסיד

(ואף דקסבר שירושת הבעל דאורייתא, מ"מ קאמר דהניחוחו רבנן להיות כירוש, ולא עשאוהו לוקח), (וכן חלק הבכורה שקיבל הבכור אינו חוזר ביובל דמתנה קרייה רחמנא),

אבל אשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה הבעל מוציא מיד הלקוחות, דלגבי זה שוויהו רבנן כלוקח והוא קנה לפנייהם, אבל אי הוי יורש הרי המוריש יכול למכור, דאינהו אפסדו אנפשייהו, דלא היה ללקוחות לקנות מאשה שיושבת תחת בעלה הראוי לירוש, וכיון שהערימו להוציא מידו יפסידו. וכתבו התוס' כמה מקרים שאין אומרים דבעל הוי יורש אע"פ שאפסדו אנפשייהו, (היכא דסברו שיעשו פשרה לא חשיב אפסדו אנפשייהו, מתנה לא חשיב פסידא, דבר שאינו חוזר בדין אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כ"כ פסידא), והקשו התוס' דמבואר בב"ק פ"ט שמכח תקנת אושא אשה שחבלה באחרים אינה חייבת למכור נכסי מילוג כדי לשלם, דהבעל יוציא מיד הלקוחות, והרי שם יש פסידא לאחרים, ותי' דאין הכי נמי אך הגמ' דחתה מטעם אחר, ובשם רשב"א תי' דתקנת אושא הכללית היא כשאין פסידא, ולא חילקו חכמים בתקנתם והבעל מוציא אף כשיש פסידא.

מי שמת

מתי הבנות ניוזנות מהירושה

מתנאי הכתובה שאם ימות הבעל וישאיר בנות קטנות מאותה אשה, הבנות ניוזנות מנכסיו עד שישאו או שיבגרו, אף אם יש בנים שירורשים את הנכסים. ולהלן יבואר מתי הבנות ניוזנות מנכסי אביהם שמת.

נכסים מרובים - אם יש בנים ובנות, והנכסים מרובים, הבנים יירשו, והבנות יזונו (לרשב"ם הבנות מקבלות מזונות ופרנסת נישואין, ולתוס' מזונות היינו מאכל ומשתה), עד בגרות או אירוסין, ונכסים מרובים לחכמים היינו בכדי שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו, ולר"ג בר רבי בכדי שיזונו הבנים והבנות י"ב חודש.

ואם הנכסים מועטים לת"ק הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, והיינו שיקחו הבנים את מה שנשאר ממה שלקחו הבנות למזונות, ואח"כ אם הוציאו הכל ישאלו על הפתחים, ולאדמון הבנים והבנות ניוזנים יחד, דאין להם להפסיד בשביל שהם זכרים (ועוסקים בתורה לאביי, ולרבא אין חילוק בין יורש שעוסק בתורה לשאר יורשים לענין דינא, אבל מצוה לזון את הבנים העוסקים בתורה, ק"ו מהבנות. תוס'. אלא כוונת אדמון שאין לבנים להפסיד מפני שהם ראויים לירש בנכסים מרובים אפי' מאה מנה, ואין הבת נוטלת אלא מזונות), והסכים ר"ג עם אדמון, לרשב"ם הלכה כאדמון, והר"ח והב"ה ג' והר"ף פסקו כחכמים, ולר"ת אדמון לא חולק על חכמים.

ק"מ. אם היו הנכסים מרובים ונתמעטו שהוקירו המזונות או נתקלקלו הנכסים, ואין מספיק למזון הבנים והבנות עד שיבגרו, אין לבנות אלא מה שקיבלו מתחילה, **ואם היו הנכסים מועטים ונתברו**, יטלו הבנים את המותר ממה שנטלו הבנות למזונות, וכמו שמצינו שאם היתומים קדמו ומכרו את הנכסים המועטים חלה המכירה, דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, ומוכח שיש להם תפיסת יד בנכסים.

יתומים שקדמו ומכרו - לשיטת הרשב"ם אם עמדו הבנות בדין לגבות, ואח"כ מכרו הבנים, לא חלה המכירה, אבל התוס' כתבו שאפי' כבר תפסו הבנות או שהגבו להם בית דין חלה המכירה, והחילוק בין נכסים מרובים למועטים, שבמרוכים יכולים למכור לצורך גדול, אבל במועטים אין יכולים למכור כלל לכתחילה, וחילוק נוסף שבמרוכים יזונו הבנות עם הבנים, ובמועטים לא יזונו כלל. עוד כתבו התוס' דלגבי כתובת בנין

דיכרין שיש ב' נשים וכתובת אחת מרובה משל שניה, איתא שבמורבים ונתמעטו או במורבים ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים, ולרש"י הכונה שבמורבים ונתמעטו זכו יורשי הכתובה הגדולה, ובמועטים ונתרבו זכו יורשי הכתובה הקטנה, וקשה אמאי הכא לעולם זכו הבנים, וצ"ל דשאני הכא שהבנים יורשים מדאורייתא, ועוד דהכא הרי לא פקע כוחם בנכסים לעולם, שהרי יכולים למכור, ולר"י נראה שאף במועטים ונתרבו זכו יורשי הכתובה הגדולה.

כמה ספיקות בדין נכסים מרובים-

האם מחשבים את הנכסים לבנים ולבנות אחרי קיזוז מזונות האלמנה, או לא אלא הבנות יזונו, והאלמנה ממועטת מהבנים, ולפירוש שני ברשב"ם יזונו הבנים והבנות והאלמנה יחד, כיון שאינה מקבלת מזונות אחרי שנישאת.

ואם תמצא לומר שאינה ממועטת יש להסתפק אם המתחייב לזון את בת אשתו שאם מת מוטל על היורשים לזונה, אם מזונותיה ממועטים בנכסים ויזונו היא והבנות, והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שאינה מקבלת מזונות אם מתה והוי כמורבים ונתמעטו.

ואם תמצא לומר שאינה ממועטת, יש להסתפק אם מחשבים את הנכסים אחרי קיזוז חובות האב והבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שמחסרי גוביינא ויזונו הבנים והבנות עד טריפת החוב, ואח"כ יזונו הבנות רק אם נשאר.

וכתבו התוס' שאם יש רק אלמנה ובנים או רק אלמנה ובנות, אין האלמנה עושה דין נכסים מועטים, כיון שאין לה דין ירושה כלל, משא"כ בנות שירושות כשאין בנים, והספק הוא כשיש בנים בנות ואלמנה, שהבנות כבר ממועטות בנכסים, אם בזה גם האלמנה ממועטת.

ק"מ: וי"א שהספק הוא לאיך גיסא, בעל חוב, בת אשתו, אלמנתו.

הגמ' פושטת שאלמנה קודמת לבנות, כשתובעות מזונות מתנאי כתובה, וכתבו התוס' דהיינו כשיש גם בנים, אבל כשהבת יורשת אינה נדחית מפני האלמנה.

דיני זכר ונקיבה טומטום

שיטת רשב"ג- בהמה שאמר לפני לידת הבכור שאם תלד זכר יהיה עולה ואם תלד נקיבה יהיה שלמים, וילדה טומטום ואנדרוגינוס, טומטום היינו אטום, ואינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, לרשב"ג אין חלה עליהם קדושה כלל, דס"ל דאינו ספק ספק נקיבה, אלא אלא בריה בפני עצמה, ולא חלה עליו לא קדושת עולה ולא קדושת שלמים, וגם לא קדושת בכור, דלא קרינן ביה "הזכר תקדיש". ואם ילדה שני זכרים, אחד יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיו חולין, ואם ילדה שני נקיבות, אחד יקרב שלמים והשני ימכר לחייבי שלמים ודמיה חולין. וכתבו התוס' שלרב חסדא טומטום הוא ספק לכולי עלמא, וטעמא דרשב"ג הוא דקדושת פיו לא חלה אלא על זכר או נקיבה הידועים.

מת שהניח בנים ובנות וטומטום לאביי אינו נוטל לא עם הבנים ולא עם הבנות דס"ל שאינו לא זכר ולא נקיבה. רשב"ם. וכתבו התוס' שאפי' לרבנן דרשב"ג הכא אינו יורש, דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ודאי או נקיבה ודאית (משא"כ בהקרבה דטומטום ראוי להקרבה), ולרבא לתנא דמתני' נוטל עם הנקיבות אם הנכסים מרובים דספק הוא ונוטל עם הנקיבות ממה נפשך, ואם הנכסים מועטים אינו נוטל כלל כמו הבנים, ואמנם לרשב"ג (הנ"ל) אינו נוטל כלל אף בנכסים מרובים.

קמ"א. האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה, או שאמר שאם תלד נקיבה יטול מנתים, והוא שכיב מרע, או בריא המזכה ע"י אחר, יטול הולד כפי שאמר, ואם אמר שאם תלד זכר יטול מנה ואם תלד נקיבה יטול מנתים, וילדה זכר או נקיבה, יטול הזכר מנה

והנקיבה מאתים אבל אם ילדה תאומים זכר ונקיבה לא יטלו כלום, ואם ילדה טומטום אינו נוטל כלל דבריה בפני עצמה הוא, (ולרבא היינו כרשב"ג) אא"כ אמר כל מה שתלד אשתי יטול, ואם אין שם יורשים אחרים הוא יורש הכל אע"פ שהוא בריה בפני עצמה, דלא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו, אי נמי יליף מדכתיב "הקרוב אליו ממשפחתו וירש".

אם עדיף בן או בת- מבואר מהנ"ל שבת עדיפה מבן, ואף שכל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה מפני שמעביר נחלה ממטה למטה, הני מילי לענין ירושה, אבל לענין הרווחה בת עדיפה שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה זכר. ולשמואל בלידה הראשונה עדיף בת, שהיא סימן לבנים, י"מ משום שמגדלת את אחיה, וי"מ משום שע"י"ז לא תשלוט עין הרע. וי"א דמתני' כר"י דס"ל שמצוה לזון את הבנים משום "ומבשרך אל תתעלם" אבל אינו חיוב, וק"ו לבנות שלא יתבזו, ולר"מ מצוה לזון את הבנות, וק"ו לבנים דעסקי בתורה. וממה שאמר ר"י דהא דכתיב "וד' בייך את אברהם בכל" היינו בבית, (ולא השיאה ליצחק משום שהיתה קטנה, או שהיתה מהגר. תוס'). אין ראייה שבת עדיפה מבן, ולר"מ "בכל" היינו שלא היתה לו בת, ורב חסדא אמר שבשבילו בת עדיפה מבן, י"מ דכוונתו ללידה הראשונה, והרשב"ם מפרש דאיירי בכל הלידות, והטעם משום שלא נתקיימו לו בנים, והתוס' ביארו משום שהיו חתניו גדולי הדור.

ואם אמר שאם תלד זכר תחילה מאתים ונקיבה שאחריי לא תטול כלום, ואם תלד נקיבה תחילה תיטול מנה וזכר שאחריה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה ואין ידוע מי נולד תחילה, הזכר נוטל מנה ממה נפשך אפי' נולד אחרון, ובמנה השני חולקין מספק שהרי מי שנולד תחילה צריך ליתלו. וכתבו התוס' שלרבנן בחיי האב שאין מוחזק יחלוקו, ואחר מיתת האב הכל בחזקת הזכר.

קמ"א: ואם אמר שיתן למי שיבשרו מה ילדה אשתו, אם יאמר שילדה זכר יטול מנה, או שאמר שאם יאמר שילדה נקיבה יטול מנה, נוטל כפי שאמר אם ילדה כמו שאמר, אבל אם ילדה תאומים אינו נוטל כלום, דלא אסיק אדעתיה שתלד תאומים, ואם אמר שאם יאמר שילדה זכר ונקיבה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה, אין לו אלא מנה, ואם אמר שילדה נפל לא יטול כלום, דסתם זכר ונקיבה היינו בני קיימא.

הקנאה לעובר

מלבד המחלוקת הידועה אם אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם, יש מחלוקת אם אפשר לזכות לעובר לפני שנולד, או שרק אם אמר שיקנה כשיולד קנה, או שבכל אופן לא קנה. וכן יש מחלוקת האם עובר שמת אביו נחשב כבר יורש או לא.

לרב הונא המזכה לעובר ע"י אחר לא קנה, אף אם אמר שיקנה אחרי שיוולד. וכתבו התוס' דאיירי בשכיב מרע, ואע"ג דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, לא קנה כמו שבבבא אינו קונה ע"י קנין, (ואמנם שכיב מרע שאמר הלוואתי לפלוני קנה אע"פ שבבבא לא קנה אף ע"י קנין).

והא דתנן במתני' **אם תלד אשתי יטול וכו'**, אינו יודע מי שנאה לא מצינו לא יחיד ולא רבים, **דאף לר"מ** דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומצינו ביבמות צ"ג שרב הונא סובר כר"מ, לא שמענו שאפשר להקנות כשהקונה אינו בעולם. **ואף לרבי יוסי** שעובר יורש, (ואם אביו כהן פוסל את העבדים לאכול בתרומה דעובר במעי זרה זר הוא, ואינו יליד כהן עד שיצא ממעי אימו, ומזה שמעינן שלרבי יוסי יש לעובר חלק בעבדים, ואינו מאכיל את אימו בתרומה כיון שהוא זר.

ורש"י ביבמות מפרש שהוא פוסל את אמו שהיא בת כהן אם אביו ישראל, ואינו מאכיל אם אביו כהן ואמו בת ישראל, דעובר במעי זרה זר הוא), מ"מ דווקא בירושה שהיא באה מאיליה קונה דיש לזה כח לתפוס, ולא להקנות במתנה. **ואף לרבי יוחנן בן ברוקה** שאפשר להעביר את הירושה מבן לבן אחר, מ"מ לא מצינו שאפשר להעביר לעובר, דמנין לנו לומר שהוא סובר כרבי יוסי. ואין להעמיד את המשנה באומר המבשרני (וכנ"ל), או בשילדה כבר, דמלשון מתני' מוכח דלא איירי בהכי.

קמ"ב. שיטת רב נחמן שהמזכה לעובר לא קנה, ואם אמר שיקנה אחרי שיוולד קנה, דעובר נחשב בעולם, אבל המוכר פירות דקל יכול לחזור בו אף משבאו לעולם. וכתבו התוס' (קמ"א: ד"ה איתבייה בת' השני) שהמקנה לעובר שהוא בנו קנה לרב נחמן, וכן פסק הר"ח והרשב"ם ובה"ג.

שיטת רב ששת שהמזכה לעובר קנה, אפי' אם לא אמר שיקנה לכשיוולד.

רב ששת מוכיח שעובר קנה מהמבואר בברייתא שגר שמת ואחרי שבזזו ישראל נכסיו שמעו שיש לו בן או עובר, חייבים להחזיר להם, ואם החזירו ואח"כ שמעו שהבן מת או שאשתו הפילה, צריך לזכות מחדש בנכסים. והוכיח רב ששת ממה שצריך לזכות מחדש כשהפילה, שהמזכה לעובר קנה.

ואב"י דוחה דשאני ירושה שהיא באה מאיליה. **ורבא דוחה** שהטעם שצריך להחזיק מחדש, משום שמתחילה החזיקו בצורה רפויה ולא נתכוונו להחזיק לגמרי כיון שיש להם ספק, ונפקא מיניה שהחזיקו אחרי ששמעו שהעובר מת, והתברר שלא מת, שלרבא נתכוונו לחזקה גמורה אע"פ שאח"כ התברר שאז עדיין לא מת, ולאב"י א"א להחזיק קודם מיתת העובר, דעובר קונה בירושה הבאה מאיליה.

והא דתנן שתינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל, ומשמע שלפני הלידה אינו נוחל ומנחיל, רב ששת מבאר שבן יום אחד נוחל בנכסי אמו, ואם מת מנחיל נכסים אלו לאחיו מן האב, שהרי אינם יכולים לירש מאמו של אחיהם, אבל עובר לא, דאם מת הוא ואמו, הוא מת לפניה דאידי דזוטרא חיותיה עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומחטא ליה לסימנים. תוס'. ואף שראינו שפירכס אחרי אמו, הוי כפרכוס זנב הלטאה, אבל אם האם מתה תחילה עובר יורש ומנחיל לאחים מן האב. וכתבו התוס' שאם האם מתה ע"י אדם, או אם כבר נעקר הולד לצאת, יכול למות אחרי אמו, ובאופן זה נוחל נכסי אמו, ומנחיל לאחיו מן האב. עוד כתבו התוס' דהא דתנן התם ברישא שתינוק בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה, דמשמע שעובר אינו פוסל, אין משם ראייה שאין לעובר קנין, דאיירי שיש עוד אחים שהעבדים אוכלים מחמתם, ואין העובר פוסל דסומכים על הרוב שהוא או נקיבה או נפל, אבל עובר שאין לו אחים אף לרבנן פוסל את העבדים, כיון שאפי' נקיבה יורשת, ופוסלם מתרומה עד שיוולד דעובר אינו מאכיל. אבל לשמואל (ביבמות ס"ז) לרבנן אין עובר יורש, וממילא אינו פוסל את העבדים דאוכלים מחמת שאר היורשים.

קמ"ב: ובאופן אחר יש לבאר דין תינוק הנ"ל, שתינוק בן יום אחד ממועט מחלק הבכורה, ואם מת אח"כ מתחלקים כל האחים והבכור בנכסיו בשוה, אבל עובר אינו ממועט חלק בכורה ואינו נוטל מהירושה אלא מחלק הפשוט של כל האחים והבכור, והבכור נוטל חלק בכורה כפי מספר הבנים שהיו בשעת מיתת האב, דכתיב "וילדו לו". וכתבו התוס' שיוצא דופן ממועט חלק בכורה.

בכור שנולד לאחר מיתת אביו כגון שנולדו תאומים, או ששתי נשים ילדו, אינו נוטל פי שניים, דכתיב "כיר", אבל בנוול בחייו אפי' לא ראהו אביו נוטל פי שניים, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.

שיטת רבי יוחנן שהמזכה לעובר לא קנה, אבל המזכה לעובר שהוא בנו קנה, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו וגמר ומקני בכל ליבו, ו**שמואל** אמר בפני עשרה פרוסומי מילתא שהמזכה לעובר קנה, ו**הלכתא** שהמזכה לעובר לא קנה אא"כ הוא בנו, וכרבי יוחנן. וכתבו התוס' בשם ריב"ם שבירושה הבאה מאליה יכול להיות שהלכה כרבי יוסי שהעובר קונה, כיון שמסתבר טעמיה.

הקנאה שחלקה לא חלה

קני כחמור - האומר לאשתו שנכסיו יהיו לבנים שיהיו לו ממנה ועדיין לא היתה מעוברת, הם ודאי לא קונים אף דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ואם אמר לבן אחר שיקנה ג"כ חלק כמוהם, י"א שהוא מקבל חלק נוסף מלבד הירושה, שאם היו ד' בנים נוטל רבע מהנכסים, ובשאר חולק עמהם בשות, וי"א שאינו מקבל חלק נוסף מלבד הירושה כיון שתלה את המתנה שלו במתנה שלהם, דאילו אמר ליה קני כחמור מי קני, (ונחלקו אם הלכה שיש לו חלק כמו הקשישים ולא כהדרדקי, או שכיון שהדבר תלוי בטעם אין לו חלק).

קמ"ג. קני את וחמור -

לרב נחמן האומר קני את וחמור קנה מחצה דלא תלאן זה בזה. והכי קיימא לן. ולרב המנונא לא קנה כלום דלא גמר בדעתו להקנות לזה בלא זה, ולרב ששת קנה הכל דאדם יודע שאין חמור קונה, וכוונתו להקנות הכל למי שיכול לקנות.

רב ששת מוכיח כדבריו ממה שהתורם קישות, שאין לתרום מן הרעה על היפה, ואין מר בקישות אלא חלקה הפנימי, ולכן לרבי יוסי יוסיף כביצה מקישות אחרת על החלק החיצוני כדי שלא יתרום מהרעה, ומבואר שאף שהתרומה לא חלה על החלק הרע, היא חלה על החלק היפה, וה"ה בקני את וחמור.

והגמ' דוחה ששם מדאורייתא חלה תרומה מהרע על היפה ואינו אלא איסור, דכתיב "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו". וכתבו התוס' דלא איירי בקישות שהיא מרה בפנים כשאר הקישואין, דא"כ המר יהיה תרומה על המר, אלא איירי שדווקא אותה שתרם נמצאת מרה, דלרבי יוסי אפילו שהפנימי מר אין החיצון מר כ"כ שאין עליו תורת אוכל, ולרבנן הוי תרומה וצריך לחזור ולתרום כנגד הכל.

המקדש חמש נשים שביניהם ב' אחיות, ע"י כלכלה של תאנים שלהם בשנה השביעית דהוי הפקר, אבל בשאר השנים לא, דהמקדש בגזל אינה מקודשת ואפי' בגזל ידידה, וקיבלה אחת ע"י כולם דאשה נעשית שליח לחברתה אפי' במקום שנעשית לה צרה, תלוי דין זה בדין קני את וחמור, ואם אמר הראויה מכס לביאה תתקדש לי הנכריות מקודשות והאחיות אינן מקודשות דהוי קידושין שאין מסורים לביאה.

פירוש כוונת נותן נכסיו

האומר לאשתו שנכסיו לה ולבניה, לרב יוסף היא מקבלת מחצה, כמו שאמר רבי על הפסוק "והיתה לאהרן ולבניו" שהלחם הפנים התחלק מחצה לאהרן הכהן הגדול ומחצה לבניו, ונוטל אחת משתי חלות של עצרת, וד' או ה' מלחם הפנים, ולרבי לעולם נוטל ה' (ומפרש התם אמאי אינו נוטל ו'), ואביי דוחה דשם בלאו קרא היה אהרן בר חלוקה וממילא כוונת הכתוב שיקבל מחצה, משא"כ הכא שבלי שהיה נותן לה לא היתה מקבלת כלום, והגמ' מביאה ששמואל ורבי יוחנן נתנו לאשה חצי, ועוד היה מעשה שהמלך הטיל מס על העשירים והשרים ואמר רבי שכל צד ישלם חצי,

והגמ' דוחה ששם היו השרים מסייעים לעשירים קצת, וכיון שעכשיו המלך כתב גם את השרים כוונתו להוסיף שישלמו חצי.

קמ"ג: האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים לכתחילה מביא שישים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואף לרב יוסף שכוונתו לחצי חצי, שאני הכא דכוונתו לקרבן גדול בכלי אחד, ואמר בשני כלים כיון שא"א להביא בכלי אחד יותר משישים, שכן הציבור מביאים ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ס"א בכלי אחד, ודוי ליחיד שהיה פחות מהציבור באחד, ורבי שמעון אמר טעם אחר, מפני שיותר משישים אינם נבלים יפה בכלי אחד, ובדיעבד אם הביא חמישים בכל כלי יצא.

והלכה כרב יוסף בשדה בקונה שדה הסמוכה לשדה אביו, ומת אביו, ענין שיכול המקנה לחזור בו בעסוקים באותו ענין, ומחצה כנ"ל, שהאשה יורשת מחצה ושאר היורשים מחצה, אבל בשאר המחלוקות רבה ורב יוסף הלכה כרבה.

השולח חתיכות בגד לבני ביתו ולא פירש למי, נותנים לבנים מה שראוי להם ולבנות מה שראוי להן, ואם יש כלה נותנים לה ולא לבנות, אבל אם הבנות לא נשואות שהם מוטלות עליו נותנים לבנות ולא לכלה.

האומר נכסי לבניי ויש לו בן ובת, אין ראייה ממה שאמר לבני שהכונה גם לבתו, דהא כתיב "ובני דן חושים" ואם תאמר שהכונה שהיו מרובים כחושים של קנה שגדלים הרבה ביחד (ואע"פ שכשירד למצרים לא היו מרובים, כוונתו ע"ש העתיד. תוס'), הרי כתיב "ובני פלוא אליאב", וכתיב "ובני איתן עזריה", ומה שהוצרך לתת נכסיו לבנו, היינו לבטל דייתיקו או מתנה. תוס'.

ואם יש לו בן ובן הבן, לרב חביבא דרך לקרוא לנכד בן, ולמר בר רב אשי איך לדרך לקרוא לו בן, וכן מבואר ממה שהמודר הנאה מבנים מותר בבני בנים. ולענין פריה ורביה בני בנים חשיבי כבנים.

למי שייך השבח שהשביחו היורשים את הירושה -

אם הבנים הגדולים השביחו את הירושה לפני חלוקתה, אם השביחו ע"י הירושה עצמה ששכרו פועלים מנכסי אביהם ולא הוציאו משלהם כלום, השבח מתחלק לכל היורשים, והטעם משום שהגדולים מחלו לקטנים, שאם היו אומרים לקטנים מה הם עושים היו אוהבי הקטנים שוכרים אחרים שיעשו זאת עבורם, אא"כ התנו לפני שהשביחו שהם יקבלו את מה שישביחו, ואם השביחו את הירושה מכספם אף בלא התנו השבח לעצמם, ובאודייני כיון שגם הקטנים יכולים לעשות זאת, השכר מתחלק לכל היורשים, לרשב"ם אודייני היינו בור וכיסויו, ולתוס' הוא כלי גבוה ששומרים עומדים עליו ואפשר לישן עליו. ורב ספרא השביח את נכסי הירושה בלא תנאי, ואמר רבא דכיון שהוא גברא רבה ודאי לא טרח לאחרים והוי כאילו התנה.

קמ"ד. ואם האשה השביחה את הירושה, והיינו אשה יורשת כגון שנשא את בת אחיו, ומת הוא ואחיו, ואח"כ מת אביו, ואשתו ובניו יורשים את הסבא, (וריב"ם מפרש שמת הבעל והיא שהיא בת אחיו יורשת אותו מכח אביה יחד עם שאר האחים), או בבת בין הבנות, או בבת הבן בין הבנים, או שאמר הבעל שאשתו טיטול כאחד מן הבנים, דינה כמו אם אחד האחים השביח שבסתמא השבח לכל היורשים, ואין אומרים שכיון שאין דרכה לטרוח הוי כאילו פירשה, ואם פירשה השבח לעצמה, ואין אומרים שכוונתה לטובת היתומים וחזרה בה ממה

שהתנתה. ואלמנה שצריכה לגבות כתובה, ואמרה בבית דין שהיא משיבחה את הנכסים עבור עצמה, השבח לעצמה, (וכתב הרשב"ם שאם היא נוטלת מזונות הא תנן דמעשי ידיה שלהן, ובתוס' כתבו שאם לא לקחה כלום מכתובתה אלא נכסי מילוג שלה או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים, לא הפסידה מזונות. עוד נחלקו דלרשב"ם אם נתעצלו בית דין להשביעה על כתובתה השבח לעצמה, והתוס' כתבו שהשבח בחזקת היורשים עד שישביעה בבית דין), אבל בסתמא השבח ליורשים, ואינה גובה כתובה אלא ממה שהניח בעלה, אפי' אינו אלא רביע כתובתה.

בן שהשיאו אביו אשה בבית אם הוא הבן הגדול שהוא חביב עליו יותר מאחרים ונישא ראשון ואשתו בתולה וזו אשתו הראשונה, קנה הבן את הבית, ודין זה הוא הלכתא בלא טעמא וקצת טעם יש דכיון שפינה את הבית סמכה דעתיה דבן, וסברא הוא שנתנו לו. תוס'. וזה תקנת חכמים לכבוד החתן, דגנאי הוא לשאת אשה בלי מקום לדור בו, ואיירי שיש לאב בית אחר לדור בו, ואם ייחד האב בית וכלי בית, והיו מונחים בבית זה כלים של האבא, לא קנה הבן את הבית, י"א שאפי' הניח בבית שובך לא קנה הבן, וי"א אפי' כלי של דגים מטוגנים, ומר זוטרא תלה בבית סנדל, ורב אשי תלה כוס שמן. ואם ייחד לו בית ועליה קנה את הבית ולא את העליה, והגמ' מסתפקת מה הדין אם ייחד לו בית ואכסדרא, או שני בתים זה לפנים מזה דאף אם תמצא לומר שאכסדרא משועבד לבית י"ל ששני בתים לא קנה, רשב"ם, ולתוס' בית משתעבד יותר כיון שיש בו תשמיש, משא"כ אכסדרא, תיקו.

הכותב כל נכסיו לאשתו, לא התכוון אלא לעשותה אפוטרופוס כדי שיכבדה הבנים, דלא מסתבר שיעקור נחלת הבנים לגמרי.

מנה לי ביךך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה, וטעם התקנה כדי שלא יצטרכו לטרוח לקנות. וכתבו התוס' שאם מחל אינו מחול.

דין אחים השותפים בירושה

קמ"ד: אם נפל אחד היורשים לעבודת המלך, אם זה מחמת האחים שמנהג המלך להעמיד אחד מכל בית, הרווח מתחלק לכולם, ואף אם חרף יותר אין אומרים שנטלוהו מחמת חריפותו, ואם נטלוהו מחמת עצמו והיינו מחמת חשיבותו או חריפותו הרווח שלו.

ואם אחד האחים נטל ממונן והלך ללמוד תורה או אומנות, יכולים האחים לומר לו שאין לו מזונות אלא כשהוא עמהם, וימעטו לו כפי שנתמעטה ברכת הבית, וכרב הונא שברכת הבית היא לפי מספר הדרים בו, י"מ משום נר לאחד נר למאה, וי"מ משום שמזלאל דבי תרי עדיף. והקשו התוס' איך שייך לדעת כמה נתמעט בגללו, ולר"ת יבדקו לפי השנה הקודמת, והקשה ר"י שאין כל השנים שווים במזל אחד.

ואם חלה בפשיעה רפואתו משל עצמו, ואם באונס משל האחים, וכרבי חנינא דהכל בידי שמים חוץ מציניים פחים, י"מ צינה וקור, וי"מ חום וקור, שאלו ביד האדם להשמר מהם, וכתבו התוס' דהא דתניא "והסר ד' ממך כל חוליו" היינו שיתן לך דעת להשמר מן הצינה. שאם האדם רוצה לאבד עצמו יכול אף באש או בנהר. והא דתניא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים היינו במדות האדם אם יהיה גבור וכו', אבל הכא איירי במאורעות שבאות על האדם. תוס'. ועי' בתוס' שמחלקים בין רפואה שיש לה קיצבה לרפואה שאין לה קיצבה.

חזרת שושבינות כשמת האב -

דרך השושבינות שהשמח בחופת חבריו אוכל עמו ונותן לו

מתנה, והוא מחזיר לו כשהוא נושא אשה.

אם האב שלח שושבינות ומת, אין המקבל חייב להחזיר, דיכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו, דאין העיכוב תלוי בו.

ואם שמח עמו בשבעת ימי המשחה ומת לפני שהספיק לתת את השושבינות, חייב להחזיר לו כיון ששמח עמו, והרי היא של כל האחים, שהרי היא נגבית בבית דין כדן מלוה אביהם, (אבל סתם מתנה בלי חופה, או בחופה אבל אינו אוכל שם, אינה נגבית בבית דין, מפני שהיא גמילות חסדים).

ואם חזרה לאחד האחים במתני' משמע שהיא של כולם, ובברייתא מבואר שהיא של מי ששלחו לו, ורב אסי שזה תלוי אם האבא ייחד ששולח את השושבינות דווקא ע"י בן זה, ולשמואל בסתמא השושבינות לאה, ומתני' איירי במת וירשו היבם, דאין היבם נוטל בראוי כבמוחזק דבכור קרייה רחמנא.

ואם האב קיבל שושבינות, מחזירים מנכסי כולם, דמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם.

ארוסה שלא נישאת, אם צריכה להחזיר את כסף הקידושין-

קמ"ה. המקדש אשה בכסף ומת בתולה גובה מאתים ואלמנה גובה מנה, ואיירי שכתב שיש לה כתובה מן האירוסין, אבל בלא כתב הוא בעיא דלא איפשטא, ולענין כסף הקידושין אם הבעל מת אינה חייבת להחזיר, דיכולה לומר תנו לי בעלי ואשמח עמו.

ואם מתה היא לרבי נתן הדבר תלוי אם נוהגים באותו מקום להחזיר או לא, ולרבי יהודה הנשיא אין מחזירים, דקידושין לטיבועין ניתנו, ומ"מ מודה שבסבלונות והיינו תכשיטים ששולח לארוסתו אחרי שקידשה, אם נהגו להחזיר מחזירים.

ובברייתא אחרת נחלקו בזה באופן שארוסה לכהן נאנסה (דאילו ברצון אין לה כתובה), לר"מ אינה מחזירה את כסף הקידושין, ולר"י מחזירה, ולרבי יוסי מחזירה חצי דמספקא ליה אי קידושין לטיבועין ניתנו או לא, וממון המוטל בספק חולקין. רשב"ם. והקשו התוס' אמאי לא אמרין המוציא מחבירו עליו הראיה.

ולענין הלכה מוהרי הדרי מוהר הוא ממון שמקדים לה באירוסין שיכתוב לה אותו בכתובה כשתנישא, אבל כסף הקידושין לרב נחמן בנהרדעא נהגו להחזיר, ולרבה ורב יוסף אין מחזירין, ולרב פפא אין מחזירים אא"כ היא אינה רוצה להנשא לו, ולאמימר אין מחזירין שמא יאמרו קידושין תופסים באחותה, ואף שאמר רב אשי שגיטה מוכיח עליה בדווא היא, דיתכן שאחד שמע שהחזירה את הכסף ולא שמע על הגט.

דיני שושבינות

בזמן חז"ל היה נהוג שכאשר אדם נושא אשה היו ידידיו שולחים לו מתנות בשבעת ימי המשחה, ואוכלים ושותים עימו בימים אלו, ומתנות אלו נקראים 'שושבינות', ואינו מתנה גמורה, אלא זה ניתן על דעת שהמקבל יחזיר לו כאשר הוא ינשא. ולהלן יבוארו דיני השושבינות.

קמ"ה: נגבית בבית דין, דכמלוה דמיא.

חוזרת בעונתה ולא לפני שהשני ישא אשה, דלדעת כן הלווהו.

אין בה משום ריבית אם מחזיר לו יותר, מפני שלא מחזיר לו יותר בתורת ריבית, ויכול גם לפחות לו.

אין שביעית משמטתה, דלא קרינן ביה לא יגוש, דאין שביעית משמטת אם לא הגיע זמן פרעון. רשב"ם ור"ת. ולר"י

אין ראהי מאכן לענין אם לא הגיע זמן פרעון, דשאני הכא שיתכן שלא יבוא לידי גביה לעולם

אין הבכור נוטל בה פי שניים היכא דחזרת לאמצע כדלעיל, דאין הבכור נוטל פי שניים בראוי, בין גבו קרקע בין גבו מעות. רשב"ם. וכתבו התוס' שאפי' למ"ד שמלוה לא היו ראוי, שושבינות היו ראוי, דשמא לא יפרע לו לעולם.

אם מי שחייב שושבינות היה בעיר הוא צריך לבוא לחתונה והשושבינות נגבית בבית דין, ואם לא שמע את קול הפעמון יש לו תרעומת על שלא הודיעו אבל חייב לתת את מתנת השושבינות, ומוריד את דמי האוכל שלא אכל, והיינו עד זוז לא משלם, עד ד' זוזים משלם חצי, ומכאן ואילך כפי שהיה אוכל.

השושבינות חוזרת באופן שהיתה בראשונה, שאם עשה עמו בפומבי, או שעשה עמו בבתולה, או שעשה עמו באשה שניה, יכול לומר לו שיעשה עמו רק כדרך שעשה הוא. וכן אין השני יכול לבקש שישמח עמו בב' נשים, ויתן בכל אחת חצי, דאינו רוצה לטרוח בשתיים. ולר"ב"ם גורסים שאם עשה עמו בשתיים אינו יכול לתבוע הכל באשה אחת.

סוגי עשירות בתורה- בעל הגדות דומה לעשיר

גלוי שדורש בכל מקום, מתוך שאין ההגדות צריכות עיון, בעל פלפול דומה לשולחני עשיר או עשיר בשמן שמרויחים תדיר, ובעל שמועות דומה לעשיר במידה כמוסה שכשמגיע עת הוראה יגלה שמועותיו. והכל צריכים לבעל גמרא סוגיות התלמוד ותירוצי משניות וברייתות, דאין למדים הלכה ממשנה בלא תלמוד כמו שצריכים למורי חטיא.

כל ימי עני רעים זהו בעל תלמוד שממית עצמו לכוון הלכות ולתרוץ הוויית, **וטוב לב משתה תמיד** זהו בעל משנה, ורבא אמר איפכא שבעל משנה אינו יכול להורות הלכה ממשנתו ואינו יכול לתרצם, משא"כ בעל תלמוד. ולרבי חנינא קאי על אשה טובה או רעה, ולרבי ינאי קאי על איסטנים ומי שדעתו יפה שאין מזיק לו שום דבר מיאוס ולכלוך, ולרבי יוחנן קאי על רחמן שליבו בוכה תמיד ואכזר, ולרבי"ל קאי על מי שדעתו קצרה שעינו רעה בשלו ושל אחרים או רחבה, ואמר ריב"ל ששבתות וימים טובים נכללים בימי עני רעים אע"פ שהיו מחלקים בהם מנות, משום ששינוי וסת סוג המאכל הוא סיבה לתחילת חולי, ובן סירא מוסיף שגם לילות עני רעים, מפני שגגו נמוך והגשם יורד לשם, וכרמו גבוה והזבל נופל משם לכרמים של עשירים שנמצאים במקום שח לעסוק בהם.

דיני הסבלונות כשלא נישאו

סבלונות היינו מתנות שהחתן שולח לכלה, ולהלן יבואר מתי צריך להחזיר מתנות אלו לחתן באופן שלבסוף לא נישאו. (ובמסכת קידושין (ג) נתבאר האם באשה שלא נתקדשה וקיבלה סבלונות תולים שהסבלונות נשלחו לשם קידושין).

קמ"ו. השולח סבלונות לבית חמיו, שמנהג חתנים

לשלוח למחרת הקידושין לכבוד אשתו תכשיטים ומיני פירות וכדי יין ושמן, **אם אכל שם** סעודת חתן אפי' בדינר אינו גובה אם מת הוא או היא או שחזר בו, אפי' אם שלח מאה מנה, מפני שמחמת חיבת שמחת אכילה מחל על הסבלונות העשויות ליבלות, ואיירי בשלחם בסתמא ולא כדי שיבואו עימה לבית בעלה, ואם לא אכל שם או שאכל פחות מדינר גובה.

אם שלח סבלונות מרובים או מועטים **שתביא עימה לבית בעלה**, גובה אותם. לתוס' בפירוש השני במועטים בעיני שאינם עשויין ליבלות, אבל במרובים אפי' עשויים

ליבלות גובה.

הגמ' מסתפקת מה הדין **בשתה**, ופושטת ששתיה דינה כאכילה, דמעשה ששיגר אחד מאה קרונות וכו' והוציאו לו כוס של חמין ושתה ומת.

הגמ' אומרת שאין מהמעשה ראהי שאף בפחות מדינר אינו גובה, דדילמא שחקו לו בחמין מרגניתא ששוה אלפא זוזי, אך יש ללמוד משם **שפתח בית חמיו כבית חמיו**.

הגמ' מסתפקת מה הדין אם שלח שליח והשליח אכל עמהם. ואם כשאכל **בפחות מדינר** מחל על חלק מהסבלונות, וכגון אם אכל בחצי דינר אם מחל על חצי מהסבלונות. ומה הדין **כשהשביחו הסבלונות** אם השביחו לו שהרי חוזרים אליו, או שכיון שאם יאבדו או יגנבו ישלמו לו, ברשותם השביחו, תיקו.

סבלונות שבלו א"צ להחזירם דנמחלו ע"י הסעודה וכנ"ל, אבל אם עשויים ליבלות ולא בלו, הגמ' מסתפקת אם צריך להחזירם, ואם הם דבר מועט א"צ להחזירם, ושאינם עשויים ליבלות כגון תכשיטי כסף וזהב צריך להחזירם.

מעשה באחד ששיגר יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן בעצרת. ובא להשמיענו חשיבותא דארץ ישראל שפירותיה ממהירים להתבשל בעצרת, או שאם טוען שזה מה ששלח טענתו טענה.

מעשה באחד שנכנס לחורבה לבדוק אם אשתו תתרנית שאינה יכולה להריו, וזה מום שבסתר דבקידיש בסתמא תצא בלא כתובה ומיהו גט בעיא, ונפלה עליה החורבה ומתה, ואמרו חכמים **שכיון שנכנס לבודקה אינו יורשה**, ואיירי בנשואה, ושמעינן מהכא שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שדעתו לגרשה שוב אינו יורשה, כמו שאין לו פירות. וי"א דאיירי בארוסה, וצ"ע שהרי אף בבא עליה בימי אירוסין אינו יורשה עד שתכנס לחופה. ולרבינו יעקב איירי בנשואה, ואיירי שהחורבה שלו, שאם נכנסה הארוסה לרשותו יורשה.

קמ"ז: סבלונות מועטים שתשתמש בהם כשהיא בבית אביה, א"צ להחזירם. ואמר רבין סבא, שאם הוא או היא מתו או שהוא חזר בו, צריך להחזיר סבלונות שאין עשויים ליבלות, ולא מאכל ומשתה, אבל אם היא חזרה בה צריכה להחזיר אפי' כישא דירקא, לפי דמי בשר בזול, והיינו לפחות עד שלישי, מפני שאם היתה יודע שצריך להחזיר לא היתה אוכלת, אבל בזול משלמת כיון שנתנית.

המשך דיני שכיב מרע

שכיב מרע שכתב נכסיו ועמד, אם כתב כל נכסיו חוזר אפי' קנו מידו, דלא היה נותן הכל אם לא מחמת מיתה, ואם לא כתב כל נכסיו (וכתוב בו קנין שהרי מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין אע"פ שמת, ומצוה מחמת מיתה שהזכיר מיתה בשעת צוואה לא בעי קנין אם מת, אבל אם עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה) אינו חוזר, דאזלינן בתר אומדנא דשלא מחמת מיתה נתן, ואע"פ שלא פירש. וה"ה בחילק בלא כתיבה. וכגון שהיה עדים שהיה שכיב מרע בזמן המתנה, או שכתוב כך בשטר.

לרב נחמן מתני' כר"ש בן מנסיא דס"ל שאם בנו הלך למדינת הים ושמע שהוא מת וכתב כל נכסיו ולא כתב שנותן מחמת שבנו מת ובנו חזר אין מתנתו מתנה, (ולת"ק מתנתו מתנה כיון שלא פירש). ולרב ששת שאני הכא שזה אומדנא דמוכח, אבל חולה שרוב חולים לחיים ולא ציווה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי. לרב ששת מתני' כר"ש שזורי, דתיקנו חכמים שהיוצא בקולר והמפרש והיוצא בשיירה שאמר

כתבו גט לאשתי, יכתבו ויתנו לה שכיון שאין דעתו מיושבת עליו שכה לומר תנו, ור"ש שזורי אומר שה"ה במסוכן הקרוב למיתה, דכוונתו לפטור את אשתו מן היבום. וכתבו התוס' ד"ל דמתני' כרבנן והכונה למחלוקת זו, או י"ל דר"ש בן מנסיא אזיל בתר אומדנא יותר מרבנן. ולרב נחמן שאני הכא שאמר כתבו.

קמ"ז. חולה המוטל במיטה שאמרו לו נכסין למי ואמר שחשב שיש לו בן ויתן לו את נכסיו, אבל עכשיו ששמע שאין לו בן נכסיו לפלוני, או שאמר שחשב שאשתו מעוברת ונתברר לו שאינה מעוברת, ונודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת, באופנים אלו לכו"ע אין מתנתו מתנה, כיון שאמר מפורש שנתן לאחר בגלל שאין לו בן, ואין אומרים שכוונתו להזכיר צערו להתאונן על מיתת בנו, אבל אין כאן אומדנא דמוכח שכוונתו לתלות את המתנה במיתת בנו, קמ"ל.

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה-

רב יליף מדכתיב **"והעברתם את נחלתו לבתו"**, לרמז על העברה ע"י מתנת שכיב מרע, שהוא ברשות הבת בלא קנין. לרשב"ם לומדים מ"והעברתם" שזה מיותר, ולר"ח לומדים מ"את", וי"מ מדכתיב והעברתם ולא ונתתם.

רבה בר אבוב יליף מדכתיב **"ונתתם את נחלתו לאחיו"** לרמז על נתינה אחרת ע"י מתנת שכיב מרע, (ומ"והעברתם" יליף שרק ע"י בת הנחלה עוברת משבט לשבט, ע"י שבנה ובעלה יורשים אותה. ורב לא יליף מ"ונתתם" דאורחיה דקרא הוא).

רב מנשיא בר ירמיה יליף מדכתיב (על חזקיהו) **"צו לביתך כי מת אתה"**, בצוואה בעלמא, אלמא צוואת שכיב מרע בעלמא קונה.

רמי בר יחזקאל יליף מדכתיב (על אחיתופל) **"ויצו אל ביתו ויחנק" בצוואה בעלמא.**

וכתבו התוס' (ד"ה מנין) שמקורות אלו הם אסמכתא בעלמא.

ג' דברים **ציוה אחיתופל את בניו**, אל תהיו במחלוקת, אל תמרדו במלכות בית דוד, ושאלם **יום טוב של עצרת** - חג השבועות יהיה ברור בלא עננים, יזרעו חטים שהחטים יצליחו באותה שנה, וי"א שיהיה בלול - מעונן, ובנהדרעי אמרי שאף אם יהיה בלול אם יהיה בו רוח צפונית שמפזרת את העננים, נקרא ברור. ואבא שאול אמר שאם הוא ברור זה סימן יפה לכל השנה, (ולרב זביד **אם היום הראשון של השנה** הוא סימן לכל השנה, אם הוא חם תהיה שנה חמה ברובה, ואם הוא קר תהיה שנה קרה, ונפקא מיניה לתפילתו של כהן גדול שיתפלל שאם תהיה חמה לא תהיה חמה יותר מדאי, ואם תהיה קרה לא תהיה קרה יותר מדאי. תוד"ה לתפלתו). ולרב יצחק בר אבדימי הדבר תלוי **במוצאי יום טוב האחרון של חג** דבחה נידונים על המים, שאם עשן המערכה נוטה בו לצד צפון והיינו ע"י רוח דרומית, היו העננים שמחים ובעה"ב עצבים, לפי שהגשמים מרובים והפירות מרקיבים ומתוך שאינם יכולים להשמר הם נמכרים בזול, ואם היה העשן כלפי דרום היו העננים עצבים ובעה"ב שמחים, לפי שהגשמים מועטים ובאותם גשמים הפירות מתברכים והפירות משתמרים ונמכרים ביוקר, ואם היה נוטה למזרח הכל שמחים, ואם היה נוטה למערב הכל עצבים שרוח מזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול ופירות הקרקע אינם צומחים. רשב"ם. וכל זה לבני ארץ ישראל שארצם גבוהה וצריכים הרבה מטר, אבל לבני בבל שארצם שוכנת במצולה והיא לחה ואינה צריכה כ"כ למטר, רוח

מזרחית יפה ורוח מערבית קשה, ורוח צפונית יפה לחיטים שהביאו שליש שאינם צריכים למטר, וקשה לזיתים בשעה שיניצו, ורוח דרומית להיפך מזה. לתוס' (ד"ה לא) גם רוח מזרחית מביאה גשם, ולכן בארץ ישראל היא יפה ובבבל היא קשה.

קמ"ח: לרב נחמן מתנת שכיב מרע היא תקנה

דרבנן, וקראי דלעיל עצה טובה קמ"ל, כדי שלא תיטרף דעתו עליו מתוך צער שמא לא יקיימו צוואתו, ועשאוה חכמים כשל תורה, דאף שלרב נחמן המוכר שטר חוב לחבירו ומסרו לו וכתב קני לך איהו וכל שעבודיה, אי נמי כדפסקין אותיות נקנות במסירה, וחזר המוכר ומחלו מחול דהשעבוד לא נעקר המלוה ויכול למחול שעבודו, ולא עדיף הלוקה מהמוכר, ומ"מ צריך להחזיר לו את המעות (ששילם, אבל לא את כל מה שכתוב בשטר. תוד"ה המוכר), דלהלכה דנים דינא דגרמי, ואפי' היורש של המלוה מוחל, מ"מ אם נתנו במתנת שכיב מרע אינו יכול למחול, וכתב הרשב"ם דאיידי בכותב כל נכסיו, או בכותב מקצת נכסיו וע"י קנין, אי נמי בלא קנין אף דאי עמד חוזר.

שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה או שיאכל פירות דקל זה, אין באמירתו כלום דדיורים אין בהם ממש לקנותם, ופירות דקל לא באו לעולם, ומה שלא מועיל בבריא ע"י קנין, לא מועיל בשכיב מרע ע"י דיבור, ולא קנה עד שיאמר שיתנו לו את הבית או הדקל.

קמ"ח. הקנאה שאינה מועילה בבריא, אינה

מועילה באמירת שכיב מרע, ומ"מ אם אמר תנו הלוואתי שבעל פה לפלוני והלוה יפרעם לו, מהני אע"ג דליכא בבריא כיון דמלוה להוצאה ניתנה (ומ"מ בשטר קונה אם מסר לו את השטר), י"מ משום דמתנת שכיב מרע כירושה, וי"מ משום דאפשר להקנות חוב וכן פקדון בבריא במעמד שלשתן. וכתבו התוס' (ד"ה שכיב מרע) שמה ש"ל שאפשר להקנות בבריא אגב קרקע זה לא נחשב איתא בבריא, כיון שבפני עצמו ליתא בבריא. ומה שיכול להקנות בהודאה לא חשיב איתא בבריא, כיון שבשכיב מרע זה בלשון מתנה וקנין, משא"כ בבריא.

שיור מקום הפירות - שכיב מרע שהקנה דקל לאחד

ונמלך ונתן פירות לאחר, יש להסתפק אי שייר לעצמו את הענפים, דמתחילה שייר הענפים ולא נתן אח"כ אלא את הפירות, והוי כשייר קרקע כל שהוא כיון שהאילן מחובר לקרקע, והוי מתנה ואם עמד אינו חוזר, אם עשו קנין, ואף אם לאחר לא הוי שיור, מ"מ בשייר הפירות לעצמו שייר גם את הענפים, דכל לשון מיותר בא לשייר לעצמו קצת מן המתנה, וכמו שמצינו שהמוכר בית ושייר דיוטא העליונה - עליה העליונה שע"ג הבית, ששייר לעצמו גם את מקום הזיזים. (ולרבי אבא הסתפקו מה הדין אם בריא מכר בית לאחד ודיוטא לאחר אי הוי שיור, ואם תמצא לומר דהוי שיור האם באמר חוץ לדיוטא הוי שיור, ועל זה אמר רב נחמן שלרב זביד שבמוכר בית סתמא לא קנה דיוטא העליונה, באומר חוץ לדיוטא הוי שיור, דשייר מקום הזיזים). לתוס' (ד"ה איבעיא) אין הנדון כאן לגבי שיור, אלא לגבי אי חשיב דבר שלא בא לעולם.

קמ"ח: דיני שכיב מרע שעמד -

שכיב מרע שחילק את כל נכסיו, אם היתה כוונתו מתחילה לחלק הכל, אם מת קנו כולם, ואם עמד חוזר מכולם, אבל אם מתחילה היתה כוונתו לתת חלק מנכסיו ונמלך ונתן הכל, אם מת קנו כולם, ואם עמד יכול לחזור בו רק מהנכס האחרון אבל בשאר הנכסים הרי שייר בהם כל שהוא, דסתמא דשכיב מרע שאינו מחלק אלא אחרי שמתבונן, ולא התבונן מה לתת לכל אחד אלא נמלך הוי.

לרב נחמן שכיב מרע שחילק כל נכסיו ועמד אינו חוזר, דחיישינן שיש לו נכסים במדינה אחרת, ואינו חוזר אלא אם אמר "כל נכסי" דהם נתונים בכל מקום שהם ואין כאן שיור, או אם מוחזק לנו שאין לו נכסים אחרים.

שכיב מרע שחזר בו מחלק ממה שנתן לאדם אחד

ונתנם לאחר, דאמרין דייטיקי מבטלת דייטיקי, הוי חזרה בכל הנתינה דגלי דעתייה שמתחרט בראשון, וממילא יש שיור במתנת השני, והיורשים מוציאים מהראשון את השאר. וממילא שכיב מרע שנתן כל נכסיו לאחד, וחזר ונתן מקצתם לשני, בין אם מת בין אם עמד השני קנה והראשון לא קנה, ואם נתן מקצתם לראשון וכולם לשני, אם עמד קנה הראשון ולא השני, ואם מת שניהם קונים.

הגמ' מסתפקת מה הדין בשכיב מרע שהקדיש או

הפקיר או חילק כל נכסיו לעניים, אם גם בזה אם עמד חוזר, דלגבי עצמו לא גמר ומקני, או שלגבי הקדש, או בהפקר שהוא לעניים ולעשירים וכוונתו לשמים לכל מי שיבוא ויזכה, אי נמי הוציאו לגמרי מרשותו ואינו רוצה עוד להנות ממנו, ואם תמצא לומר שבהפקר חוזר מה הדין או לגבי צדקה, גמר ומקני אף אם יעמוד, תיקו.

קמ"ט. שכיב מרע שמכר כל נכסיו ועמד, אם

המעות בעין חוזר דהשאים בעין כדי שיחזירם אם יעמוד מחוליו, ואם פרעם בחובו אינו חוזר.

אלו לשונות מועילים במתנת שכיב מרע - אם

אמר יטול או יזכה או יחזיק או יקנה, זהו לשון מתנה, ובברייתא איתא שגם יחסין וירש הם לשון מתנה בראוי ליורשו, וכרבי יוחנן בן ברוקה. ויש להסתפק מה הדין אם אמר יהנה בהם, או שיראה בהם, או שיעמוד בהם, או שישען בהם, תיקו.

שכיב מרע שהודה שנכסיו לפלוני ואנו יודעים שהם

היו של המודה, קנאם הפלוני באודיתא, ואף דאדם עשוי שלא להשיב את בניו, ולכן אם הודה שהוא חייב לפלוני ופלוני מעות פטורים מלשלם, שאני הכא שהממון בעין וי"ל שהפקידו אצלו או שהשכיב מרע הקנם לו ע"י אחר. רשב"ם. והתוס' פירשו שהודה שיש לפלוני מנה בידו, ואנו מוחזקים בו שאין לו. וי"מ שהוד שיש לו פקדון ביד אחרים והקנהו לאחד, דקני באמירה בעלמא.

איסור גיורא היה לו פקדון אצל רבא ורצה להקנותו

לבנו רב מרי, שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, (שבת שמואל נשבת ובה עליה איסור בגיותו ונתעברה ואח"כ נתגייר ואח"כ נולד מרי בר רחל. רשב"ם. והתוס' (ד"ה רב מרי) כתבו שבת שמואל לא נבעלה כשנשבתה), ואמר רבא שכיון שגר אינו בר ירושה דרחמנא אפקריה לזרעיה דעכו"ם, ממילא מי שאינו בר ירושה כמו רב מרי אינו בר מתנת שכיב מרע, (וכתבו התוס' שאם יש לגר בנים הוא שייך במתנת שכיב מרע, אע"פ שהמקבל גר ואינו שייך בירושה, דהנותן צריך להיות שייך בירושה ולא המקבל), ואינו יכול להקנותם במשיכה מפני שאינם אצלו, ואינו יכול להקנותם בחליפין דאין מטבע נקנה בחליפין, ואינו יכול להקנותם באגב כיון שאין לו קרקע, ולא יוכל להקנותם במעמד שלשתן משום שהוא לא ילך, וממילא יקנה רבא את המעות, דנכסי גר הרי הם כהפקר, ואמרו התלמידים שיכול להקנותם באודיתא, (או שיודה שיש לו קרקע. תוד"ה ואי), וכך עשה איסור, והקפיד עליהם רבא שהפסידוהו.

וּכְתָבוּ הַתּוֹס' (ד"ה מגמרי) דאָף שַׁמְבוּאָר בַּקְדוּשִׁין ("י:): שֶׁהָלוּ מַעוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁנִּתְגַּיְרוּ בְּנֵי לֹא יַחֲזִיר לִבְנֵי, וְאִם הַחֲזִיר אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוּחָה הַיִּמְנוּ, וְאִם הוֹרְתוּ שְׁלֹא בַּקְדוּשָׁה וְלִידָתוֹ בַּקְדוּשָׁה רוּחַ חֲכָמִים נוּחָה הַיִּמְנוּ, הַתֵּם כִּיּוֹן שַׁעֲשֵׂה לּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים עֲשֵׂה שֶׁהָלוּ לוֹ יַעֲשֵׂה עִמּוֹ חֶסֶד וַיִּתֵּן לִבְנֵי, אֲבָל כֹּאן שְׁלֹא עֲשֵׂה הַתֵּם חֶסֶד כְּשֶׁהַפְּקִידִים אֶצְלוֹ אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר לִבְנֵי. וְרִיב'ם פ"י דְּכִיּוֹן דְּלֹא קִתְּנָה בְּהַדְיָא בְּבִרְיָתָא וְאִם לֹא הַחֲזִיר אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוּחָה הַיִּמְנוּ לֹא הוּא חַיִּישׁ לֵה רַבָּא, וְאֵין נִרְאָה כֻּלָּל דֵּהָא מִדְּקִתְּנֵי אִם הַחֲזִיר רוּחַ חֲכָמִים נוּחָה הַיִּמְנוּ מִכֻּלָּל דָּאֵם לֹא הַחֲזִיר אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוּחָה הַיִּמְנוּ.

מתי אומרים מצוה לקיים דברי המת - כתבו התוס' (ד"ה דקא) בשם ריב"ם דאין כאן משום מצוה לקיים דברי המת, כיון שלא אמר תנו. ובשם ר"י כתבו דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא ביד שלישי, וכתבו התוס' שלדבריו לא דמבואר (גיטין מ). שהאומר פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח כופין את הירושים ועושין לה קורת רוח משום דמצוה לקיים דברי המת, אף דהתם לא הושלש ביד שלישי, צריך לומר דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים. שיטת ר"ת שבדבר שראוי להתנוח מחיים לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת, ור"י חולק וסובר שגם בזה אמרינן מצוה לקיים דברי המת. ור"ת אומר דכל דאיתיה בירושה איתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת, וכל דליתיה בירושה אין במתנה משום מצוה לקיים דברי המת. ור"י אומר דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה.

קמ"ט: שכיב מרע ששייר כל שהוא מתנתו קיימת, וכמה כל שהוא, לרב קרקע כדי פרנסתו, ולרב ירמיה בר אבא אף מטלטלין כדי פרנסתו הוי שיוור, שהרי יכול לסמוך עליהם אם יעמוד. וטען רב יוסף דבמתני' כתיב שהשיוור הוא דווקא קרקע, ואפי' כל שהוא. וטען לו אביי דהא תנן שהכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהרי העבד בכלל הנכסים ונמצא שהקנה לו את גופו עם שאר הנכסים, ואם שייר קרקע כל שהוא ולא פירש איזה קרקע, לא יצא בן חורין, דעבדים הוקשו לקרקעות ואיכא למימר שכוונתו לעבד (אבל אם שייר שדה מסוימת לא), ואמר רב דימי בר יוסף שגם מטלטלין הוי שיוור לעבד דמיטלטל הוא (אבל לא לכתובה שאם כתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהיא איבדה כתובתה, משום מחילה, אבל אם כתב לה מטלטלין לא, דעיקר גבית הכתובה הוא ממקרקעי), ולר"ש הרי הוא בן חורין אם שייר קרקע כל שהוא, דשייר קרקע ולא עבד, אא"כ שייר אחד מריבוא בנכסים שכוונתו בזה לעבד, ולא כתב אלא דרך כבוד. רשב"ם. וכתבו התוס' (ד"ה שייר, הראשון) שלמסקנה המחלוקת היא אי לא הוי כרות גיטא כיון שיש לבעלים זכות בשטר, או דהוי כרות גיטא כיון שלא שייר בגוף העבד. עוד כתבו התוס' (ד"ה שייר, השני) שלר"ש אפילו אמר כל נכסי קנוי לך חוץ מעיר פלונית או משדה פלונית זכה בנכסים וקנה עצמו בן חורין, דפלגין דיבורא, דאית לן למימר מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה אבל מן העבד לא הדר ביה, ורבנן ס"ל דלא פלגין דיבורא, ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד, א"נ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד). והגמ' דוחה דשם כתוב קרקע, כיון שהרישא איירי בקרקע, (קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובביכורים ומועילה לכתוב עליה פרוזבול ולקנין אגב דלדברים אלו לא מועיל מטלטלין, אבל וידי מעשר שייך גם אם אי לו קרקע, דהא דכתיב "ואת האדמה אשר נתת לנו" אכל ישראל קאי, וכדמצינו שישאל וממזרים מתוודים ולא גרים ועבדים משוחררים), אבל כאן אם לא שקרקע דווקא למה כתוב במתני' קרקע.

ק"נ: אם לכל שהוא יש שיעור - לרב יוסף כיון דכתיב בשכיב מרע כל שהוא, מבואר שאין בזה שיעור, והגמ' שואלת מהא דתנן שהשיעור לראשית הגז לחכמים הוא חמש רחלות גוזזות כל שהוא, ואמר רב שצריך שיעור מנה ופרס מכולם, וכל אחת תעשה חמישית משיעור זה. והגמ' דוחה דשם כיון

שלרבי דוסא בן הרכינס השיעור הוא מנה ופרס מכל אחת, להכי תני כל שהוא לומר שמספיק שיעור קטן יותר.

המוכר מטלטליו לפלוני שכיב מרע בדיבור או בריא ע"י קנין, בכלל המכר כל כלי תשמישו, אבל לא חיסים ושיעורים ובהמות, ואם אמר כל מטלטלאי, גם חיסים ושיעורים וריחיים העליונה בכלל שמיטלטלת כדי לתקנה, ואם אמר כל מטלטלאי דמיטלטל קונה גם ריחיים התחתונה שגם אותה יכולים לטלטל.

אי עבדא כמקרקע או כמטלטלי-

רב אחא רצה להוכיח שעבדא כמטלטלי ממה שהמוכר עיר מכר בתים שיחין ומערות ומרחצאות ובית הבדין ובית השלחין, אבל לא מכר מטלטלין, ואם אמר היא וכל מה שבתוכה מכר אפי' בהמה ועבדים. והגמ' דוחה דאף אי עבדא כמקרקעי שאני מקרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי. ואמנם לענין שבועה ולקנותם בכסף שטר וחזקה ושאר מילי דאורייתא ודאי דינם כמקרקעי, והנדון כאן הוא לגבי לשון בני אדם.

רבינא רצה להוכיח שעבדא כמטלטלי מהא דתנן שהכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין, ואם שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין, ואמר רב דימי בר יוסף שגם מטלטלין הוי שיוור לעבד אבל לא לכתובה, (ולר"ש הרי הוא בן חורין אא"כ שייר אחד מרובא בנכסים), וביאר רבא הטעם דמיטלטלין הוי שיוור לעבד כיון שהוא מטלטלין, אבל לא הוי שיוור לכתובה שהיא קרקע. ורב אשי דחה את הראיה דהטעם בגט הוא משום דלא הוי כרות גיטא, כיון שיש לבעל העבד זכות בשטר, וגמרינן לה לה מאשה דבעינן כריתות, ועוד דשמא כוונתו לשייר גם את העבד.

ק"נ: אלו דינים נאמרו רק בכותב כל נכסיו-

שכיב מרע, וכנ"ל.

הכותב כל נכסיו לעבדו, וכנ"ל.

הכותב כל נכסיו לאשתו, לא עשאה אלא אפטרופוס.

הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, איבדה כתובתה, אבל אם שייר קרקע כל שהיא מיגו דנחתא להאי קרקע, היא גובה גם משאר נכסים.

מברחת אלמנה שבאה להנשא ורוצה להבריא את נכסיה מבעלה, שתזכה בהם אם תתאלמן או תתגרש, צריכה לכתוב כל נכסיה לאחר ואז יש אומדנא שיחזרו לה לכשתרצה, אבל בשיירה כל שהוא לא יחזרו לה עולמית.

ובדינים הנ"ל אף **מטלטלין הוי שיוור**, חוץ מכתובה שתקנו לגבותה מהקרקע ולא ממטלטלין, ולאמימר מטלטלין הרשומים בכתובה והם בעין הוי שיוור.

הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב, לר"א יכולה לקרוע את שטר המתנה ולגבות כתובתה, ולחכמים אינה גובה אלא מכח המתנה. (לעיל קל"ב). וכתבו התוס' (ד"ה ואלו) שלא חשיב דין זה הכא משום ש"ל שלא מיירי דווקא בכל נכסיו, אלא כל שהם יותר מכתובתה, אי נמי בפלוגתא לא קא מיירי.

מה נכלל באמירת נכסי לפלוני-

עבד, דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין.

קרקע, דתנן נכסים שיש להם אחריות וכו'.

גלימא, דההמשך הוא ושאינן להם אחריות.

זוזי, כנ"ל, דגם זוזי נקנים באגב.

שטרות, כנ"ל, דשטר נקנה באגב, דתנן אם אמר זכו בשדה זאת לפלוני וכתבו לו את השטר, יכול לחזור בו מיפיו הכח של השטר כיון שעדיין לא נמסר, ואינו חוזר מהשדה אחרי שזכו בה בקנין או בחזקה, וזכין לאדם שלא בפניו, אבל אם אמר על מנת שתכתבו את השטר חוזר אף בשדה, ואם קדם מוכר וכתב שטר, דכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו דאינו חוב אלא למוכר, והחזיק הלוקח בקרקע, קנה הלוקח את השטר בכל מקום שהוא בקנין אגב דלדעת כן מכר לו.

קנ"א: בהמה דתנן המקדיש נכסיו והיתה בהם בהמה הראויה למזבח, זכרים עולות, ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית.

עופות דתנן המקדיש נכסיו והיו בהם דברים הראויים למזבח, יינות שמנים ועופות, לר"א זכרים ימכרו לצורכי עולות, ונקבות ימכרו לצורכי שלמים, ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית, ולרבי יהושע זכרים עצמם וכו'.

תפילין דתנן המקדיש נכסיו מעלים לו תפילין שחל עליהם ההקדש, ופודה אותם בשווים.

הגמ' מסתפקת **מה הדין בספר תורה**, אם אינו בכלל נכסיו כיון שאסור למוכרו ומצוה לא נקראת נכס, אע"פ שיכול למוכרו כדלהלן שאני תפילין שהם מלבוש, או שכיון שמותר למוכרו ללמוד תורה ולישא אשה הרי הוא בכלל נכסיו, תיקו.

מברחת שגילתה דעתה - אשה הכותבת נכסיה לאחר וגילתה דעתה שעושה כך כדי להבריחם מבעלה, ונישאה ונתגרשה, רב ביבי בר אביי סבר שחלה המתנה כיון שנישאת ולא מהני הגילוי דעת אא"כ לא נישאת, ואמר לו רב הונא בריה דרבי יהושע שאף למ"ד שמברחת קני, היכא שגילתה דעתה שעושה כן משום שנישאת ורוצה שיחזרו לה אחרי הגירושין, ונישאת ונתגרשה, לא קני. וכתבו התוס' (ד"ה גליא) שר"י לא גורס ונתגרשה, דאפילו כשהיא תחת בעלה לא קנה לוקח. עוד כתבו התוס' (ד"ה אפילו) דמיירי במקצת נכסים, דבכל הנכסים פשיטא דלא קנה.

המשך דיני שכיב מרע

שכיב מרע שחזר בו ממתנתו בהיותו חולה, אם היה יכול לחזור בו אם עמד, יכול לחזור בן גם בהיותו חולה, בין להשאיר לעצמו בין לתת לאחרים. ובמתנת בריא אם כתב נכסיו לאחד ובאותו יום כתבם לאחר [ולא כתבו זמן], מסקנת הגמרא (כתובות צ"ד): דעבדינן שודא דדייני.

שכיב מרע שאמר ששטרותיו יתנו לאחר, אע"פ שלא משך קנה אם לא שייר מנכסיו כלום, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי.

קנ"א: מצוה מחמת מיתה - שכיב מרע שאמר בשעת מתנה או לי שאני עומד למות, הוי מצוה מחמת מיתה, דאפילו אם שייר לעצמו אם עמד חוזר, ואפי' קנו מיידו, דידוע שלא הקנה אלא בגלל שחשב שימות. ולענין אם צריך קנין, ו"א שאף בכותב מקצת נכסיו א"צ קנין, ו"א שבכותב מקצת נכסיו צריך קנין, ולהלכה אם מת א"צ קנין, ואם עמד חוזר אף אם קנו מיניה.

מתנת שכיב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא שאם עמד חוזר, ושיטת רב נחמן שהרי היא כמתנת שכיב מרע שאינה צריכה קנין ואם עמד אינו חוזר, ולרבא גם בזה דינה כמתנת בריא וצריכה קנין ואם קנו ועמד אינו חוזר וכ"ש שאם מת חלה המתנה, וכן הלכה שאע"פ שמת צריכה קנין.

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, **אע"פ שקנו מידו**, **אם עמד חוזר** הואיל ולא שייר, ואע"פ שלא ציווה להדיא מחמת המיתה.

האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, ומת, לא יתנו לאחר מיתה. וכתבו התוס' (ד"ה תנו גט) דגרסינן 'תנו', דאם אמר 'תן' משמע שנתו לו כבר, וזכה השליח עבור העבד, ואי גרסינן 'תן' סתם לן תנא כר' מאיר דאמר (גיטין י"ב:) חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות, ולכן לא קנה השליח לעבד, או דמתני' כרבנן דאמרי זכות הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחרות, ומיירי כגון שמראה לו לינתו לו ולא נטלו עד לאחר מיתה, אי נמי נטלו לאלתר ולא זכה בשביל העבד, דהא דאמרינן (שם י"ג.) דכל האומר תנו זכוי, היינו כשנתנו מיד ליד. והא דקתני תן גט זה אשמועינן חידוש שאע"פ שעשאו מחיים והגט בעין ומינה כבר שלוחים לתת את הגט, כיון שניתן לאחר מיתה אינו גט, דאין גט לאחר מיתה. ואף דכבר תנן (שם ע"ב.) דאין גט לאחר מיתה, הכא איצטריך לומר שאע"פ שמינה שליח בחייו ולאחר מיתה נמי עומד השליח במקומו ויכול לגרש שאלוחו של אדם כמותו, אין גט לאחר מיתה, ומתני' דהתם קמ"ל שאף בנתנו לה מחיים אין גט לאחר מיתה. עוד כתבו התוס' (ד"ה תנו מנה ב'ועוד י"ל) שעומד שלשתן לא מועיל בגט אשה ובשטר שחרור, שאף שלגבי הנייר קנו במעמד שלשתן דהוי ממון, לענין גירושין ושחרור הכתובים בשטר לא מהני. עוד כתבו שאף שמעמד שלשתן מועיל לגבי הממון בעל כרחו של נפקד, לענין שטר שחרור זה לא מועיל בע"כ של נפקד.

קנ"ב. מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין (לרשב"ם מייירי בנותן כל נכסיו, וה"ה כשאין מוזכר קנין או אין שטר, אבל הזכיר שזה צוואת שכיב מרע והקנה אותם בקנין סודר. ודעת התוס' (תוד"ה מתנת) דמייירי הכא דזוקא בשטר ולא ע"י קנין, בין בכתב כל נכסיו בין בכתב מקצת נכסיו), לרב יש לה כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר, ויש לה דין מתנת שכיב מרע שיכול לומר הלוואתי לפלוני וקונה אפי' בלי מעמד שלשתן. ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה, דשמא לא גמר להקנות אלא בשטר ועקר כח מתנת שכיב מרע, ואין שטר לאחר מיתה. וכתבו התוס' (שם) דכיון שהלכה כשמואל בדיני, אין לכתוב במתנת שכיב מרע קנין, ומה שכתב הגאון בתקון שטרות קנו מיניה בכל לשון של זכות, נראה שהיה צריך לכתוב שם שום ייפוי כח, או אף קנו ממנו דמשמע טפי ייפוי כח, או שמא צריך לכתוב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא.

שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת, לרב אין כותבים ונותנים לאחר שמת, שמא לא גמר להקנותו בעל פה אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה ואפי' בשכיב מרע, דלא אמרו רבנן דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו אלא לענין מתנת ממונן שאם אמר תנו נותנים אף לאחר מיתה, ולא לגבי שטר, (וזה שונה מהמקרה הקודם שעשו בפועל קנין). ולשמואל כותבים ונותנים, והיינו במיפה את כוחו שכתב "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא", שאין השטר אלא יפוי כח מלבד עצם הניתנה בעל פה. והלכה כשמואל, והוא שמת הנותן, אבל אם עמד חוזר דבידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה.

קנ"ב: שכיב מרע שכתב ב' שטרות לב' בני אדם

במתנת שכיב מרע, ולא מסר להם את השטר, דייתיקי (-מתנת שכיב מרע, דאמרינן דא תהא למיקם ולמהוי, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו) מבוטלת דייתיקי, והאחרון קנה, דשכיב מרע יכול לחזור בו, ואם כתב וזיכה לאחד, ואח"כ כתב וזיכה לאחר, (לרשב"ם הכונה שמסר להם את השטר לראיה, ולתוס' (ד"ה כתב) אפילו מסר לו יכול לחזור בו, אלא כתב בשטר שזיכה ע"י אחר, אם זה מטלטלין, ואם זה קרקעות אמר לו לך חזק וקני, והזכות כתובה בתוך השטר, שזה כמו קנין), לרב הראשון קנה דדינה כמתנת בריא דזקננין חשיב ליה, והרי היא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין שאם עמד אינו חוזר, ולשמואל שני קנה דדינה כמתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין, שאם עמד חוזר. והלכה כשמואל. ואין ללמוד דין זה מדין מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין שכבר נחלקו בה רב ושמואל (קנ"ב.), דקמ"ל הכא שגם בלא קנו סובר רב שאינו יכול לחזור בו, והתם קמ"ל שאם בקנו סובר שמואל שיכול לחזור בו. לרשב"ם במסר השטר ליכא קנין, ולתוס' הקנין לא כתוב בשטר.

ובפומבדיתא מתנו בשם שמואל ששכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו, אין אחר קנין כלום, ואינו יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחרים, דהכא שגם זיכה וגם כתב וקנו ודאי כוונתו לפיפת את כוחו. וכן הלכה.

קנ"ג. מתנה של שכיב מרע במקצת **שכתוב בה בחיים ובמות**, ויש בה קנין. דקונה לדברי הכל בין עמד בין לא עמד, לרב

כיון דכתיב במות דינה כמתנת שכיב מרע שקונה לאחר מיתה ואם עמד חוזר, (וכ"ש שאם לא שייר קנה לאחר מיתה), והא דכתיב בחיים זהו לסימן בעלמא שיחיה, כלומר המקום יצילני מחולי זה ולא אמות, שלא רצה לפתוח פיו לשתן. ולשמואל כיון דכתיב בה בחיים דינה כמתנת בריא שאפי' לא שייר אם עמד אינו חוזר, והא דכתיב בה ובמות הכונה שהמתנה תהיה קיימות לעולם. והלכה כרב. דעת רבא שאם כתוב מִחיים קנה, ואמימר ורב אשי אמרו שאין הלכה כרבא, אלא גם ככהאי גוונא דינה כמתנת שכיב מרע, ואמנם במקומו של שמואל אין לנוהג כרב.

ורבא פסק לאשה אחת דדינה כמתנת בריא, והיא הטרידה אותו, ואמר לסופר שיכתוב לה שהדין עימה, ויוסיף לכתוב שם שוכר עליהם או מטען לסימן שנתכיון לדחותה ולהפטר ממחולקתה, והיא הבינה את הדברים וקיללה אותו שתטבע ספינתו, ואע"פ ששרה את בגדיו במים שקללתה תתקיים בכך, לא ניצלה ספינתו מטביעה דאל תהי קללת הדיוט קלה בעינין. ושמעינן מהכא שבין בחיים ובין מחיים זה נכתב לסימן בעלמא.

אם הנותן טוען שהיה שכיב מרע והמקבלים אומרים שהיה בריא, ולא כתוב בשטר שהיה שכיב מרע והיינו כדקציר רומי בערסיה, וגם לא היה כתוב כד מהלך על רגלוהי בשוקא כמו במתנת בריא, והוא חוזר בו, לחכמים ורבי יעקב המוציא מחבירו עליו הראיה והנותן הוא המוחזק, ולר"מ עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע וכל זמן שאינו מביא ראיה זכה המקבל. ובברייתא מובא בשם רבי נתן שאם הוא בריא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע, ואם הוא שכיב מרע עליהם להביא ראיה שהיה בריא, דאזלינן בתר השתא בשעת העמדה בדין.

קנ"ג: אם כתוב בשטר 'כד הוה קציר ורמי בערסיה'

ולא כתוב 'ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה', לרבה כיון שהוא מת לפנינו דנים שמת ממחלתו הראשונה, דבתר השתא אזלינן, ויש לנו לומר שמת מאותו חולי וקנה המקבל מתנה. (וכתבו התוס' (ד"ה ולא) דמייירי שהיוורשים טוענים שעמד, אע"פ שאין טוענים שחזר בו, דזדאי כיון שעמד מוסתמא ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש). ולאבבי אם בספינה שטבעה בים שרוב למיתה נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתיים, דתנן עיר שכבושה כרכום וספינה שטבעה בים בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, כ"ש בחולה שרוב חוליים לחיים, דתנן המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנים לה חזקת שהוא קיים (ואוכלת בחזקת שהוא קיים), וה"ה הכא יש לומר שהבריא ואח"כ חלה ומת. ורבה לא הדר ביה. (וכתבו התוס' (ד"ה השתא) דבלא מתני' דספינה אין להוכיח מעצם הדין של הניחו זקן חולה, דהתם לא מת לבסוף משא"כ הכא, אי נמי שם מבוואר שהוא בחזקתה כמו שהניחו, אבל בספינה מבוואר שניצול מן המים, וא"כ ה"ה שהתרפא מחוליו). והגמ' תולה מחלוקת זו במחלוקת הנ"ל של רבי יעקב ורבי נתן. וקיימא לן כרבה, דרבה כרבי נתן, ורבי נתן דיינא הוא נדחית לעומקא דדינא. וכתבו התוס' (ד"ה רבי נתן) שהגמרא בקידושין (ט"ו.) חולקת על סוגייתינו, וסוברת ש"ל דעממא דרבי נתן משום זכילי עלמא בחזקת בריאם, וא"כ לפ"י אין ראיה מרבי נתן לרבה, דליכא הכא חזקה שלא עמד, וגם מהסיפא (שאם הוא שכיב מרע צריכים להביא ראיה שהיה בריא) ליכא ראיה, דהתם אוקי ממונא בחזקת מריה, וכאן היוורשים מוחזקים בממונן.

ואמר רבי אלעזר שכן **נחלקו גם לענין טומאה**, דמצינו שבקעה מגודרת בימות החמה דינה כרשות היחיד לשבת ואפילו ביותר מבית סאתים אסור לזרוק לשם מרשות הרבים ואסור טלטל שם, וכרשות הרבים לטומאה (דלאו מקום סתירה הוא, וספק טומאה ברשות הרבים טהור. רשב"ם. וכתבו התוס' (ד"ה רשות) שבשבת (ו:.) נחלקו אמוראים אי מייירי במוקפת מוד' רוחות, ואעפ"כ דינה כרה"ר לטומאה, דאפילו חצר שנכנסים לה בצד אחד ויוצאים בצד השני נחשבת רה"ר לטומאה, או דמייירי בכרמלית, וקרי ליה רה"ר לפי שאינה רה"ר), ובימות הגשמים (לרשב"ם ותוס' אין נכנסים אז לתוכה מפני הזרעים, ולר"ח מפני רוב הגשמים) רשות היחיד לשבת ולטומאה דספק טומאה ברשות היחיד טמא, ואם נכנס אדם לבקעה ואינו יודע אם נכנס בימות החמה וטהור או בימות הגשמים וטמא, דספק טומאה הוא, ולרבי נתן והלכים אחרי זמן השמאלה, ולרבי יעקב הרי הוא בחזקת טהור, עד שיבואו עדים שבימות הגשמים נכנס. ואמר רבא שאם עברו על הבקעה ימות הגשמים אחר שגדרוה, אף בימות החמה דינה כרשות היחיד, דלא פקע ממנה שם רשות היחיד, וסברא מעלייתא היא או חומרא דרבנן. ושיטת ר"ח שרבא חולק על רבי אלעזר. רשב"ם. לתוס'

(ד"ה אמר רבא) מה שעברו על הבקעה הגדרוה ימות הגשמים אין זה סיבה להחשיבה רה"י בימות החמה, אלא הכונה שעברו על הטומאה ימות הגשמים, והיינו שאם אינו יודע אם עבר שם בימות החמה או הגשמים, אם נודע שלא עברו עליו ימות הגשמים משעבר שם, דינה כרה"ר, דבתר השתא אזלינן, אבל אם עברו ימות הגשמים עד שבא הספק לפנינו, אפילו אם הוא בא לשאול בימות החמה היו רה"י לטומאה, דליכא למימר בתר השתא אזלינן כיון שקרוב היה לימות הגשמים יותר, ורשות היחיד לכאן ולכאן הכי פירושא לגבי שם טומאה כמו לגבי שבת.

באלו טענות אדם נאמן כנגד שטר

נתבאר לעיל ששכיב מרע שכתב כל נכסיו והבריא, מתנתו בטילה. ולהלן יבואר האם בסתמא הוא נאמן לטעון שהיה שכיב מרע, ואגב זה יתבאר באלו טענות האדם נאמן כנגד שטר מקיים, ויבואר האם הדבר תלוי במוחזקות בממון, או בחזקה דהשתא, והאם יש בשטר דין הפה שאסר הוא הפה שהתיר.

אם נאמן לטעון שכתב את השטר בעודו שכיב מרע-

קנ"ד. מתני'- שטר שלא כתוב בו אם היה בריא או

שכיב מרע ותנן כל נכסיו בלא שיוור ורוצה לחזור בו, לר"מ עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע אבל בלא ראיה זכה המקבל, ולחכמים המוציא מחבירו והיינו המקבל שמוציא מהנותן עליו הראיה.

לרב הונא צריך להביא **עדים** שהיה בריא, ור"מ וחכמים נחלקו במחלוקת רבי נתן ורבי יעקב הנ"ל, ומתני' מייירי שהוא בריא עכשיו, דר"מ ס"ל כרבי נתן דאזלינן בתר השתא שהוא בריא ועליו להביא עדים שהיה שכיב מרע, ולחכמים הנותן מוחזק וצריך המקבל להביא עדים שבריא היה. וכן לרבה צריכים להביא ראיה בעדים, דכיון שבשטר לא כתוב 'כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא', וגם לא כתוב 'כד קציר ורמי בערסיה', ממילא אוקי ממונא בחזקת מריה.

ולרב חסדא ורבה בר רב הונא לחכמים **מספיק שיקיימו את השטר** שלא יוכל הנותן לטעון שהוא מזויף, דס"ל מודה **בשטר שכתבו** אבל פרעתיז או הייתי שכיב מרע או שזה שטר אמנה או פסים **צריך לקיימו**, דאל"כ יוכל לפוסלו במיגו שהיה טוען מזויף, אבל אם קיימוהו א"צ עדים דלכו"ע אזלינן בתר השתא שהוא בריא. ור"מ סובר שמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, דסתם שטרות הרי הם כשרים, ולא אמרינן בהם הפה שאסר הוא הפה שהתיר לפוסלם, ולכן במתני' שהוא מודה בשטר שכתבו אזלינן בתר השתא שהוא בריא וגובה על ידו, וכרבי נתן, וצריך הנותן להביא עדים שהיה שכיב מרע.

ובאמת כבר נחלקו בזה ר"מ ורבנן לענין **אם העדים נאמנים לומר שהיו אנוסים או פסולי עדות** בכתית **השטר**, ונחלקו אם אומרים בשטר הפה שאסר הוא הפה שהתיר, או לא דלא נחשדו ישראל על כך, דמסתמא לא נעשה בפסלות, אלא דהוה אמינא דשאני התם דעדים אלימו ובכוחם לאורועי שטרא, אבל הוא לא, קמ"ל.

אם נאמנים לטעון שהמוכר היה קטן- מי שמכר בנכסי אביו ומת, ובני המשפחה טוענים שהיה קטן דקיימא לן שאינו יכול למכור בנכסי אביו עד גיל עשרים, והגמרא מבינה שהנכסים בחזקת היוורשים, לר"ע אין לבודקו משום ניוול, ומשום שהסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה, ואף שנראה מגדול י"ל שאם היה חי היו נראים שמונא, (לר"ת הכונה שבחיינו היו לבנות והוו שומא, ועכשיו הם שחורות ונראות כסימנים. ולתוס' לא מצינו חילוק בין לבנות לשחורות לענין סימן. ור"י מפרש דטמא בחייו לא היו גומות ומחמת מיתה יש שם גומות, דמבוואר בנדה (ג"ב.) שזה סימן גם בלי שעורות, ואף שקטנה שהגיע לכלל שנים חזקה שהביאה סימנים וא"צ בדיקה, הכא כיון שלא היו לו סימני גדלות איכא לספקי שמוא קטן היה. תוד"ה ועוד), וממילא כיון שאין ללקוחות עדים הפסידו, דס"ל כחכמים הנ"ל שהמוציא צריך להביא ראיה שהיה בריא.

קנ"ד: רבי יוחנן מוכיח מהדין הנ"ל שצריך ראיה בעדים, דלהכי צריכים לבודקו ולא מספיק לקיים את השטר, ולומר שמסתמא אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול. ולשיטת ריש לקיש שמספיק לקיים את השטר צ"ל שהנכסים היו בחזקת הלקוחות שהחזיקו בהם לפני הערעור, ובני המשפחה רצו להביא ראיה שהיה קטן, ובהם לא שייך קיום השטר, ועל זה אמר ר"ע שאף אם ירצו לנוולו אין

לסמוך על הבדיקה, משום שהסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה, והיינו שהסימנים נשרו. תוד"ה בחזקה.

ולהלן (קנ"ה). מבואר שרבי יוחנן סובר שמשפיק לקיים את השטר, ואין בני המשפחה נאמנים לטעון נגד שטר מקוים, וראייתו היתה שאם צריך ראיה בעדים אין הלקוחות יכולים להחזיק בנכסים מלכתחילה, ועל זה ענה לו ריש לקיש שאין מתחשבים בערעור בני המשפחה, דחזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול שהנזן והמקבל והעדים כולם גדולים וכשרים.

אם נאמן לטעון שהשטר הוא שטר פסים או אמנה-

איתא בברייתא ששטר מכירה שטוען המוכר שהשטר מזויף, יתקיים השטר בחותמיו, ואם טוען שזה שטר פסים שנכתב רק כדי להחזיקו כעשיר, או שטר אמנה שהאמינו לתת לו את שטר המכירה לפני ששילם לו, אם אין לו עדים לטענתו, זוכה המחזיק מכח השטר.

והנה נחלקו ר"מ ורבנן [בעדים שאומרים כתב ידינו הוא זה אבל היינו אנוסים או פסולי עדות], שלר"מ אין נאמנים לפוסלו, ולרבנן נאמנים לפוסלו.

ריש לקיש שאל את רבי יוחנן האם הברייתא הנ"ל היא כר"מ ולא כרבנן.

וענה לו רבי יוחנן שלכו"ע מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, ורבנן סוברים שרק עדים בכוחם הרע את השטר, אבל הוא עצמו לא נאמן שהרי אינו נאמן לומר איני חייב כלום, ולא אמרינן הכא הפה שאסר, דאנן סהדי שהעדים לא התמו על שטר אמנה או פסים, ומה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. ואף שר"מ חולק, רבנן לגבי ר"מ דברי הכל היא.

והא דתנן במתני' שלחכמים צריכים מקבלי המתנה להביא ראיה שהיה בריא, הופכים את השיטות במשנה, וריו"ח סובר שמשפיק ראיה בקיום השטר, (ולריש לקיש צריך עדים), וכן הופכים את השיטות בדין עדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו.

ולמסקנה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, ובין הוא בין עדים אין נאמנים לפוסלו. רשב"ם. ולתוס' (ד"ה אלא) ולר"ח הלכה שמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו.

מאיזה גיל אדם יכול למכור ולהעיד וכדו'

כיון שהזכר לעיל דין בני משפחה ערערו שמכירת נכסי הירושה היתה כשהבן היה קטן, הגמרא מבארת מאיזה גיל בן יכול למכור נכסי אביו, ואגב זה מבארת הגמרא את הגיל הכשר לעדות על מטלטלין וקרקעות, ולקידושין וגירושין חליצה ומיאונין.

קנ"ה מכירת נכסי אביו-

קטן מוכר נכסי אביו -קרקעות שקיבל בירושה, לרבא מבן י"ח ייום אחד, ואפי' אינו יודע בטיב משא ומתן יפה, ולרב הונא בר חיננא, ולשמואל (קנ"ו. וכן הלכה), מבן כ', אבל מגיל זה לא אמרו רבנן להמתין לחכמות. וכתבו התוס' (ד"ה איתמור) שיש גורסים שלרבא מבן כ' ולרב הונא בר חיננא מבן י"ח.

ובתוך שנה זו לרבא בר רב שילא דינו כהגיע לגדלות, ובשם רבא אמרו שדינו כקטן, והגמ' אומרת שאין ראייה שכך סובר רבא, משום שהמעשה שפסק כך היה באחד שהיה בו שטותא יתירתא, שהיה משחרר עבדיו ומאבד ממונו בחינם בלי שום הנאה. ולהלכה תוך הזמן כלפני הזמן (קנ"ו1).

ומה שמצינו שרצו לבדוק קטן שמכר ומת אם הביא סימנים, לרבא רצו להוכיח שלא הביא סימני גדלות, ולרב הונא בר חיננא אף שמגיל כ' הוא גדול אף ללא סימני גדלות, והוי סריס (דאינו מייבם דלא קרינו ביה "להקים לאחיו שם" ואינו חולץ דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה), זה אינו אלא בנולדו בו סימני סריס, אבל בסתמא עד רוב שנותיו ל"ו שנים אינו גדול, ובנולדו בו סימני סריס לפני גיל עשרים נמי אינו גדול.

וכל זה במכירת קרקעות, אבל במטלטלין הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר, ואפי' אינם יודעים כ"כ בטיב משא ומתן, והיינו בגיל שש או שבע כל אחד לפום חורפיה, דתיקנו רבנן משום כדי חייו. ולענין עונשים ומצוות מבן י"ג שכיב גדול אם הביא ב' שערות. ואיכא

למימר שגם בקרקעות אם ניתנו לו במתנה מוכר פחות מגיל עשרים. רשב"ם. וכן דעת הר"ף שפחות מבן כ' יכול למכור נכסים שקנה, ור"ת סובר שגם נכסים שקנה אינו יכול למכור, משום דמקרבא דעתיה לגביה זזי.

סימני גדלות פעמים באים מחמת כחישותא, ופעמים מחמת בריותא.

תינוקת בת י"ד שנה **היודעת בטיב משא ומתן** שיש בה חכמה יתירה, מוקחה מוקח וממכרה ממכר אף בקרקעות. וה"ה תינוק, וה"ה בת י"ב שנה ויום אחד אם הביאה ב' שערות, אלא שמעשה שהיה כך היה. ועוד היה מעשה באחד שהיה פחות מבן כ' שיעצו לו קרוביו שיזרוק גרעינים לפני רבא, וסבר רבא שאין ממכרו ממכר דהוי שוטה, ואמרו לו הלקוחות שייאמר איזה דבר חכמה לרבא, ואמר רבא שממכרו ממכר, ואע"פ שלימדוהו לומר זאת, כיון שהבין מה שהסבירו לו הרי הוא חכם, ומה שזרק גרעינים זה מחמת חוצפה יתירא.

לעדות מטלטלין אף פחות מבן כ' עדותו עדות, אבל לא לעדות קרקע כיון שאינו יכול למכור, ופחות מבן י"ג אף שמעונת הפעוטות יכול לקנות ולמכור, מ"מ בעינן "ועמדו שני האנשים" וליכא.

קנ"ו. לתנית מתנה- לאמימר אף פחות מבן כ' יכול

לתת, וטען לו רב אשי דאם אינו יכול למכור שזה דרך חכמה, הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן, ק"ו שאינו יכול לתת, כיון שאינו מקבל תמורה, וענה לו אמימר דבמכירה יש לחוש שמוכר מחמת המעות שרוצה לקבל, וימכור את כל נכסי אביו, ולכן אפי' כשמוכר שוה חמש בשש לא הוי מכירה, משא"כ במתנה אם לא שהיה לו הנאה גדולה ממנו לא היה נותן לו, ולכן תיקנו רבנן שזה יועיל כדי שיטיבו לו. והלכה כאמימר.

והקשו התוס' (ד"ה ולטעמין) שבשוה חמש בשש גם בגדולים אין ממכרו מכר, משום אונאה. ותירצו דלאו דווקא נקט חמש בשש, והכונה למעט פחות, ולר"ת דס"ל שבקרקעות אין אונאה וביטול מקח אף ביותר משתות נ"ח. אי נמי מייירי כגון שאמר בפירוש יודע אני שאינו שוה כל כך. אי נמי כיון שזה שתות בדיוק המקח לא מתבטל.

אמר שמואל (וכן הלכה) **בודקין לקידושין ולגירושין ולחליצה ולמיאונין**, דאם הביא ב' שערות הוו קידוש ודאי, אבל בלא בדיקה אף אחר גיל י"ג לזכר או י"ב לנקיבה, לא הוי ודאי להקל, ונפקא מיניה שאם קידש אשה ובה אחר וקידש, קידושי שניהם בספק, וכתבו התוס' (ד"ה בודקין) דה"ה בבדקו ולא מצאו סימנים הוי ספק, דחיישינן שמא נשרו בספיקא דאורייתא. עוד כתבו התוס' (שם) שהבדיקה היא רק לאחר שהגיע לכלל שנים, אבל קודם לכן השערות הם שומא בעלמא. ואם בדקו אחר הקידושין ומצאו סימנים הוי קידוש ודאי, ודווקא ביום שנשלמו ימי הנערות חוששים לקידושי שניהם).

והנפקא מיניה בגירושין (שהרי בודקים כבר בקדושין. והקשו התוס' (ד"ה וכי) שאין חובה לבדוק לקידושין, ועוד דהיה לגמרא לשאול שממנ"א א"צ בדיקה לגירושין, דאם הוא קטן גם הקידושין לא הלו), היא כשייבם בעודו קטן, דבן ט' שבא על יבמתו קנאה, ואינו יכול לגרש עד שיביא ב' שערות, (ולא סמכינן אחזקה להקל, וכן לענין חליצה. תוד"ה ולגירושין).

והחידוש בחליצה הוא שגם אשה בודקים, לאפוקי מרבי יוסי דס"ל דבעינן גדול לחלוץ דכתיב "איש" אבל קטנה כשרה לחליצה, קמ"ל שמקישים אשה לאיש. וכן נפקא מיניה לענין בדיקת האיש, גם לפי רבי יוסי. (תוד"ה לחליצה).

והחידוש במיאון הוא שא"צ שירבה השחור שהשערות יהיו שזכבות ונראה כמו שהרבה השחור כשיטת רבי יהודה, אלא כבר אם הביאה ב' שערות אינה יכולה לנאמן. וכתבו התוס' (ד"ה ולגירושין) שאף שלגבי מיאון סומכים על חזקה, מ"מ היכא שבדקוה ולא מצאו סימנים יכולה לנאמן ולא חיישינן שמא נשרו כיון שלא בעל, מיהו בזמן הזה לא בקיאינן בהכרת גומות. והתוס' (ד"ה לאפוקי) מסתפקים אם רבי יהודה מדבר דווקא במיאון או לא.

קנין במתנת שכיב מרע

אם שכיב מרע צריך קנין- לרבי אלעזר דין שכיב מרע כדין בריא, שקרקעות קונים בכסף שטר וחזקה, ומטלטלין ע"י משיכה, דס"ל שדברי שכיב מרע אינם ככתובים וכמסורים, ואע"פ שמת, ואע"פ שלא שייר כלום, ואם קנו מידו י"ל

דס"ל דאם עמד אינו חוזר. ובמצוה מחמת מיתה י"ל שר"א מודה דלא בעי קנין.

קנ"ז: וטענו לו חכמים שמעשה באימן של בני רוכל שאמרה תנו כבינתי (לרשב"ם הכונה לקרס שסוגרת בו את הבגד בצואר, ולערוך (תוד"ה כבינתי) הוא כעין עטרה) לבתי, וקיימו חכמים את דבריה. אמר להם רבי אליעזר בני רוכל תקברם אימם, וטעמנו לפי שהם רשעים, שהיו מקיימים קוצים בכרם, וס"ל לרבי אלעזר שהדבר אסור, לפי שבערביא מקיימים קוצים לגמליהם, ומאכל בהמה הוי כלאים בכרם, ואפי' מקיים לוקה, ולכן קנסום חכמים שהבת תקבל את הנכסים אף בלא קנין. (ולחכמים אינו אסור אלא באופן שדרך לקיים גידולים אלו באותו מקום דאזלינן בתר רובא דעלמא).

ורבי אלעזר טען לחכמים שהיה מעשה במרוני אחד שרצה להקנות מטלטלין והמקבלים לא היו שם, ואמרו לו שאינו יכול להקנותם אלא באגב, וכן עשה, ולמה לא הקנה באמירה, ואמרו לו חכמים שהיה בריא בשעת מתנה, ואח"כ מת, ולא שכיב מרע. ר"ת (תוד"ה רבי אלעזר) גורס בכל הנ"ל רבי אלעזר, והוא רבי אלעזר בן שמוע, והמ"ד דלהלן סוסור שרק בדבר דברי שכיב מרע קיימים הוא רבי אליעזר.

קונים משכיב מרע אפי' בשבת בין היכא ששייר דבעי קנין, בין היכא שחילק כל נכסיו (או במצוה מחמת מיתה. תוד"ה קונין) ע"ג דלא בעי קנין, ואע"פ שקנין דומה למקח וממכר, שהרי קונים בכליו של קונה, שמקנה סודרו כדי לקנות בו את המתנה, מותר לקנות, ולא מפני שהלכה כרבי אליעזר, דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, אלא כדי שלא תיטרף דעתו עליו דלא סמכה דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה.

הקנות שכיב מרע בשבת ובחול- לתנא דמתני' והיינו רבי יהודה, לרבי אליעזר שכיב מרע יכול להקנות בדיבור רק בשבת מפני שמן הדין אי"א לכתוב ולקנות בשבת, ולא בחול שיכול לכתוב ולקנות ולא תיטרף דעתו, ולרבי יהושע יכול להקנות בשבת דליכא מיגו, וכ"ש בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. ורבי מאיר סובר שלרבי אליעזר בחול דבריו קיימים מפני שיכול לכתוב, אבל בשבת אין דבריו קיימים, ולרבי יהושע בחול וכ"ש בשבת.

קנ"ח. זכיה עבור קטן או גדול- לתנא דמתני' והיינו רבי יהודה, לת"ק זכין לקטן שכיון שאין לו יד לזכות לעצמו תיקנו חכמים שאחר יזכה עבורו, ואין זכין לגדול שהרי יכול לזכות לעצמו (ולכן רק לקטן תיקנו חכמים זכיה. תוד"ה זכין), ולרבי יהושע זכין לקטן דזכין לאדם שלא בפניו, וק"ו לגדול שיכול לזכות לעצמו ולמנות שליח. ורבי מאיר סובר שלת"ק זכין לגדול ואין זכין לקטן (ואף דזכין לאדם שלא בפניו, זכיה מטעם שליחות, ואין שליחו לקטן. תוס' שם), ולרבי יהושע זכין לגדול וכ"ש לקטן.

דיני קדימה כשלא יודעים מי מת ראשון- נפל הבית עליו ועל אביו או על שאר מורישיו שאין קרוב יותר ממנו, והבן היה חייב כתובה והלוואה ואין לו ממה לפרוע, ויורשי האב טוענים שקודם מת הבן ואח"כ האב, וממילא הם יורשים מכח אבי האב, ובעלי החוב טוענים שהאב מת קודם. לבית שמאי יחלוקו ואע"ג דאין ספק מוציא מידי ודאי, ס"ל דשטר העומד ליגבות כנבוי דמי וממילא שניהם נחשבים ודאי, ולבית הלל הנכסים בחזקתם, דהיורשים הם ודאי יורשים, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

אם אפשר לגבות חוב מנכסים שקנה אחרי ההלוואה (-דאיקני)

הגמרא מסתפקת, האם מלוה בשטר שדינו לגבות גם מנכסים משועבדים (-שמכרם לאחרים אחרי ההלוואה), גובה גם מנכסים שקנה לאחר ההלוואה, לפי חכמים שאין אדם מקנה דבר שלא בא עולם, והגמרא מנסה להביא ראיות לדין זה, ודוחה את הראיות.

ממה מלוה גובה- מלוה בשטר שדינו גובה מנכסים משועבדים, והיינו שגובה מהלקוחות אם אין ללוה נכסים, ואפי' אם לא נתוב בשטר אחריות הוי טעות סופר, דלא שדי איניש זזי בכדי, ושטרא קלא אית ליה והלקוחות אפסדו אנפשייהו שלא הניחו בני חורין לגבות מהם. מלוה בעדים גובה מנכסים בני חורין.

ואם משעבד לו גם **דאיקני** והיינו שכתב בשטר דקנאי ודעתיז
אנא למיקני, וקנה נכסים, אם הנכסים בחזקתו ודאי גובים מהם, ואם מכרם או הורישם, לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם גובה גם מהם, ואף דלא עבידי דאתו, י"ל דכה השעבוד אלים לקנות גם מידי דלא עבידי דאתו. (תוד"ה דאיקני). ולחכמים שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, שמואל מסתפק אם גובים מקרקעות אלו שהרי הקרקעות עצמם נמצאים בעולם, אי נמי אלמנה רבנן לשעבוד יותר מקנין כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, או לא.

רב יוסף רוצה להוכיח מהדין שהמוציא שטר חוב על חבירו, והלוה מוציא שטר שכתוב בו שהמלוה מכר לו שדה אחרי שנכתב השטר חוב, שלאדמון יכול הלוה לטעון שאם עדיין לא פרע את החוב היה על המלוה לגבות קודם את חובו מהמענות, ולא למכור לו קרקע, ולחכמים זה המלוה פיקח היה שמכר לו קרקע בשביל שיוכל למשכנו ולא יוכל לומר שאין לו ממה לפרוע, והרי קרקע זו נקנתה אחרי ההלואה, ומבואר שגובים מקרקע שנקנתה אחרי ההלואה. **ורבא דוחה** שמהלוה עצמו גובים אפילו מגלימא דעל כתפיה, והספק הוא רק כשהלוה מכר את הקרקע שקנה אחרי ההלואה.

רב חמא רוצה להוכיח ממתני' דנפל הבית עליו ועל אביו וכו' שדאיקני משתעבד דאל"כ אף אם האב מת קודם אין בעלי החוב יכולים לגבות מזה שהרי הבן ירש את זה אחרי ההלואה והורישא ליורשיו. **ורב נחמן** מתרץ בשם זעירא שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ולכן אפילו בלא כתב לו דאיקני הירוש משתעבד למלוה משום מצוה, אבל מכר לא משתעבד. וכתבו התוס' (ד"ה מצוה) שמבואר כאן שכופים אותם על כך, והיינו כשהניח להם נכסים. **ורב אשי** דוחה שרב ושמואל סוברים שמלוה על פה אינו גובה לא מן הירושים ולא מן הלקוחות (ואף שלהלכה מלוה על פה גובה מן הירושים כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, מ"מ הספק כאן בגמרא הוא של שמואל, ולשמואל אין גובים), ובהכרח מתני' כר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, והספק הוא אליבא דרבנן.

קנ"ז:

רבינא רוצה להוכיח ממה ששטרי חוב המאוחרים כשרים דמחל לו השעבוד עד הזמן הכתוב בו, שדאיקני משתעבד, דאל"כ יש לחוש שקנה נכסים בין תאריך ההלואה לתאריך שכתוב בשטר, ויבוא לגבותם שלא כדין. **והגמ'** דוחה ד"ל שזה לשיטת ר"מ שדאיקני משתעבד וכתב בשטר דאיקני, שאין כותבין אחריות לחצאין, ואם לא נכתב בשטר אחריות כלל לר"מ אין גובים ממשועבדים כלל, ואם כתב אחריות בלא דאיקני מודה ר"מ דמאוחרים פסולים אלא שזה לא שכיח.

שטרי חוב המוקדמים שנכתב בהם תאריך מוקדם לזמן כתיבתם, או שנכתבו בזמן ולוה אחרי הזמן שנכתב בהם, פסולים, מפני שאין לו לטרוף אלא מזמן הכתוב בהם, ודלא כאבי דס"ל עדיז בחתמוי זכין לו. וכתבו התוס' (ד"ה המוקדמים) שאינו גובה על ידם אפילו מבני חרי, אע"פ שהלוה מודה, וכר"מ דשטר שיש בו ריבית קונסים אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית.

רבא רוצה להוכיח ממה שהמוכר שדה לחבירו והשביחה ביבול וחרישה וזריעה, ובא בעל חוב וטרפה, הלוקח גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ואם מה שהשביח גובה מנכסים בני חורין, (ומיירי שאין ללוה נכסים, דאל"כ אין לגבות ממשועבדים, והכונה שאת מה שהשביח יגבה מנכסים בני חורין אם יחזור ויקנה נכסים, או דמייירי הכא שעשה קרקע זו אפותיקי. תוד"ה גובה). ואם מה שקונה לא משתעבד איך המלוה גובה את השבח מהלוקח, **והגמ'** דוחה ד"ל שזה לשיטת ר"מ שדאיקני משתעבד.

לפי הצד שדאיקני משתעבד אם מכר או הוריש, אם ל**וה ולוה ואח"כ קנה** קרקע, לפי אמוראי ארץ ישראל הנכסים משועבדים לראשון, ולרב הונא ורבה בר אבوه יחלוקו כל אחד לפי מעותיו, כיון שהשעבוד חל בבת אחת, כשקנה אחרי ב' ההלוואות, (והא דקתני שבעל חוב גובה שבח מנכסים בני חורין, הכונה לחצי שבח. והא דאמר שמואל (ב"מ י"ד:) בעל חוב גובה את השבח, זה לר"מ, אבל לרבנן גובה רק חצי שבח. או ששמואל פשט מסברא דנפשיה שדאיקני קנה. רשב"ם. והתוס' (ד"ה דאיקני, השני) דחו את התירוצ הראשון משום ששמואל סובר שאין הלכה כר"מ, ולכן כתבו שרק לגבי שעבוד בדבר שלא בא לעולם סובר שמואל כר"מ). ורב אשי במהדורא קמא אמר

שהנכסים משועבדים לראשון ובמהדורא בתרא אמר שיחלוקו, (שהיה מסיים התלמוד בל' שנים והי שישים שנה), והלכתא יחלוקו.

יורש ומוריש שיש ספק מי מת ראשון

יורש ומוריש שמתו ע"י שנפל עליהם בית, ויש ספק מי מת ראשון, ואם הירוש מת לפני המוריש הוא לא יורש אלא אחרים מקבלים את הנכסים, יש לדון האם אחד מהם נחשב מוחזק בנכסים והוא מקבל אותם, או שאומרים יחלוקו, וכדלהלן.

קנ"ח: **נפל הבית עליו ועל אשתו** ואין לה בנים ממנו, **ויורשי הבעל** מאשה אחרת אומרים שהאשה מתה לפני הבעל והבעל ירש את אשתו קודם מותו, ואין ליורשי האשה כלום בכל נכסיה, **ויורשי האשה** ממשפחת אביה אומרים **שהבעל מת ראשון, לבית שמאי יחלוקו**, דממון המוטל בספק הוא (דעת הרשב"ם שבכתובה מודים ב"ש שהיא בחזקת יורשי הבעל. והתוס' (ד"ה נכסים) כתבו שגם בכתובה ב"ש סוברים שיחלוקו, ואף שגובים את הכתובה מנכסי הבעל שהם בחזקת יורשיו, שטר העומד ליגבות כגבוי דמי), ולבית הלל הנכסים בחזקתן, הכתובה מנה ומאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל, ונכסי מילוג בחזקת יורשי האב שמאביה באו לה.

קנ"ח: ונכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה ושם אותם וכתבם בכתובה ואחריותם עליו, לבית הלל (שהנכסים בחזקתן), לרבי יוחנן הם בחזקת יורשי הבעל כיון שאחריותם עליו ויכול למכורם הרי הם כממון, ולרבי אלעזר הם בחזקת יורשי האשה, ולבר קפרא יחלוקו כיון שלשניהם יש טענת חזקה.

מדברי התוס' בסוגייתינו–

אע"פ שבנפל הבית עליו ועל אמו מודים בית הלל שיחלוקו, האי תנא ס"ל שירושת הבעל דרבנן ולכך לרבי אלעזר לא היה אלא בחזקת יורשי האשה, ואפילו ס"ל שירושת הבעל דאורייתא יש לחלק ולומר שכיון דירושת הבעל אינה משום קורבה הוי בחזקת האשה, משא"כ כשהוימוח הוא בין יורשי הבן ליורשי האם ששניהם משום קורבה. אי נמי בבעל ואשה הנכסים יותר בחזקת האשה, משום שזה ספק שקול מי ימות קודם, אבל בבן ואמו שזה פורענות שהבן ימות קודם, נחשבים הנכסים כמוחזקים ביזו. תוד"ה ובית, הראשון.

הקשו התוס' (ד"ה ובית, השני) לרבי יוחנן שהנכסים בחזקת יורשי הבעל, למה צריך להגיע לחזקה, והרי האשה גובה את הנכסים רק בשבועה, ואין אדם מוריש שבועה לבניו, (ומ"מ לב"ש יחלוקו משום דהוו כמוחזקים משום שכל העומד ליגבות כגבוי דמי). ותירצו דהיא הנותנת, דמשום שהנכסים בחזקת הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה לא יוכל להוריש שבועה לבניה ולא יטלו יורשי האשה כלום, אבל אם היו בחזקת יורשי האשה היינו אומרים שכיון שהיו מוחזקין בממון שבועה כזו יכולה להוריש לבניה כממון. והר"ר שמשון מתרץ דלא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש שבועה לבניו, דטעם השבועה הוא דחיישינן דלמא מתפסי לה צררי, והיינו כגון שהלך למדינת הים, אבל כשנפל עליהם הבית פתאום ליכא למיחש להתפסת צררי. אבל שיטת ר"י שגם ככהא יגוונא חוששים שתפסה מחיים.

ואם נפל הבית עליו ועל אמו האלמנה ואין לה עוד בנים, לת"ק מודים בזה ב"ה שיחלוקו כיון שהאשה היתה מוחזקת ושניהם באים בטענת ירושה, (משא"כ לעיל שאחד בא בטענת חוב או בבעל שהוא מוחזק בנכסי אשתו. ואם יש לה עוד בנים נראה שהבן השני יורש הכל, משום דהוי ודאי יורש במקצת, ואין ספק מוציא מידי ודאי. רשב"ם. והתוס' (ד"ה פ"ש) סוברים שחוקק ודאית בחלק מהנכסים אינה נחשבת חזקה בכל הנכסים, ולכן גם באופן שיש לאמא עוד בנים מאיש אחר יחלוקו). ואמר ר"ע מודה אני בזה שהנכסים בחזקתם, והיינו לרב אילא בחזקת יורשי האם, ולרבי זירא בחזקת יורשי הבן שמשמת בעלה הוא ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב, וכשהגיע רבי זירא לארץ ישראל חזר בו וסבר שהנכסים בחזקת יורשי האם, הואיל והוחזקה נחלה כל ימי חיי האשה לאחר מות בעלה באותו השבט של אביה, ואפילו כתובה ותוספת כתובה משבאו לידה הרי הם בחזקת שבט אביה, שהיא מתיחסת אחר שבט אביה, (ובנפל הבית עליו ועל אשתו לא אמריןן הוחזקה נחלה בשבט האשה, כיון שהבעל נחשב כמוחזק בגלל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו, והמ"ד שהנכסים בחזקת יורשי האשה סובר שכיון שתטלם כשתצא וגם הכניסתם לו הוו בחזקתה. תוד"ה הואיל). ולמד מזה רבי זירא שאוירא דארץ ישראל מחכים ולכן נתן אל ליבו לצאת משיטתו הראשונה ולעמוד על אמיית הדברים. ואמר בן עזאי לר"ע על החלוקים אנו מצטערים אלא שבאת לחלוק עלינו את השווים, (וממה שאמר 'שבאת' למדה

הגמ' שכן עזאי היה תלמיד חבר של ר"ע).

וכתבו התוס' (ד"ה אמר) דהא דקאמר ר"ע 'מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן' אין לפרש כמו שפירש רש"י (ב"מ ל"ז:) שר"ע היה מתלמידי ב"ש, אלא למאן דמפרש בגמרא בחזקת יורשי האם, ר"ע מודה שאף שלב"ה כתובה בחזקת יורשי הבעל, אלו בחזקת האם, ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבן, ר"ע מודה דאף על גב דנכסי מלוג בחזקת יורשי האשה, אלו בחזקת יורשי הבן.

קנ"ט: **בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו** מה שהוא ראוי לירש, ומת הבן ואח"כ מת אביו, בנו של המוכר מוציא מיד הלקוחות מפני שהנכסים הם 'ראוי' ולא באו לידי אביו מעולם, והראוי אינו משתעבד ואינו נמכר, וכן הלכה.

וכתבו התוס' (ד"ה ולימרו) שהמכירה לא חלה כלל, דאפילו לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו דמים קודם שמת האב, וקמ"ל הכא שהבן מוציא השעבוד שהיה ללקוחות, כי אי להם אפי' שעבוד בקרקע בשביל מעותיהם וס"ל אדם משעבד דבר שלא בא לעולם. ואין הטעם משום דאין בעל חוב נוטל בראוי, כמו כתובת אשה דמבואר בכתובות (נ"ב.) שאינה נוטלת בראוי, דשמא יש לומר דזווקא כתובת אשה אינה נוטלת בראוי, אבל בע"ח נוטל בראוי. ומסקנת התוס' שהאב כתב את הנכסים לבנו מהיום ולאחר מיתה, דהיינו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה.

והגמ' רוצה לומר שהטעם הוא שהרי הוא יורש מכח אביו אביו דבני בנים הרי הם כבנים, ואינו יורש מכח אביו, וממילא אין מכירת האב מכירה, דכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך" ולא כתיב תחתיך יהיו בניך, ואף אם מכר חלק בכורה, שבנו יורש חלק בכורה וע"פ השבכור מת לפני אביו, כדאשכחן בנותן צלפחד, שבאופן זה אין בנו יכול לומר שהוא בא מכח אבי אביו, מ"מ יכול לומר מכח אבוה דאבא קאתינא במקום אב קאימנא.

והגמ' לקמן דוחה שאין ללמוד מהפסוק "תחת אבותיך יהיו בניך" וכאילו הנכד הוא הבכור, די"ל שזה נכתב לברכה שיהיו לצדיקים בנים ובני בנים לירשם, ולא לענין דינא, ונפקא מיניה (קנ"ט:): שאם נפל הבית עליו ועל אביו והוא חייב כתובה והלואה, אם יש לבן בנים אינם יכולים לטעון שהבן מת קודם ואח"כ האב, דמ"מ אינם יורשים אלא מכח הבן, והבעל חוב קודם, אבל אם אין בנים ואחי האב יורשים אותו, ממילא אם הבן מת קודם הם קודמים לבעל חוב.

מי פסול לקיים את חתימתו

מי שהיה חתום על שטר ממון ואח"כ **נעשה גזלן** דפסול לעדות ולקיים כתב ידו, דאנו מחזקים כל דבריו בשקר ושמא עד פסול זייפ, אינו נאמן להעיד על חתימתו, אבל אחרים נאמנים. ודין זה קשה איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים, ומה הרווח שמכירים חתימתו הרי שמא פסול היה. וי"ל דאיירי בהוחזק כתב ידו בבית דין וכתבו הנפק לפני שנעשה גזלן, שבאותה שעה היה נאמן. רשב"ם. והתוס' (ד"ה כגון) הקשו שביט דין שמקיימים שטר לא מבררים את כשרות העדים. ולכן אין מנבארים התוס' שביט דין ראו שטר זה קודם שנעשה גזלן, ולכן אין לחוש שחתם בו לאחר שהיה פסול.

מי שהיה חתום על שטר, ואח"כ **נעשה יורש** על נכסי אותו אדם, הוא אינו נאמן לקיים את השטר, אבל אחרים נאמנים, ודין זה קשה איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים. וי"ל דאיירי בהוחזק כתב ידו בבית דין.

מי שהיה חתום על שטר **ונעשה חתנו** של המלוה, הוא אינו נאמן לקיים את השטר אבל אחרים נאמנים, ואע"פ שלא הוחזק כתב ידו בבית דין, ואין כאן קושיא איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים, דגזירת מלך היא שאינו נאמן, ואין הטעם משום חשש משקר, וכמו שמשא ואהרן פסולים להעיד לחותנם. ומכאן למדו התוס' (ד"ה ואע"פ) ששנים שחתמו על שטר ואח"כ נעשו קרובים, אחר מעיד על כתב ידם, ולא חוששים שזה נחתם כשהיו קרובים.

קנ"ט: בן שמת ואח"כ מתה אמו, אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב. ולכן היכא שמתה האמא וגם אביה ובנה, ויש ספק אם האב מת קודם או בן בתו, או שיש ספק אם האם מתה ראשונה או הבן, יחלוקו, מפני שלפי הצד שהבן מת קודם אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב.

המוכר לחבירו את כל הקרקעות שקנה **מבי בר סיסין**, וטוען שקרקע שנקראת "דבי בר סיסין" לא קנאה מבר סיסין אלא כך שמה וירושה היא לו מאבותיו, לרב נחמן הרי היא של הלוקח, שכיון שהיא נקראת דבי בר סיסין ונראים הדברים שנקראת כך לפי שקנאה מבר סיסין, ולכן על המוכר להביא ראיה שלא קנאה מבר סיסין, ואם יביא ראיה תהיה הקרקע של המוכר, דפשיטא שלא מבר לו אלא קרקעות שקנה מבר סיסין. ולרוב המוציא מחבירו עליו הראיה, דאיירי שהלוקח מוחזק בקרקע זו.

אם הבעלים הראשונים טוען שהיה גר **בשכוני גוואי** בחדרים הפנימיים והיה עובר דרך החדרים החיצוניים, ולכן לא מחה, לרב נחמן צריך המחזיק לברר שהחזיק כדון, כמו שהלוקח בשטר צריך ראיה שהשטר נעשה כדון אם המוכר מערער על השטר, ולרוב המוציא מחבירו עליו הראיה, והמוכר הוא המוציא שהרי הלוקח מוחזק, ואין לחוש שהמערער היה גר שם כיון שלא שמענו זאת בלתי היים.

גט פשוט

פיק זה עוסק בהלכות גיטין ושטרות, ובחתימות העדים, בתחילת הפרק מפורט בהרחבה כיצד יש לעשותם באופן שלא יהיה חשש זיוף או חששות אחרים, וכן מבוארים חילוקי הדינים בין גט פשוט לגט מקושר (ק"ס – קס"ה), וכן מבוארים עוד מדיני שטרות: האם שני עדים שלא חתמו או העידו יחד מצטרפים (קס"ה), מה הדין בשטרות שיש ספק מה כתוב בהם (קס"ה - קס"ו), איזה שטר אפשר לכתוב מדעת אחד הצדדים בלבד, ומי מהצדדים משלם את שכר הסופר (קס"ז קס"ח), דין שטר חוב שנמחק או נקרע (קס"ח:), האם אפשר לכתוב ב' שטרות על דבר אחד (קס"ח: - קס"ט:), ביאור המחלוקת במי שתובע קרקע ויש לו שטר וחזקה במה דנים אותו (ק"ע:), האם כותבים שובר על פקעון? מלא או חלקי (ק"ע: - קע"א:), דין שטר מאוחר או מוקדם (קע"א), האם אפשר לחלק הלואה אחת לשתי שטרות או לצרף שתי שטרות על הלוואות הלש (קע"א:), דיני שטרות על שני אנשים ששמום זהה (יוסף בן שמעון. קע"ב: - קע"ג:), האם יש שעבוד נכסים במלוה בשטר או בעדים מדאורייתא ומדרבנן (קע"ה), ודין שעבוד הערב על ההלואה (קע"ג: - קע"ו:), ועוד מדיני שכיב מרע (קע"ז: -קע"ה).

דיני גט פשוט ומקושר

שטר רגיל כותבים על צידו האחד והעדים חותמים בסוף השטר, אמנם ישנו גט (שטר) מקושר שדרך הכתיבה והחתימה שלו שונה משטר רגיל, ולהלן יבוארו החילוקים בין שטר רגיל לגט מקושר.

וכתבו רובנו (ד"ה גט) שדינים אלו היו צריכים להתב במסכת גיטין, והוא נכתב כאן אגב הדינים של שטר של שכיב מרע, ופרק הניזקין נכתב בגיטין ולא בניזקין, אגב הדינים של תיקון העולם שהוזכרו בפרק השולח.

ק"ס. גט (כל שטר קרוי גט) פשוט כעין שלנו שאינו תפור

ימקושר, עדיי מתוכו בסוף השטר, ומקושר עדיי מאחוריו, כותב שיטה ומניח חלק שיעורו אותה שיטה, וכופלה על החלק, ותופר, וכן הנמשך בכל שיטה ושיטה בכל תורף (אבל הטופס כתוב כמו פשוט), והעדים חתומים מבחוץ כפי שיבואר להלן, ולא יהיו קשריו מרובים מעדיו, וצריך שהעדים יהיו נקראים ונראים מבחוץ. רשב"ם. וכתבו התוס' (ד"ה מקושר) שלר' ירמיה בר אבא (קס"א.) שבגט מקושר העדים חותמים לאורך השטר, צריך לחתוך את החלק החלק שבין החתימות לשוליים, שמא יכתוב שם דבר אחר, אי נמי מטייט (-מלכלך בדיו) את החלק החלק, ולא יאמרו שהעדים חתמו רק על הטיט כדאמרינן בגמרא (קס"ג.), דרק כאשר השטר והעדים בצד אחד אמרין הכי. וכן יש לטייט את הגליון שבין העדים לסוף השטר (שא"א לחותכו כיון שמשאירים אותו בשביל הקיום), כדי שלא יכתוב שם מה שרוצה, שהרי שטר שהוא ועדיו בשיטה אחת כשר, ואף אין העדים חותמים זה תחת זה צריך לטייט את המקום שאחרי החתימות, שאף שלא יהיה למה שיכתוב שם אלא עד אחד, מ"מ יכול לכתוב שחייב לו מאה מנה, ויש כאן כתב ידו ועד אחד. וכן לרב הונא דס"ל (ק"ס:): שהעדים חותמים בין קשר לקשר, צריך לגזו או לטייט כל מה שמעל העדים ומן הצד, שמא ימחוק כל השטר מבפנים ויכתוב מעלה מן העדים בגליון, וכן הצד כנגד העדים ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר. אך ככל שטר פשוט שחתומים עליו שלש עדים צריך לטייט מבחוץ, כדי שלא יחתוך כל השטר חוץ מהעדים ויעשה שטר מקושר כנגד אותם העדים ויכתוב מה שירצה. אך הקשו התוס' שזוהו שלא הוזכר בגמרא שצריך לטייט משמע שזה כשר גם בלי לטייט. ו"מ שאין לחוש שיכתוב בצד השני, דס"ל שהצד השני שהוא שחור יכול להזדייף.

גט פשוט שחתמו העדים מאחוריו פסול. וכתבו התוס' (ד"ה

פשוט) שהטעם משום שמא יעשהו מקושר ויהיה שטר מוקדם [שהרי בשטר מקושר מוסיפים שנה אחת. קט"ד:], ואף אם לא חתמו אלא שני עדים, עוזרים בנימ אטו שלשה. והקשו התוס' שהרי במקושר יש מקום חלק בין שורה לשורה, וא"כ אין אפשר להפוך פשוט למקושר. ולכן כתבו התוס' שמקושר כתוב כמו פשוט. ובאופן אחר ביארו התוס' דטעם פסול גט פשוט שחתמו עדיי מאחוריו הוא משום שלא נעשה כתיקון חכמים, ולא משום חשש זיוף.

גט מקושר שחתמו עדיי מתוכו, לת"ק פסול שלא נעשה כתיקון חכמים, ואם זה גט אין האשה מתגרשת, ואם זה שטר חוב אינו גובה מן הלקוחות, ולרבי חנינא בן גמליאל כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ע"י קריעת התפירות. והקשו התוס' (ד"ה מקושר) לרבה"ג נפסול כל שטר שחתומים בו ג' עדים, שמא יעשהו מקושר ויהיה מוקדם [שהרי שטר מקושר כותבים בו תאריך שנה מאוחר יותר, וכיון שיחשבו שהוא מקושר יגבו משנה לפני הזמן שכתוב בו]. ותירצו התוס' שלרבה"ג מקושר שחתמו עדיי מתוכו כותבים בו את הזמן האמיתי כמו בפשוט, ושאלת הגמרא (קט"ד:) שיפרע ויאמר שנאבד לו השטר ויכתבו לו שובר ויחזור ויגבה בו, היא על מקרה שכתבו בו זמן של מקושר, ולפ"ז סובר המקשה ששטר מאוחר פסול בגלל חשש זה, או שיכתבו בשובר פרעתי הלואה שכתובה על זמן פלוני, ובמקושר לא אסיק אדעתיה לעשות כך.

מספר העדים – גט פשוט חותמים עליו שני עדים וא"צ להחתים יותר, ואם חתם בו אחד פסול. ומקושר חותמים עליו שלשה שכך תיקנו חכמים, ואם חתמו בו שניים פסול.

ק"ס: מקור החילוק בין גט פשוט למקושר –

טעם התקנה – היה מקום שגרו בו כהנים שהיו קפדנים ביותר והיו מגרשים נשותיהם מתוך כעס, וגט פשוט נכתב מהר, וכשנחים מרוגזם אסור לכהנים יכולים להחזיר גרושותיהן, כדתיב "ואשה גרושה מאישה לא יקחו", ולכן תיקנו לכתוב בגט מקושר, כדי ששיימוו תתישב דעתם, ותיקנו בכל השטרות כדי שלא לחלק בין גיטין לשטרות, ואם נפסול בשטרות יפסלו גם בגט, אי נמי אם יורגלו לעשות כך בשטרות יעשו כך גם בגט. תוד"ה שלא.

לרבי חנינא המקור הוא מדכתיב "וכתוב בספר" זה פשוט כעין ספר, ו"חתום" שמשמע צורו וחתום ומקושר זה מקושר, ו"העד" שניים דסתם עד היינו שניים, "עדים" שלשה.

לרפרם המקור הוא מדכתיב "ואקח את ספר המקנה" זה פשוט, "את החתום" זה מקושר, "ואת הגלוי" זה הפשוט שבמקושר הטופס הפשוט בגט שהתורף בו מקושר, "המצוה והחוקים" אלו הדינים החלוקים ביניהם.

לרמי בר יחזקאל יליף מדכתיב "על פי שניים עדים או על פי שלשה".

ומה שלכו"ע מקושר צריך שלשה ולא הפשוט, דמתוך שנתרבה בקשריו שהוא חמור לענין עשיית קישורין, הוא חמור נמי שנתרבה בעדיו.

מסקנת הגמרא שדין מקושר הוא מדרבנן, והפסוקים דלהלן נצרכים לענין אחר (עצה טובה, הכי הוה מעשה, להקיש שלשה לשניים), ואינם אלא אסמכתא בעלמא. וכתבו התוס' (ד"ה שדות) שדורשים מפסוקים אלו כדלהלן: "וכתוב זה תופס, וחתום" זה תורף – מוכר ולקוח זמן ושדה, דתורף איקרי חתימה, "והעד עדים" כמשמעו, "ואקח את ספר המקנה" טופס, "ואת החתום" תורף, "ואת הגלוי" זהו העדים שהוא גליון של שטר, "מצות וחוקים" בפשוט נמי יש הרבה דברים שצריך להזהר, שלא יחתמו לא מלמעלה ולא מן הצד אלא מתחתיו, ושלא ירחיקו העדים יותר משיטה אחת.

התוס' (ד"ה תקנו) מסתפקים אם בזמן הזה שכחון מגרש אשתו צריך לעשות גט מקושר, דמשמע שהתקנה היא שאין לגרש כי אם במקושר, וכתבו שלפי שאין אנו בקיאים בו בטוב נכון יותר לעשות פשוט, שהוא קל יותר. אי נמי לא היתה התקנה אלא באותו מקום. ור"י היה אומר שלא תיקנו חובה לעשות מקושר, אלא לטובתם כדי שלא יפסידו נשותיהם.

מקום החתימות – לרב הונא העדים חותמים בין קשר לקשר כנגד כל הכתב מבחוץ, (שהרי מצינו שרבי ראה גט ולא ראה בו את הזמן מפני שהיה מובלע בקשרים, אבל את החתימות רבי ראה כיון שהם מבחוץ ונראים בין החריצים. וכתבו התוס' (ד"ה ואם) שרבי היה יודע ענין שטר מקושר, אלא שחשב שלא מסתירים בין הקשרים דבר שהוא מעיקרו של (שטר). ולרב ירמיה בר אבא העדים חותמים אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ, וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר, ולדידיה א"צ לכתוב שריר וקיים, דמקום חתימת העדים

מקיים את הנכתב כנגדו בפנים.

למה אין חשש שיוסיף על הכתוב בשטר –

צריך לכתוב בסוף השטר המקושר הכל **שריר וקיים**, כדי שלא יוכל להוסיף מה שירצה, שהרי אין העדים חתומים בסוף השטר, ואין לכתוב נוסח זה אלא פעם אחת, כדי שלא יוסיף על השטר ויחזור ויכתוב הכל שריר וקיים, ואין לחשוש שמחק נוסח זה והוסיף על השטר, דכל מה שנכתב מהמחוק והלאה, במקום ששייך לכתוב שם הכל שריר וקיים, פסול, באופן ששייך לכתוב במקום המחק הכל שריר וקיים או יותר, (אבל מילה תלויה בין שיטה לשיטה, שטעה הסופר והוסיפה אח"כ, אם היא מקוימת שכתב בסוף השטר תיבה פלוני דביני חיתי שריר וקיים, כשרה).

קס"א. ואין לחוש (לרב ירמיה בר אבא דס"ל שהעדים חותמים מאחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ ואין כותבים שריר וקיים) שיוסיף עדים, ויוסיף על הכתוב בשטר, ויאמר שהניה שם חלק ונתכוון להרבות עדים ולא נזדמן לו, וי"מ שיחתים שם עדים, ויאמר שאף שבמקושר מספיק ג' עדים, וכוונתו להרבות עדים כדי לפרסם הדבר, (אבל אם לא יוסיף עדים יהיה פסול, דסוים העדים צריך להיות כנגד סיום השטר. ואין לומר שטייט (- ילכלך בדיו) שם, משום שירצה לכתוב שם את האשרתא. תוד"ה וליחוש. עוד כתבו התוס' (ד"ה אגא) שאם יוסיף עדים [פסולים] יקיים את השטר בשלשת העדים שלמטה, דיכולים לקיים את השטר ע"י איזה ג' עדים שירצה). **משום** שלשיטת רב ירמיה בר אבא העדים חותמים מלמטה למעלה לאורך השטר, ולא כסדר כתיבת הגט, ואין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימה ולמעלה. ובגט פשוט העדים חותמים לרוחבו. וכתבו התוס' (ד"ה מלמטה) שבאמת יכלו לתקן שהחתימות יהיו תחת השיטה אחרונה מבחוץ, אלא שרצו לשנותו ככל שיכלו מגט פשוט, כדי שלא כולם יהיו בקיאים לעשותו, וביתיים תתישב דעתו.

הגמרא שואלת שנחשוש שיחתוך את השורה האחרונה שכתוב בה תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר, וחתום בה ראובן, ונכשיר את הגט ע"י המילים בן יעקב עד אם מכירים שזה כתב ידו של אותו בן יעקב. והקשו התוס' (ד"ה וניגוז) שהרי אין למדין משיטה אחרונה, כיון ששם חוזר על ענין השטר, ואם יחתכנה יהיה פסול כיון שלא חזר על ענין השטר. ותירצו שבמקושר לא נהגו לחזור על השטר בשיטה אחרונה, והיו למדין משיטה אחרונה, דבפשוט שהעדים לא מקפידים לחתום סמוך לכתב וממילא מחשב שיוסיף שם חזרו על השטר בשיטה אחרונה ואין למדים ממנה, אבל במקושר שעדיי מאחוריו מלמטה למעלה והם מתחילים את החתימות ממקום סיום השטר אין חשש זה. והקשו התוס' שנחשוש במקושר שיוסיף עדים כנגד הכתב שזיוף. ותירצו שהעדים חותמים זה תחת זה, ואין בכל שורה אלא עד אחד, ואם יוסיף עד שני כנגד מה שזיוף יפסלו את השטר. אי נמי העדים שחתמו בראשונה טייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ, כדי שלא יבוא אדם אחריהם ויכתוב שטר באותו גליון ויהיה יעדל לזה שזהו כתב ידו. עוד כתבו התוס' (ד"ה וגייז) שלר' ירמיה לא היה כתיב 'שריר וקיים' במקושר, דאם היה כתוב לא יוכל לגזוז, משום שיפסלו את השטר כיון שלא כתוב בו שריר וקיים, ולרב הונא היה כתוב בו 'שריר וקיים', אבל בפשוט בין למר ובין למר לא היה כתוב שריר וקיים.

והגמרא מתרצת שחותמים ראובן בן בשורה אחת (-כנגד השורה אחרונה של השטר. תוד"ה דכתב) **ואת שם אביו ותיבת עד בשורה הקודמת** (כנגד השורה הקודמת. ודעת ריב"ם שצריך לכתוב את תיבת בן באותיות גדולות כנגד כל תיבת ראובן שבעליה, כדי שלא יחתור את אותיות ראו וישאר כתוב בן (וחשש על שייך רק בשם ראובן), או שיכתוב את המילה בן תחת סיום המילה ראובן.

ואין לחוש שנכשיר ע"י התיבות **יעקב עד לבד** ונאמר שיעקב עצמו חתם, (שאף שיודעים שיעקב לא חתם על השטר, חוששים שהלוח שיועד שהשטר נכון לא ישיים לב לזיוף, ואם הוא לא מבקש קיום א"צ לקיים, ואם לא טוענים מזויף ליתומים ולקוחות א"כ מהם הוא יוכל להוציא. תוד"ה ומתכשר). ד"ל **שלא** כותבים **תיבת עד** (ומשמע שאם כתב 'ראובן בן יעקב עד' יהיה פסול, ו'בן יעקב עד' או איש פלוני עד' יהיה כשר, דהתנא מכשיר חתימה כזו ולא חילק בין פשוט למקושר, ועוד משום גרים שאין להם לחתום בשם אביהם. תוד"ה דלא). ואף אם כותבים תיבת עד, י"ל **דכשר** כשיודעים שזו אינה החתימה של שום יעקב באותה מלכות.

קס"א: ואין תולים שחתם בשם אביו כדי לכבדו. דאין אדם חותם בשם של אביו במקום בשם שלו, וגם אינו חותם בשם אביו כסימן (שהרי מצינו שהיו חותמים בסימן של דג או דקל או תורן של ספינה או אותיות, ואף שרק בהוחזק כשר, דילמא הוחזק לחתום בשם אביו. תוד"ה ודלמא), דלא חציף איניש לעשות שם אביו לסימן.

וּכְתַבּוּ הַתּוֹס' (שם) שִׁשִּׁית רַשִׁי בְּגִיטין (פ"ז). לַעֲנִין שְׁנֵי גִיטִין הַכְּתוּבִים הַזֶּה לַצֵּד לָזֶה, שֶׁזֶה עֲשֵׂים נִקְרָאִים עִמּו כָּשֶׁר) שֶׁרְאוּבֵן בֶּן־כֶּשֶׁר, דְּהוּי כְּאִילוֹ כְּתַב שְׁהוּא בְּנו שֵׁל רְאוּבֵן, כְּחֻתְמֵיהֶם יוּנִית, אֲבֵל שִׁיטַת הַתּוֹס' שֶׁלֵּאל "עֵקֶב עַד" אִין הַלְּכִשְׁרִי אַת 'רְאוּבֵן בֶּן', אֵלֵא שְׁאוּמְרִים שֶׁם שְׁרְאוּבֵן חָתֵם עַל הַגֵּט הַשֵּׁנִי 'בֶּן עֵקֶב עַד' שֶׁזֶה חֻתְמֵהָ כָּשֶׁרָה, וְהַתְּכִיּוֹן שֶׁהַחֻתְמֵהָ 'רְאוּבֵן' שֶׁעַל הַגֵּט הַרְּאִשׁוֹן תִּקְרָא יַחַד עִם הַמִּשְׁךְ הַחֻתְמֵהָ, וְעַל זֶה הַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת שֶׁכִּנְגַד הַגֵּט הַשֵּׁנִי תְּכּוּב 'עֵקֶב עַד', וְאִין עַד חוֹתֵם בְּשֵׁם אֲבִיו, וְאִין לוֹמֵר שֶׁאֲבִיו חָתֵם עַל הַגֵּט הַשֵּׁנִי 'עֵקֶב עַד' רְאוּבֵן חָתֵם עַל הַגֵּט הַרְּאִשׁוֹן 'רְאוּבֵן בֶּן' נִתְּמַכּוּן שִׁיקְרָא אַת חֻתְמֵמוֹן יַחַד עִם חֻתְמֵת אֲבִיו, דְּמִיִּירִי שֶׁלֵּא כְּתוּב 'עַד' אַחֲרֵי 'עֵקֶב', שְׁבִזָּה וְדֹאֵי יַעֲקֹב לֹא חָתֵם, אוֹ שְׁמַדּוּבֵר שִׁידְעִים שֶׁהָאֵב לֹא חָתֵם, וְאִז אִין הַלְּכִשְׁרִי אַת הַגֵּט הַשֵּׁנִי. וְאֵם חָתוּם רַק "עֵקֶב עַד" וְדֹאֵי שֶׁזֶה פְּסוּל, וְכוּונַת הַגְּמָרָא כִּאֵן שִׁיעֵשָׁה רַק יַחֲשׁוּב שֶׁלֵּא יִשְׁמׁוּ לֵב כִּיּוֹן שֶׁהַלוּהָ יוֹדַע שֶׁהַשֹּׁטֵר אֲמַת.

מֵר זוֹטְרָא מִתְּרַךְ כֹּל הַקּוּשִׁיּוֹת הַנִּל, דְּס"ל שְׁצִרְיָן שֶׁכֹּל הַחֻתְמֵמוֹת יִתְחִילוּ וַיִּגְמְרוּ בְּאוֹתָהּ שׁוֹרָה, וְאִי לֹאֹ הִכִּי פְּסוּל הַשֹּׁטֵר הַמְּקוּשֵׁר, וּבִין אֵם תִּתְחִילוּ לַמַּעֲלָה לְמַעֲלָה וְסִימּוּ לַמְטָה וּבִין אִיפְכָא, אִינּוּ יִכּוּל לְהוֹסִיף אוֹ לַחְתוּךְ. וּמ"מ כְּתַב רַבִּינוּ תַּנְנַאל דְּמַתְנִי דִּיִּיקָא כֶּרֶב הוּנָא. וְהַקְּשׁוּ הַתּוֹס' (ד"ה כֹּל) שֶׁבִּאּוֹפֵן שַׁחְתָּמוּ מַלְמַעֲלָה לַמְטָה יִכּוּל לַחְתוּךְ אַת הַשׁוֹרָה הָאֲחֵרוֹנָה, שֶׁהֲרִי חֻתְמֵהָ בִּלֵּא 'עַד' כָּשֶׁרָה. וְהַבִּיּוֹ רַשִׁיב"א פִּירֵשׁ שֶׁכֹּל הָעֵדִים חוֹתְמִים רַק כִּנְגַד הַשׁוֹרָה הָאֲחֵרוֹנָה.

קִיּוּם הַמְּחִיקוֹת- כֹּל מְקוּם בְּשֹׁטֵר שֶׁנִּמְחַק, וְאִינוּ בְּמִקּוּם כְּתִיבַת "שִׁרִיר וְקִיּוּם", צִרְיָן לְקִיּוּמוֹ בְּסוּף הַשֹּׁטֵר, דְּאִל"כ אִיכָא לְמַיְחַשׁ שֶׁאֲחֲרֵי הַכְּתִיבָה וְהַחֻתְמָה מַחֵק וּשְׁיַנֵּה. וְא"צ לְכְּתוּב אַת הַמִּילִים 'וְדִין קִיּוּמֵהוּן' אֵלֵא רַק לְקִיּוּם.

איך חותמים העדים בצורה המונעת זיוף

חתימות העדים על השטר הרי הם עדות על מה שכתוב בגוף השטר, ולכן יש לעשותם באופן שלא יאפשר למחזיק השטר לכתוב שם דברים נוספים או אחרים כאילו העדים חתמו על דברים אלו, וכדלהלן.

קס"ב עד כמה יכולים להרחיק החתימות מהכתב- צריך בשורה האחרונה לחזור על דברים שכבר נכתבו בשטר, או שיכתוב שם דברים שאין בהם משמעות, ולא יכתוב שם דברים חדשים או תנאי, משום שאין למדים משיטה אחרונה, ואם יכתוב שם תנאי, יגבה בשטר שלא כדין אע"פ שלא נתקיים התנאי. **שהרי אם הרחיק את העדים שורה אחת מן הכתב כשר**, שאין העדים יכולים לקרב חתימתם כ"כ, וא"כ אפשר לזייף ולהוסיף דברים בשורה האחרונה, ואיירי כשאין כתוב בשטר "שירי וקיים". וה"ה אם הרחיק את העדים שורה וחצי כשר (והיינו עובי של שורה וחצי, אבל אם השטר הסתיים באמצע שורה והשאיר עוד שורה פסול, מפני שיכול להוסיף בחצי השורה מה שירצה ויכתוב גם בשורה האחרונה, ואם נשארה שורה אחת והעדים התחילו לחתום באמצע שורה כשר, דאין למדים משיטה אחרונה גם אם כתוב גם בשורה של חתימת העדים. תוד"ה איבעיא), **אבל אם הרחיק שני שורות פסול** כיון שיכול להוסיף ב' שורות ונלמד מהשורה הראשונה, ואפ"י יש עדים שלא הוסיף בו פסול, משום שלא נעשה כתיקון חכמים, ומכלוה על פה דמאי.

התוס' (ד"ה וצריך) דנים מה הדין בשטר שיש רווח של שיטה אחת בין הכתב לעדים, ולא חזרו על עניינו בשיטה אחרונה, שהרי גם אם יוסיף שם הרי אין למדים משיטה אחרונה, וכתבו שמסתבר לפסול לא ע"פ שהתרחק בין הכתב לחתימות הוא רק שורה אחת, גזירה שמא יכשירו כשהרחיק ב' שורות.

עוד כתבו התוס' (ד"ה לפי) שבשטרות של זמן המשנה והגמרא לא היו כותבים "שירי וקיים", אלא היו חוזרים בשיטה אחרונה על עניינו של השטר, ולכן לא היו למדים משיטה אחרונה, ולכן אם היו מוחקים בשטר היו מקיימים את המחק לפני שיטה אחרונה. אבל בשטרות שלנו רגילים לכתוב "שירי וקיים" וכדת משה וישראל' בגט אשה, וקיים המחק עושים אחר 'וקנינא' שהוא בשיטה אחרונה. שיטת ר"י, "שירי וקיים" וכדת משה וישראל' מעידים ששם הסתיים השטר, וממילא למדים משיטה אחרונה, ואם לא כתוב בשטר "שירי וקיים" הוא פסול, ומה שכותבים בגט 'ודין דיהוי לכי מינאי ספר תירוכין', אינו מדין חזרת השטר, אלא כיון שיש ספק בגמרא (גיטין פ"ה:) אם צריך לכתוב 'ודין'. והטעם ששינוי בזמננו את השטרות הוא משום שחששו שהעדים ירחיקו את חתימתם שני שורות ויוכל להוסיף מה שירצה, וכדי שאם יצטרכו לקיים מחק בשיטה אחרונה לא יצטרכו לכתוב עוד פעם את חזרת השטר. ולאחר פטירתו של ר"ת מצא ר"י שר"ת כתב נוסח הגט ולא כתוב בו "שירי וקיים" וממילא אין למדים משיטה אחרונה, ואין לקיים בשיטה אחרונה אלא דבר שכבר נשנה בשטר, וכתיבת 'ודין' וכו' אין לעשותה בשיטה אחרונה, אלא רק מתביבת 'תירוכין' שזה כפל לשון. והקשו התוס' שיכול למחוק בשטר דבר שלרעתו, וכתב דבר שכבר כתוב בשטר וקיימו בסוף השיטה האחרונה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה פחות) דהא דאינא בתוספתא 'וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר, כדי שיהיו נקראים עמו, דברי רבי, רשב"ג אומר מלא שיטה אחת, ו' דוסתאי רבבי ינאי אומר מלא חתימת שני עדים, שטר שחתום עליו ה' עדים ונמצא ג' הראשונים קרובים או פסולים תקיים העדות בשאר. מיירי במן הצד.

אם נשאר רווח יכול להחתים על השטר עדים נוספים, ואפ"י קרובים או פסולים, (ואל תתמה איך יתכן שחלק פוסל וקרובים או פסולים לא פסלים, שהרי **אויר פוסל סוכה בג' טפחים, וסכך פסול** כגון שהוא מקבל זומאה **פוסל בארבעה**. וכתבו התוס' (ד"ה שהרי) שמדובר בסוכה גדולה עם ג' דפנות, והאויר שלשה הוא לכל אורך הסוכה, דפסול משום שעני"ז על לכל צד רק ב' דפנות, או דמיירי בסוכה קטנה עם ארבע דפנות ולא נשאר שיעור הכשר סוכה מכל צידי האויר, אבל אם נשאר שיעור סוכה וג' דפנות מכל צד של האויר כשרה, ולגי לשבת תחת האויר אף בפחות משלשה אין לשבת שם. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואל) שמגט קרח אין ראה, דהיא גופא תקנתא דרבנן וצריכה ראה ממילתא דאורייתא, ועוד דגט קרח אפשר לטייטו, ומשא"כ הכא. והראה מסוכה היא שכמו ששם לא גוזרים סכך פסול אטו אויר החמור, ה"ה הכא), **וממילא אם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול, לתקיים העדות בשאר**, אך כל זה דווקא אם הראשונים פסולים, אבל אם האחרונים פסולים פסול. והתוס' (ד"ה דאמרו) דנים אם חזקה מכשיר גם פסולים כבן ננס, או רק קרובים וכר"ע (גיטין פ"א:), ולהלכה גם פסולים כשר. עוד כתבו התוס' (ד"ה נמצא) שדווקא בעדות בעל פה פסולה נבמצא אחד קרוב או פסול, ורק אם אמרו שבאו לראות ולא להעיד כשרה, אבל שטר שנמצא אחד מעדיו פסול, לתקיים העדות בשאר העדים, צדעים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בבית דין, וכאילו נחקר ונמצא שחתמו כדי להשלים או משום תנאי ולא כדי להעיד, ואין חילוק אם הפסולים חתמו בתחילה או בסוף, ודלא כרב יהודאי שמכשיר רק כשחתמו מתחילה, ובגט אם חתמו בתחילה פסול ואם חתמו בסוף כשר, וחזר בו ר"ת וסבר כרב יהודאי, מפני שמקיימים את השטר מסופו ויבוא לומר שקרוב או פסול כשרים לעדות, ובגט קרח שמקיימים אותו מכל שלשה כשר אפילו אם הפסולים חתמו לבסוף.

קס"ג. שיעור ב' השיטין- מה שנתבאר שאם נשאר שיעור ב' שורות בסוף השטר לפני החתימות השטר פסול, היינו ב' שורות עם אוירן, אבל בפחות מזה אינו נפסל, והיינו לרב יצחק בן אלעזר כשיעור לכתוב לך לך זה ע"ג זה, והיינו ב' שורות וד' אווירים, שיוכל לכתוב ר' ומתחתיו ל', ולעולא השיעור הוא ג' אווירן, כדי לכתוב ל' למעלה וך' למטה, ויכול לאמנן ידו להרחיק את ה' התחתונה מהך' העליונה, ולרבי אבהו השיעור הוא שיטה אחת ושני אווירן, כדי לכתוב ברוך בן לוי בשורה אחת.

ומשערים **לפי כתב העדים**, ולא לפי כתב סופר שהוא קטן יותר מפני שידוע לכוון ידיו, דהמזייף לא הולך לסופר שמא לא ירצה, אלא עושה בצניעא.

אם נשאר ב' שורות או יותר בין העדים לאשרתא – קיום השטר, וטייט את הרווח –לכלכו בדיו (בנקודות או בקוים, ולא בצורה שיכול למחוק ע"י הטיוט חלק מהשטר כפי שירצה. תוד"ה דמטייט), לשיטת רב כשר, דאין בית דין חותמים לקיים את הטייטא, אבל אם ב' השורות חלקות פסול, שלא נעשה כתיקון חכמים, אבל בשטר רגיל אם השאיר ב' שורות לא יועיל לטייט שם, מפני שיאמרו שהחתימות הם רק על הטייטא, דאף עמי הארץ רגילים לחתום.

גט שהוא ועדיו כתובים על מקום מחוק כשר, דניכר שהשטר לא נמחק אלא פעם אחת כמו מקום החתימות, אמנם אם כתוב עליו אשרתא, אין סומכים על האשרתא, דשמא מחק הכל וזייף גם את חתימות העדים, אלא צריך לקיים את חתימות העדים.

קס"ג:ו שיטת רבי יוחנן שאם נשאר רווח בין העדים לאשרתא, אפ"י שורה אחת פסול' ואע"ג דמטייט, שמא יחתוך את השטר, ויכתוב בשורה זו דבר אחר ויחתים את העדים באותה שורה, דשטר כזה כשר לרבי יוחנן, דלא פסלו רבנן שטר קטן יותר משטר גדול. אבל בשטר רגיל אם יחתוך את השטר ויכתוב בשורה האחרונה דבר אחר, והעדים בשורה הבאה, לא יסמכו על הכתוב בשורה זו, דאין למדים משיטה אחרונה. ואם יחתים גם את העדים בשורה שהוסיף, ויטען שהעדים הנוספים הם כדי לרבות בעדים, יצטרך

לקיים דווקא את העדים שלמעלה. התוס' (ד"ה ר' יוחנן) מבארים שריו"ח סובר שביט דין עשויים לחתום על טייטא, וא"כ אין ראה מהקיום שהחתימות אמיתיות, אי נמי ריו"ח לא חולק, אלא רב מיירי כדהרווח מטויט, וריו"ח מיירי כשאינו מטויט, אי נמי נחלקו כשנשארה שיטה אחת לא מטוייטת, שלרב כשר מפני שאין מקיימים אותו מחתימות הדיינים אלא מחתימות העדים.

עוד כתבו התוס' (ד"ה שיטה) א' שטר שהוא ועדיו בשיטה אחת והבית דין חתמו תחתיהם כשר, מפני שהמלוה לא יכול להוסיף מה שירצה, מפני שהבית דין מדדקים להסמיך את חתימתם לשטר, ואם הרחיקו חתימתם שיטה אחת פסול. ב' התוס' דנים אם השטר נפסל ע"י גליון שבצידי השטר. ג' אם העדים חתמו זה אצל זה בסוף השיטה והשאירו מקום חלק בתחילת השיטה אין השטר נפסל בכך, ולר"ת השטר נפסל בכך. ד' שושבניים שהרחיקו חתימתם ב' שורות מהכתוב לא פסלוה, כיון שאינם צריכים לחתום כלל.

קס"ד. שטר שנכתב ונחתם על מקום שנמחק כשר,

ואין לחוש שימחק שוב, דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים, ואין העדים חותמים על המחק אא"כ נמחק בפניהם, ויראו שמקום חתימתם אינו משונה במחיקה משאר השטר.

ואם הוא על הנייר והעדים על המחק, יכתבו בין חתימה לחתימה (כדי שלא יגזור משפט זה) 'אנחנא סהדי חתמנא על מחקא, ושטרא כתב על ניירא', שמא ימחק רק מקום החתימות, ואחרי שיחתמו ימחק את הכתוב בשטר ויכתוב מה שירצה. ובשטר שהוא ועדיו על המחק לא תיקנו לכתוב 'אנחנא סהדי', משום שזה פחות שכיח. תוד"ה גופא.

שטר שנכתב על מקום מחוק והעדים חתמו על מקום שאינו מחוק פסול, ולא יועיל שיכתבו 'אנחנא סהדי חתמנא על ניירא, ושטרא על מחקא', דיש לחוש שימחוק פעם שניה, ואינו ניכר שנמחק ב' פעמים אלא היכן שמקום העדים נמחק פעם אחת דיכול להבחין באותו שטר שמקום אחד נמחק יותר ממקום אחר, ואין לבדוק בשטר אחר איך נראה מקום שנמחק פעם אחת, דאין שטר דומה לשטר אחר, שמחק של קלף עבה אינו ניכר כ"כ, ואין למחוק את החתימות אחר שנקבל אם החתימות בבית דין כדי שבעל השטר לא יפסיד את העדות, ולבדוק איך נראה המקום כדי שלא יפסיד בעל השטר את העדות של עדיו, דאינו דומה מקום שנמחק באותו יום למקום שנמחק לפני יומיים, ואין להשהות את השטר, דחיישינן לבית דין טועים. ויש שאינם גורסים את השאלה למה לא משהים את השטר, דס"ל שאינו דומה נמחק בן ב' ימים לנמחק בן ג' ימים.

וּכְתַבּוּ הַתּוֹס' (ד"ה גופא) שאין חוששים שהשטר נכתב על הנייר והעדים חתמו על המחק, והוא מחק את השטר כולל תיבות 'אנחנא סהדי' וכו' וכתב מה שרצה, מפני שאין מכשירים שטר שהוא ועדיו על המחק אא"כ אין בין עד לעד מקום בכדי לכתוב 'אנחנא סהדי'. ולר"יב"ם אין א' לחוש לכך, מפני שיהיה ניכר שמקום 'אנחנא סהדי' מחוק ב' פעמים, ולתוס' אם כתוב על המחק אינו ניכר אם נמחק פעם אחת או שני פעמים, ומבארים את שיטת ר"יב"ם שגם אין לחוש שאנחנא סהדי' היה כתוב על הנייר, מפני שאם החתימות זה תחת זה אסור שיהיה ביניהם מקום שתי שורות, שמא יוסיף שם המלוה פלוני חייב לי מנה, ויכתוב כך גם בשטר אחר ויתבענו, וממילא אין לחוש שהיה כתוב שם 'אנחנא סהדי', ואם העדים חותמים זה בתחילת השורה וזה בסופה, אין לחשוש שהיה נייר ביניהם והיה כתוב שם 'אנחנא סהדי', דלמה יחתמו כן ולא יחתמו באמצע בלי לכתוב 'אנחנא סהדי'.

קס"ד: שטר מקושר שחתמו עדיו מתוכו- לת"ק פסול, ולרבי חנינא בן גמליאל כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט. וטען לו רבי שיש שינוי בזמן הכתוב בשטר, דשטר רגיל כותבים את המנין האמיתי, אבל במקושר מוסיפים שנה אחת, (ושמא היו מונים כך לכבוד המלך שכבר החזיק שנה נוספת, ובמקושר הוסיפו הרבה חילוקים וחומרות משום תקנת ההנאים הקפדנים), ויש לחוש שילוה במקושר ויפרע לו לפני הזמן הכתוב במקושר ויטען שנאבד לו השטר ויכתוב שובר, ויעשהו פשוט, ויטען לו שחזר ולוה ממנו אחרי זמן השובר. (שאלת הגמרא היא על הפסד הלקוחות שיגבה מהם שלא כדין, ולא על הפסד הלוה, דאיהו אפסיד אנפשיה שאלוה בכזה שטר. אי נמי מיירי שבשטר בלי אחריות שאין גובים בו מלקוחות, והשאלה היא על הפסד הלוה, דלא מסדיק אדעתיה שביבוא ליד יזוף. תוד"ה השתא.) והגמ"ד אומרת שלרב תנינא בן גמליאל אין כותבין שובר ואינו פורע לו עד שיקרע את השטר, ופולגתא היא לקמן.

קס"ד: שטר שהיה כתוב בו בשנת פלוני ארכן, ולא

כתוב כמה שנים למלכותו, (לרשב"ם 'ארכן' הוא מלך, ולתוס' ד"ה בשנת) הוא ממונה שמסירים אותו ממשרתו לאחר שנה), 'בדקן מתי התחיל למלוך והכונה לשנה הראשונה, דמנהגם היה בשנה הראשונה לקרוא לו ארכן - מתוקן למלכות מחדש, ובשנה דיוגן - שניים, ואין לחוש שהעבירוהו והחזירוהו, דאז קורים לו ארכן דיוגן.

האומר הריני נזיר הינא חייב נזירות אחת - ל' יום, (שאחת ביוניות זה הינא. תוד"ה הינא), דיוגן - שתיים - ס' יום, טריגון - שלש, טטריגון - ארבע, פנטריגון - חמש. וקמ"ל שאף אם אינו יודע פירוש לשון זה הלים עליו הנזירות כנ"ל. תוס' שם.

בית אינו מיטמא בנגעים אלא כשיש לו ד' קירות, אבל שתיים או שלש או חמש לא, דכתיב "קירות" ב' פעמים.

אין לומר על דבר רע לא אני עשיתי "אלא פלוני", דזה לשון הרע.

אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך כך שמרבה בשבחו בא לידי גנותו.

ג' עבירות אין אדם ניצל מהם בכל יום, הרהור עבירה, עיון תפילה (לרשב"ם הכונה שחושב שמגיע לו שתקבל תפילתו לפי שהתפלל בכונה, ולתוס' ד"ה עיון) הכונה שאינו מכוין בתפילתו (היטב), ואבק לשון הרע כגון שאומר נורא בי פלניא (ערכין ט"ו:).

קס"ה: רוב בני האדם נכשלים בגזל שמורים הטר במשא ומתן לעכב רווח הראוי לחבירו, ומיעוטם בעריות, וכולם באבק לשון הרע.

אם שינה הסופר ממה שאמר לו לכתוב - האומר לסופר שיכתוב לו שטר פשוט במקום שרגילים לכתוב פשוט וכתב לו מקושר, או איפכא, הוי קפידא ואם זה גט אשה פסול לגרש בו. ובמקום שרגילים בפשוט ובמקושר ושינה הסופר ממה שאמר לו, לת"ק הוי קפידא, ולרשב"ג הכל כמנהג המדינה, דסבר מראה מקום הוא לו. ואם אמר לו בסתמא ושינה מהמנהג, הכא משמע דכשר, ובקידושין מבואר שפסול. (תוד"ה באתרא). אבל אין כוונת רשב"ג שצריך לכתוב פשוט או מקושר כמנהג המדינה אם נהגו לשנות דינם, דת"ק נמי מודה לזה.

עוד מצינו תנאים הסוברים מראה מקום הוא לו, דאמר ר"ש שאם הטעה לשבח מקודשת, - האומר התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב, ואיירי בקידשה ע"י שלוחה, (אמנם ביוחסין שאמר שהוא לוי ונמצא כהן אינה מקודשת), וכן רבי אלעזר אמר שאשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני וקיבלו ממקום אחר כשר, (ולת"ק פסול לפי שאינה רוצה להתבייש

בדבר אך דעתו נוטה שלרבי נתן מצרפים את ב' העדויות.

לומר בר חייא אם שניים העידו בבית דין אחד ואח"כ העידו בבית דין אחר, לרבי נתן יכולים לצרף דיינים מזה ומזה, ואמר רבי ירמיה שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שגם לת"ק דרבי נתן מצטרפים.

לרבינא ג' שישבו לקיים שטר ומת אחד מהם אחרי שהעידו בפניהם על חתימת ידיהם, רבי ירמיה אמר שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שצריכים לכתוב "במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי" דלא מחזי כשיקרא.

ועל תשובה זו הכניסו את רבי ירמיה לבית המדרש שהשיב להם כהוגן, אחרי שהוציאוהו משום ששאל מה הדין ברגלו אחת חוץ לתחום, כדאיתא לעיל כ"ג: .

שטרות שיש ספק במה שכתוב בהם

להלן יבואר מה הדין בכמה אופנים שיש ספק בכונת מה שכתוב בשטר, שהכלל בזה שיד בעל השטר על התחונה משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה, אא"כ יש סיבה לתלות שהאמת כדבריו.

זוזין מאה דאינון סלעים עשרים, אין לו אלא עשרים, דיד בעל השטר על התחונה, הדמוציא מחבירו עליו הראיה, ויתכן שכוונתו למאה זוזים גרועים ששוים עשרים סלעים.

זוזין מאה דאינון תלתין סלעין, אין לו אלא מנה ד"ל שהכונה לסלעים קלים.

כסף זוזין דאינון ונמחק ההמשך - המנין, או דרכונות דאינון ונמחק ההמשך, אין פחות משניים.

כתוב בו **מלמעלה מנה ומלמטה** כשכפל דבריו מאתים, או מלמעלה מאתים ומלמטה מנה, והולכים אחרי התחתון אא"כ זה כתוב בשיטה אחרונה, ואין כותבין את העליון אלא כדי שאם תימחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון. ברשב"ם מבואר שהכונה לכתוב הסכום, ולתוס' (קס"ו: ד"ה אם, השני) אין למדים מן העליון כלום לגבי הסכום, וכונת מתני' לכפילות השמות.

כסף שלוח כסף, אין פחות מדינר כסף, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכוונתו לנסכא, ואיירי במקום שאין רגילים בפרוטות כסף, דאל"כ י"ל שכוונתו לפרוטות כסף. התוס' (ד"ה אימא נסכא) מביאים ב' ביאורים אם נסכא היא פחות מדינר, שהרי תפשת מועט תפשת, או שנסכא היא יותר מדינר, ומ"מ סתם כסף משמע נסכא ולא מטבע, ואפשר שהיו יודעים מה השיעור של סתם נסכא.

כסף דינרים או דינרים כסף, אין פחות משני דינרים כסף.

דב אין פחות מדינר זהב, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכוונתו לנסכא, ואין לומר שכוונתו לפרוטות, דאין עושים פרוטות זהב בשום מקום.

במקום אחר).

מקושר שחתמו בו ב' עדים פסול, אע"פ ששטר אחר כשר בב' עדים, והא דתנא במתני' דפשוט שחתם בו עד אחד פסול, לאביי קמ"ל דאפי' יש עוד עד שמעיד בעל פה, פסול לטרוף בו מלקוחות, דהעדים החתומים הם מוציאים את הקול, ואינו גובה אלא מבני חרי כמלוה על פה, וכן יכול הלוה לטעון פרעתי ואינו יכול לטעון לו שטרך בידי מאי בעי, דכיון שלא נעשה כתיקון חכמים לא זכר לבקשו מהמלוה. ואמימר מכשיר עד אחד בכתב וכתב ידו מקוים במקום אחר, ועד אחד על פה, ואפי' לטרוף מלקוחות, דשניהם מפקי לקלא, ולדבריו קמ"ל מתני' שכמו שעד אחד בפשוט פסול מדאורייתא, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש", כך שניים במקושר אמרו חכמים שיהיה כמו פסול מדאורייתא, ואם גט הוא אינה מגורשת (והוי ממוזר מדרבנן, וחשיב דאורייתא משום דהוי ממוזר כמו בדאורייתא. תוד"ה הכא), ואם שטר חוב הוא אינו גובה ממשעבדי אא"כ יש עוד עד בעל פה. וכתבו התוס' (ד"ה מה) דהיינו כמ"ד (גיטין פ"ו.) דהא שביש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הולד כשר, היינו בכתב ידו ועד דווקא, אבל כתב סופר ועד פסול לגמרי, אבל המ"ד שבכתב סופר ועד נמי כשר הולד, ואפי' בסופר שאינו מובהק, יסבור כאביי דהכא, אי נמי הכא מיירי שהסופר בעצמו חתם או שכתבו קרוב או פסול.

עוד כתבו התוס' (ד"ה אמר אביי) שמשמע כאן ששני עדים בכתב וכל אחד חתום בפני עצמו מצטרפים, לרבי יהושע בן קרחה וכמ"ד שעד אחד על הלוואה ביום אחד ועד אחר על הלוואה ביום אחר מצטרפים, אי נמי למ"ד אין מצטרפים יצטרפו היכא שמעידים על ב' הודאות על אותה הלוואה. והתוס' דוחים את הראיה לדין זה מהסוגיא, וכתבו שלא מצינו בשום מקום ששטר שחתום עליו עד אחד מועיל, וצ"ל דמיירי הכא שהעד שבכתב מעיד שראה את ההלוואה והעד שב"פ מעיד שראה את מסירת השטר שהעד הראשון חתום בו, שזה נחשב שיש כאן ב' עידי מסירה. וכתבו התוס' שבירושמי מה הדין בעד אחד בכתב ועד בעל פה מהו שיצטרפו, ומבואר שם שכיון שעד אחד בכתב כלום הוא, מיירי ששנים חתומים על השטר אבל קיימו רק חתימה אחת.

צירוף לעדות

להלן יבואר האם שני עדים שלא העידו או חתמו יחד מצטרפים לעדות או לא.

קס"ה: לת"ק אין עדות מצטרפת עד שב' העדים יראו יחד, ולרבי יהושע בן קרחה אפי' ראו זה אחר זה מצטרפים. לת"ק אין עדות מצטרפת אלא כששניהם מעידים יחד, ולרבי נתן אפשר לשמוע עד אחד היום ואת השני למחרת.

לאמימר (הנ"ל) אם עד אחד חתום והשני מעיד בעל פה, לת"ק דרבי יהושע בן קרחה לא מצטרפים שהרי צריכים לראות יחד, ורבי ירמיה אמר שאינו ראוי להכריע בדבר, אך דעתו נוטה שלבי יהושע בן קרחה מצטרפים.

לרב אשי אם עד אחד העיד בבית דין אחד והשני בבית דין אחר, לת"ק דרבי נתן אינם מצטרפים ע"י שיבוא בית דין אצל בית דין, ואמר רבי ירמיה שאינו ראוי להכריע

חדש

לע"נ בן העליה הקדוש רבי רפאל מרדכי פישוהף הי"ד, נציג 'תמצית' ומבנהגי 'לדעת', אשר נהרג בידי בן עוולה כשבידיו סיכומי 'תמצית הש"ס'.

גיתן להשיג שוב את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י הלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור וב"י שו"ע ונו"כ), על הלכות שבת, מועדים, נדה, ומקוואות. לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון?

באפשרותך לזכות לומדים נוספים, גיתן לתרום ב'גדרים פלוס' קופת 'תמצית'

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה הפץ היים ואהבת הסד

גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת יפה נוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת יפה נוף'.

חדש- מבחנים גם על ה'עמוד היומי'

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל 7692282@gmail.com**
- **בפקס 0799-414144**

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מבחן 259 יושב בבה בתרא קעג עז סנהדרין ד

לדעת הכמה

מי שזוהו משני יוסק אז שמעון, ויש לו שובע שפעע לוסבן בן שמעון, מה דרין?
א פסול.
ב תנת מנהרה ליה, ומתנה אהא כיינים ומסלקי.

איזה ערב משתעבד להלכה?
א בקבל בכל אפון משתעבד, וערב רק אם יש נכסים ליה.
ב כל ערב, ולעבד יש נכסים ליה, חזק מערב על כותנה.
ג כל ערב אע"פ שאין נכסים ליה, חזק מערב על כותנה.

מה נידון בב"ד של עשרים ושלשה?
א שור תסוקי.
ב קידוש הורדש.
ג כותן גזילה.

מתיכן מוכרחה הגמרא שיש חלקים על יושב אה למוקד?
א תיחתיא שיש רב שמיעלא לענין ד' בדים לתפילין של ראש.
ב מאוסר בער בהלב.
ג מפתחולקת כמה פחות צדד צדד כסופה.

שאלה מדברי התוס'

האם דנים בבבב נגדן קוין ושור שהוקד אדם?
א לא.
ב נסיב קוין לא, שור שהוקד אדם כן.
ג נסיב קוין כן, ושור שהוקד אדם לא.

לערך שאלה עיניב יתבאר צדדן.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמחות 'נדרים פלוס' (לדעת) 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
בחייל: 7692282@gmail.com
בפנקס: 0799-414-144

תוכנית המבחנים פותחה מיזם שיש בבוקר עד יום שני בלילה.
הגלוח בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ₪ בחזקתו.
פרס שני עד 300 ₪ ביפ"ר נקי.
פרס שלישי: 10 זוכים ביוני 100 ₪ ביפ"ר נקי.

מבחן 258 וישלח בבה בתרא קסו עז קעב

מבחן שבועי ברה היומני

מה דתני ליה דאיש דתניי ומה דתניי דתניי?
א דתניי כפי.
ב דתניי דתניי דתניי דתניי דתניי דתניי.
ג כפי, ומבוצא מחבירו עלוי דהתיא.

מי צדד לישלח את שער הסופר של הגמ?
א הבקל.
ב האשה.

מי צדד לישלח את שער הסופר בעיסקא?
א מקבל המעות.
ב נתן המעות.
ג מתחלקים חצי חצי, כמו שמתחלקים ביהודים.

המשה עדים שהוצמו על השטר והגמא אהר קרוב או פסול, מה דרין (רשב"ם)?
א כשר.
ב רק אם הם התנאים בהתחלה כשר.
ג רק אם הם התנאים כסוף כשר.

הנזתן מנהג לחבירו וכתב לו שטר והחזיר המקבל את השטר לנתן, מה דרין?
א חודה חקוקה לנתן.
ב לא חודה חקוקה לנתן.
ג מחלוקת.

השולח שליח לקנות וקנהו בלא אהריות מה אמר רב תמוז לשלוח?
א חסדיה חקוקה לנתן.
ב השליח יקנה אותה לעצמו וימכור אותה למשלח באהריות.
ג המחלוקת.

מה דרין להלכה לפי רב בני שפוע מקנת חובי?
א העדים חתים שטר השל.
ב כית דין חובים שטר השל.
ג חתמים שובר.

מתי בונת רב שיעדים חותמים אפילו עשרה שטרות על שדה אה?
א בכסדיה לעשרה בני אדם.
ב בשטר חתמה א בשטר שאין בו אהריות.
ג בשכפולות שטרות שא"ל לכתוב אלא עליו להשטרות יחד.

באיזה אופן ניתן להחליק שטר?
א כאשר תגלה רצה שכתבו שני שטרות של תמישים במקום שטר אחד של גמא.
ב כאשר תגלה רצה שכתבו שטר אחד של תמישים במקום שטר של גמא.
ג שני השטרות אינם נכונים.

האם ניתן יוסק בן שמעון יוכלים להוציא שטר חוב על אהריות?
א כן.
ב לא.
ג בחלוקת.

לערך שאלה עיניב יתבאר צדדן.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמחות 'נדרים פלוס' (לדעת) 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
בחייל: 7692282@gmail.com
בפנקס: 0799-414-144

תוכנית המבחנים פותחה מיזם שיש בבוקר עד יום שני בלילה.
הגלוח בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ₪ בחזקתו.
פרס שני עד 300 ₪ ביפ"ר נקי.
פרס שלישי: 10 זוכים ביוני 100 ₪ ביפ"ר נקי.

מבחן 257 ויצא בבה בתרא קנט עד קסה

לדעת הכמה

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

כיצד מוכרחה הגמרא את הקושיא (ששהתם ראובן בן יעקב עדי)?
א שהתנאים הכל באהריות שטרות.
ב שהתנאים ראובן בן יעקב משרה אהריות ואת תבט עדי בשורה שניה.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

מה דרין כנט מלשטר שהוצמו עדין מותבין או פשוט שהוצמו עדין מאחרין?
א פסול.
ב מלשטר מותבין כשטר, ופשוט מאחרין פסול.
ג פשוט מותבין מחלוקת, ופשוט מאחרין פסול.

לערך שאלה עיניב יתבאר צדדן.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמחות 'נדרים פלוס' (לדעת) 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
בחייל: 7692282@gmail.com
בפנקס: 0799-414-144

תוכנית המבחנים פותחה מיזם שיש בבוקר עד יום שני בלילה.
הגלוח בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ₪ בחזקתו.
פרס שני עד 300 ₪ ביפ"ר נקי.
פרס שלישי: 10 זוכים ביוני 100 ₪ ביפ"ר נקי.